

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Daiva MONSTAVIČIENĖ
Viešojo valdymo studijų programos studentė

KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS
PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMAS SVEIKATOS
PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOSE:
MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖS ATVEJIS

Magistro darbas

Šiauliai, 2017

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Daiva MONSTAVIČIENĖ

KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS
PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMAS SVEIKATOS
PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOSE:
MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖS ATVEJIS

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešojo administravimo (N700) studijų kryptis

Darbo vadovė:
prof. dr. Diana ŠAPARNIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo valdymo studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS	5
SANTRAUKA.....	6
SUMMARY	7
ĮVADAS	8
I. KORUPCIJOS KONTROLĖ IR PREVENCIJA SVEIKATOS SISTEMOSE: NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO TEORIJŲ KONTEKSTE.....	14
1. NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO KONCEPCIJA: ATVIRUMO IR SKAIDRUMO DIMENSIJOS	15
2. KORUPCIJOS SAMPRATA	17
2.1. KORUPCIJOS APIBRĖŽTIES ĮVAIROVĖ.....	18
2.2. KORUPCIJOS PRIEŽASTYS IR PASEKMĖS	21
3. KORUPCIJOS KONTROLĖ IR PREVENCIJA ORGANIZACIJŲ VALDYMO PROCESUOSE	24
3.1. KORUPCIJOS PREVENCIJOS REGLAMENTAVIMAS TEISĖS AKTUOSE	29
3.2. ANTIKORUPCINIS ŠVIETIMAS - VIENA IŠ PREVENCIJOS PRIEMONIŲ	31
4. KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOSE	34
4.1. KORUPCIJOS PASIREIŠKIMAS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOSE.....	34
4.2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS TIKSLAI SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOJE	37
II. KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖJE TYRIMO METODOLOGIJA.....	43
2.1. TYRIMO STRATEGIJOS IR METODAI	44
2.2. TYRIMO INSTRUMENTO PAGRINDIMAS.....	46
2.3. TYRIMO IMTIES CHARAKTERISTIKOS.....	47
2.4. TYRIMO ETIKA	48
III.KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖJE TYRIMO REZULTATAI	49
3.1. MAŽEIKIŲ LIGONINĖS KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO SITUACIJOS ANALIZĖ	50
3.2.KORUPCIJOS PREVENCIJOS REGLAMENTAVIMAS MAŽEIKIŲ LIGONINĖJE: DOKUMENTŲ ANALIZĖ.....	54
3.3. KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO VEIKSMINGUMAS: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	55
3.4. SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGŲ KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMOS TOBULINIMO KRYPTYS	73
IŠVADOS	75
REKOMENDACIJOS.....	78
LITERATŪRA.....	79
PRIEDAI.....	87
1 PRIEDAS	88
2 PRIEDAS	89

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Korupcijos sąvokos apibūdinimas	18
2 lentelė. Korupcijos priežastys	23
3 lentelė. Lietuvos ligoninių korupcijos programos siekiai	39
4 lentelė. Tyrimo strategijos struktūra	44
5 lentelė. Ganto grafikas	46
6 lentelė. Informantų charakteristika	47
7 lentelė. Dėmesys korupcijos prevencijos kūrimui nacionaliniuose teisės aktuose ir programose .	55
8 lentelė. Teisinės bazės kliūtys, trukdančios prevencijos programos sistemai funkcionuoti visu pajėgumu	56
9 lentelė. Korupcijos tinkamumo nustatymas ir įvertinimas vykdomos veiklos srityse	57
10 lentelė. Korupcijos priemonių nukreipimas prielaidoms ar padariniams šalinti	58
11 lentelė. Korupcijos atsiradimo priežastys bei pasekmės	59
12 lentelė. Korupcijos plitimo sustabdymas sveikatos apsaugos institucijose	60
13 lentelė. Vadovavimasis korupcijos prevencijos veiklos planu	61
14 lentelė. Korupcijos prevencijos priemonės Mažeikių ligoninėje, vadovaujantis LR korupcijos prevencijos įstatymu (2002)	62
15 lentelė. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos vykdymas Mažeikių ligoninėje	63
16 lentelė. Prevencijos strateginių tikslų bei uždavinių nustatymas	64
17 lentelė. Korupcijos prevencijos programos rengėjų dažniausios kliūtys	67
18 lentelė. Korupcijos prevencijos vykdymo veiklos etapai	68
19 lentelė. Visuomenės švietimas ir informavimas apie prevencijos programą	69
20 lentelė. Ryšių palaikymas su kitomis sveikatos priežiūros institucijomis dėl programų rengimo	70
21 lentelė. Skaidrus ir atviras viešųjų paslaugų teikimas, rizikos veiksnių valdymas	70
22 lentelė. Paslaugų kokybės gerėjimo lygis pas gydytojus	71

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos teorinio diskurso dėstymo logika	14
2 pav. Loginis Lietuvos viešojo valdymo reformos modelis	16
3 pav. Į rezultatus orientuota valdymo logika	17
4 pav. Valdymo funkcijų cikliškumas	27
5 pav. Principinė strateginio sprendimo konteksto schema.....	27
6 pav. Organizacijos plėtros strategijų įgyvendinimo struktūrinė schema.....	28
7 pav. Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginio planavimo metodikos vertinimo kriterijų sistema	29
8 pav. Lietuvos antikorupcinės politikos modelis	32
9 pav. Labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje gyventojų požiūriu	35
10 pav. Labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje valstybės tarnautojų požiūriu	35
11 pav. Vyriausybės veiksmai kovojant su korupcija	36
12 pav. Sveikatos priežiūros problemų sprendimo modelis	37
13 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos metodologijos diskurso dėstymo logika....	43
14 pav. Informantų amžius	48
16 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos empirinio diskurso dėstymo logika	49
17 pav. Organizacinė vidaus struktūra	50
18 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimo kryptys	74

Daiva Monstavičienė. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis. Vadybos ir verslo administravimo (šaka-viešasis administravimas) magistrantūros studijų baigiamasis darbas. Prof. dr. Diana Šaparnienė. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra. Šiauliai, 2017. P – 93.

SANTRAUKA

Korupcija pasireiškia įvairiomis formomis prisitaikydama prie esamos situacijos ir laikmečio ir tai verčia gilintis į korupcijos kontrolės ir prevencijos programos veiksmingumo temą. Todėl magistro darbe nagrinėjama tema yra išreikšta tokiais probleminiais klausimais: 1. Kaip suvokiama korupcija, korupcijos kontrolė ir prevencija sveikatos priežiūros sistemoje? Kaip skaidrumo ir atvirumo užtikrinimo dimensijos atliepiamos naujojo viešojo valdymo teorijose? 2. Ar LR korupcijos prevencijos įstatyme (2002) išvardytos korupcijos prevencijos priemonės yra vykdomos veiksmingai kovoje su korupcijos kontrole ir prevencija Mažeikių ligoninėje? 3. Kokių veiksmų imamasi siekiant korupcijos kontrolės bei prevencijos rizikos veiksniams valdyti Mažeikių ligoninėje?

Tyrimo objektas: korupcijos kontrolė ir prevencija sveikatos priežiūros įstaigoje. Tyrimo tikslas: ištirti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimą Mažeikių rajono ligoninėje ir numatyti galimas korupcijos kontrolės ir prevencijos užtikrinimo tobulinimo kryptis.

Magistro darbu buvo siekta susisteminti mokslinę literatūrą, įstatyminę bazę apie korupcijos kontrolės ir prevencijos programas įvairiais aspektais ir pagal atlikto tyrimo rezultatus atskleisti korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimą Mažeikių ligoninėje. Tyrimas parodė, jog nacionaliniuose teisės aktuose ar programose nepakankamas dėmesys yra skiriamas korupcijos prevencijos užtikrinimui. Labiausiai trukdo teisinių dokumentų sudėtingumas, pačios korupcijos masto nesuvokimas bei menka kontrolė. Būtina atsižvelgti į sveikatos priežiūros institucijos stiprybes, silpnybes, grėsmes bei galimybes.

Empirinis tyrimas atskleidė, kad veiksmingas korupcijos ir prevencijos programos valdymas yra neatsiejamas nuo ligoninės darbuotojų kaip darnaus, į klientus orientuoto požiūrio. Patvirtinamas autoriaus suformuluotas ginamasis teiginys, jog veiksmingas korupcijos kontrolės ir prevencijos priemonių viešinimas, siekiant šviesti visuomenę antikorupcine tematika, mažina korupcijos apraiškas įstaigoje. Atlikto interviu tyrimo pagrindu buvo sudarytos korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimo sveikatos priežiūros įstaigose tobulinimo kryptys.

Raktiniai žodžiai: korupcija, antikorupcija, prevencija, korupcijos prevencijos programa.

Daiva Monstavičienė. Implementation of Corruption Control and Prevention Programs in Health Care Institutions: the Case of Mažeikiai Hospital. Master's Final Thesis in Management and Business Administration (specialization – Public Administration). Prof. Dr. Diana Šaparnienė. Šiauliai University, Department of Public Administration. Šiauliai, 2017. 93 pages.

SUMMARY

Corruption appears in different forms adapting to existing situation and time, and this makes it necessary to analyse the subject of effectiveness of corruption control and prevention programs. Therefore, the problem being analysed in the Master's Thesis is expressed by the following problematic questions: 1. How are the corruption, its control and prevention in the health care system perceived? How are the dimensions of assurance of transparency and openness reflected in theories of New Public Management? 2. Are the corruption prevention measures set forth in the Law on Corruption Prevention of the Republic of Lithuania (2002) implemented effectively for corruption control and prevention in Mažeikiai Hospital? 3. What actions are taken in order to manage the risk factors of corruption control and prevention in Mažeikiai Hospital?

The object of the research: corruption control and prevention in the health care institution. The objective of the research: to analyse the implementation of corruption control and prevention programs in the Hospital of Mažeikiai region and to determine possible trends for the improvement of assurance of corruption control and prevention.

The aim of the Master's Thesis was to systemize scientific literature, legal framework on corruption control and prevention programs in different aspects and to reveal the implementation of the corruption control and prevention program in Mažeikiai Hospital on the basis of the research results. The research showed that insufficient attention is paid to corruption prevention assurance in national legal acts or programs. The major obstacles are the complexity of legal documents, failure to perceive the extent of corruption and weak control. It is necessary to take into account strengths, weaknesses, threats and opportunities of a health care institution.

The empirical research has shown that an effective management of corruption and prevention program is inseparable from the hospital staff's balanced and customer-oriented approach. The author's thesis to be defended, stating that the effective dissemination of corruption control and preventive measures for anti-corruption education of the society reduces the tendencies of corruption in the institution, has been confirmed. Trends for the improvement of implementation of corruption control and prevention programs in health care institutions were developed on the basis of interview research.

Keywords: corruption, anti-corruption, prevention, corruption prevention program.

IVADAS

Magistro darbo aktualumas. Šiuolaikinių demokratinių reformų tikslas yra veiksmingai efektyvinti valdymo sistemos darbą ir teikti gyventojams kokybiškesnes paslaugas, užmegzti kuo įvairesnius ryšius tarp valdžios ir visuomenės bei įtraukti visuomenės narius į viešųjų reikalų valdymą. Jos tikslas – viešojo administravimo efektyvinimas, siekiant didesnio klientų pasitenkinimo viešųjų paslaugų kokybe ir įvairove (Viršilienė, 2010). Todėl viešoji paslauga – tai valstybės ar savivaldybių įsteigtų specialių įstaigų bei organizacijų veikla: gyventojams teikiamos socialinės, kultūrinės, švietimo ir kitos įstatymų numatytos paslaugos (LR viešojo administravimo įstatymas). Tačiau ne visada viešoji paslauga būna suteikta kompetentingai. Pasitaiko atvejų, kai pastebimas korupcinis veiksmas. Ne paslaptis, kad korupcijos kontrolės problema egzistuoja visame pasaulyje. Jau daugiau kaip dešimtmetį įgyvendinamos korupcijos kontrolės ir prevencijos programos. Tarptautinė organizacija „Transparency International“ atlieka su korupcija susijusius tyrimus ir pateikia jų valstybėse vertinimus. Nuo 2002 metų įgyvendinama Nacionalinė kovos su korupcija programa. Dauguma valstybės ir savivaldybių įstaigų yra parengusios ir įgyvendina institucines kovos su korupcija kontrolės ir prevencijos programas (Valstybinio audito ataskaita, 2013).

Pagrindinė problema, jog mes visi žinome daugiau ar mažiau apie korupcijos pasireiškimo mastus, nes pastaruju metu šia tema plačiai diskutuojama, tačiau ar teisingai suprantame šio žodžio reikšmę? Kokias pagrindines priežastis ir pasekmes korupcijos veika sukelia? Kiekvienas visuomenės narys neigiamai vertina korupciją, tačiau bandant įvardinti, suformuluoti korupcijos sąvoką, dažniausiai nuomonės išsiskiria. Tik suvokiant konkrečius šios sąvokos rėmus, kad tai yra žalingas visuomenei dalykas, bus įmanoma sumažinti jos mastą (Stasiukevičiūtė, Vonžodaitė, 2012).

Pastaruju metu tarptautinės organizacijos, taip pat Jungtinių Tautų Organizacija, Transparency International, Europos Taryba, Europos Komisija ir Europos Sąjunga vis dažniau pastebi su korupcija susijusių pavojų. Jų ataskaitos bei rezultatų analizė rodo, kad korupcija pasireiškia įvairiomis formomis prisitaikydama prie esamos situacijos ir laikmečio ir tai verčia gilintis į korupcijos kontrolės ir prevencijos programos veiksmingumo temą. Mokslininkų darbuose analizuojami klausimai, pavyzdžiui: skirtumai tarp visuomenės korupcijos lygio suvokimo ir realios korupcinių veikų ataskaitos (Malevski, 2010), kontrabandos ir korupcijos kaip socialinių reiškinių santykis (Šatienė, Baltrūnienė, Jokšas, 2011), korupcijos apraiškos viešųjų pirkimų procesuose (Palidauskaitė, Ereminaitė, 2010) liudija esamas problemas, susijusias su korupcija, kita vertus, korupcijos kontrolė ir prevencija bando šį mastą mažinti Lietuvos Respublikos teisiniais aktais, nurodančiais daugiau kontrolės bei atsakomybės už padarytas nusikalstamas veikas (Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, 2002) bei teikiant rekomendacijas Europos Komisijai (ES kovos su korupcija ataskaita, 2014) ir vadovaujantis LR specialiųjų tyrimų ataskaitomis. Todėl

paskutiniaisiais metais pastebima didelių pokyčių: korupcija plinta ne tik tarp žmonių, jų grupių, bet ir tarp organizacijų, viešųjų institucijų. Ne retai dėl projektų rengimo, vykdymo, paslaugų suteikimo.

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme (2002) korupcijos prevencija sąvoka apibūdinama kaip „korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo“. Suformuluotais uždaviniais yra atskleidžiamos korupcijos priežastys ir sudarymo sąlygos, prevencijos priemonėmis yra skatinama skaidri veikla.

Sveikatos apsaugos sistema yra viena iš svarbiausių mūsų valstybėje, kadangi su ja susiduria kiekvienas žmogus tiesiogiai, nes jos pagrindinis tikslas šalies piliečių gydymas, žmonių sveikatos priežiūra. Atkreipiant dėmesį į sveikatos būklę nusakančius rodiklius, labai svarbu pastebėti, kokių išteklių panaudojama šiems tikslams pasiekti (Maureen, 2007). Žmonių teigimu, padėka, o iš tikrųjų kyšis gydytojui už geresnių paslaugų suteikimą jau nieko nebestebina. Šioje srityje korupcijos labai sunku išvengti, nes žmonės, sirgdami ir bijodami rizikuoti savo sveikata, duoda kyšį, norėdami greitesnių atsakymų, geresnių vaistų, tinkamesnių nurodymų ir patarimų, kur kreiptis toliau, trumpesnių eilių pas kitus gydytojus. „Sveikatos priežiūros sektorius laikomas viena iš sričių, kuri yra itin pažeidžiama korupcijos dėl didžiulio paslaugų tiekėjų ir gavėjų skaičiaus, sunkiai sureguliuojamų ir kontroliuojamų jų tarpusavio santykių, medicininių paslaugų tiekėjų diskrecijos pasirinkti gydymo ir sveikatos stiprinimo priemones bei paslaugas, sudėtingos medicininių preparatų ir prietaisų kainodaros, sudėtingo kontrolės mechanizmo, kurios paslaugos pacientams išties buvo suteiktos, priemonės – panaudotos, o kurios nebuvo ir pan.“ (Europos Komisijos tyrimas apie korupciją sveikatos priežiūros sektoriuje, 2013).

Šios temos pasirinkimą būtent ir įrodė poreikis įvertinti esamą Mažeikių rajono ligoninės situaciją, iširti korupcijos atsiradimo priežastis bei pasekmes, aptarti Mažeikių ligoninės prevencijos vykdomus veiklos bruožus, siūlomas programos įgyvendinimo veiklas, pateikti galimas pokyčių kryptis, rekomendacijas, kitus veiksmingus kriterijus korupcijos prevencijos programai tobulinti.

Temos iširtumas. Korupcijos apibrėžimo problematiką nagrinėjo A. Raudonienė (2002), I. Michailovič (2005). Korupcijos tema parengta šių autorių darbai: S. Vaitiekus (2002), A. Raudonienė (2003), R. Ališauskienė, A. Dobryninas, L. Žilinskienė (2005), J. Palidauskaitė (2005), I. Gavelytė (2005), A. Gutauskas, P. Ragauskas, L. Stračinskienė, K. Čilinskas (2005), V. Galvelis (2006, 2010), V. Pruskus (2007), I. Michailovič (2007), A. Polese (2008), J. Palidauskaitė, S. Ereminaitė (2010), V. Gavelis (2007, 2010), O. Fedosiuk (2012), D. Hellman (2013). Išleista knyga P. Eigen *Korupcijos tinklas* (2006), versta S. Rose-Ackerman knyga *Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma* (2006). Kiekvienais metais yra vykdomi tyrimai ir teikiami duomenys Transparency International Lietuvos skyriui, ši organizacija sudaro *Lietuvos korupcijos žemėlapi*, pateikia *pasaulinį korupcijos barometrą*.

Magistro darbą tema „Korupcijos kontrolės Lietuvos sveikatos apsaugos sistemoje“ rašė V. Kūrpė (2014). Disertacijas korupcijos tematika apsigynė J. Piliponytė (2006), I. Gavelytė-Kalytienė (2006), G. Šatienė (2008). Antikorupcijos temomis rašė T. G. Grosse (2000), A. Raudonienė, J. Palidauskaitė (2004), J. Palidauskaitė (2005), A. Vaisvalavičiūtė (2007). Tyrinėja bei teikia ataskaitas LR specialiųjų tyrimų tarnyba.

Apie korupciją sveikatos sistemoje buvo atlikti tyrimai: Europos Komisijos tyrimas–*Korupciją sveikatos priežiūros sektoriuje* (2013), *Korupcijos pasireiškimo sveikatos sistemoje vertinimas. Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011* (Meškiniš, 2012). Rengti straipsniai temomis: *Korupcija sveikatos sistemoje* (Azguridienė, 2014), *Sveikatos priežiūros kokybės valdymas ligoninėje* (Kosinskienė, Ruževičius, 2010), *Korupcijos šešėliai sveikatos priežiūros sistemoje. Gydytojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011* (Meškiniš, 2012). Rengti straipsniai temomis: *Korupcija sveikatos sistemoje* (Azguridienė, 2014), *Sveikatos priežiūros kokybės valdymas ligoninėje* (Kosinskienė, Ruževičius, 2010), *Korupcijos šešėliai sveikatos priežiūros sistemoje. Gydytojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011* (Meškiniš, 2012). Rengti straipsniai temomis: *Korupcija sveikatos sistemoje* (Azguridienė, 2014), *Sveikatos priežiūros kokybės valdymas ligoninėje* (Kosinskienė, Ruževičius, 2010), *Korupcijos šešėliai sveikatos priežiūros sistemoje. Gydytojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011* (Meškiniš, 2012). Rengti straipsniai temomis: *Korupcija sveikatos sistemoje* (Azguridienė, 2014), *Sveikatos priežiūros kokybės valdymas ligoninėje* (Kosinskienė, Ruževičius, 2010), *Korupcijos šešėliai sveikatos priežiūros sistemoje. Gydytojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011* (Meškiniš, 2012). Rengti straipsniai temomis: *Korupcija sveikatos sistemoje* (Azguridienė, 2014), *Sveikatos priežiūros kokybės valdymas ligoninėje* (Kosinskienė, Ruževičius, 2010), *Korupcijos šešėliai sveikatos priežiūros sistemoje. Gydytojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011* (Meškiniš, 2012).

Aukščiau išvardytų mokslininkų darbuose statistikos bei tyrimų duomenys rodo korupciją esant visose srityse, todėl būtina iširti korupcijos programos ir prevencijos įgyvendinimo veiksmingumą.

Tyrimo problema: „Viena opiausių šiuolaikinės visuomenės problemų yra korupcija, kuri kaip pavojinga liga pažeidžia tam tikrus valstybės institutus. Daugelis žmonių korupciją vertina kaip neigiamą šešėlinės gyvenimo pusės reiškinį, bet kartu tą reiškinį dalis visuomenės toleruoja kaip „neišvengiamąjį blogį“, ypač jeigu tai paliečia tiesioginius jos interesus“ (Malevski, 2010). Korupcija – viena iš pagrindinių kliūčių ekonomikos plėtrai, veiksny, mažinantis visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi. Jau daugelį metų kova su korupcija viešajame sektoriuje įvardijama kaip prioritetinis Lietuvos Respublikos Vyriausybės uždavinys (Valstybinio audito ataskaita, 2013). Kaip rodo „įvairiose šalyse atlikti tyrimai, korupcijos fenomenas paskatina netikėjimą pačiomis visuomeninės santvarkos taisyklėmis“ (Bai, B. Y., Liu, X. X., & Kou, Y., 2014). „Transparency International“ organizacija yra pateikusi statistinius duomenis, korupcijos suvokimo indeksus, ir juose pateikiami tokie balai (Korupcijos suvokimo indeksas):

- 2013 m. Lietuvos KSI balas – 57, vieta tarp kitų pasaulio valstybių – 43 (iš 174);
- 2014 m. Lietuvos KSI balas – 58, vieta tarp kitų pasaulio valstybių – 39 (iš 174);
- 2015 m. Lietuvos KSI balas – 61, vieta tarp kitų pasaulio valstybių – 32 (iš 167).

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, korupcijos suvokimo indeksas kiekvienais metais gerėja, tačiau korupcijos lygis Lietuvoje vis dar išlieka žemas. Šiuolaikinėje visuomenėje viena ryškiausių korupcijos problemų yra jos mastas. Nors kiekviena institucija, organizacija kuria savo prevencijos programas, tačiau korupcijos mastas mažai kinta. Labai svarbu vykdyti efektyvų korupcijos

prevencijos priemonių įgyvendinimą, reglamentuojant tos įstaigos teisės aktus, atsižvelgiant į viešumą, vidaus kontrolės įgyvendinimo efektyvumą bei atsakomybę už padarinius, užkertant kelią korupcijai.

Sveikatos priežiūros institucijos jau daug metų išlieka viena problemiškesniausia sritimi Lietuvoje. Kyšininkavimo mastas joje nusileidžia tik kyšių davimui teismuose (Transparency International Lietuvos skyrius). Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimai „Vilmorus“ pateikia 2014 m. atliktus tyrimus apie Lietuvoje labiausiai korumpuotas institucijas. 2014 m. – 1 vietoje sveikatos apsaugos institucijos 55 proc.; 2011 m. – 1 vietoje sveikatos apsauga 60 proc.; 2008 m. – 1 vietoje sveikatos apsauga, farmacija 40 proc. Todėl siekiant „sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę sveikatos apsaugos sektoriuje būtina sukurti efektyviai veikiančią mechanizmą ar pagerinti jau veikiančią: patobulinti teisės aktus, užtikrinti teisėsaugos aktyvesnius veiksmus, gerinti ir griežčiau kontroliuoti vadovavimo ir finansų panaudojimo procesus sveikatos priežiūros sektoriuje, didinti pacientų ir visuomenės nepakantumą korupcijai ir kt.“ (Europos Komisijos tyrimas apie korupciją sveikatos priežiūros sektoriuje, 2013). Analizuojant korupcijos kontrolės ir prevencijos programos svarbą, tyrimo problemą galima apibrėžti tokiais klausimais:

1. Kaip suvokiama korupcija, korupcijos kontrolė ir prevencija sveikatos priežiūros sistemoje? Kaip skaidrumo ir atvirumo užtikrinimo dimensijos atliepiamos naujojo viešojo valdymo teorijose?
2. Ar LR korupcijos prevencijos įstatyme (2002) išvardytos korupcijos prevencijos priemonės yra vykdomos veiksmingai kovoje su korupcijos kontrole ir prevencija Mažeikių ligoninėje?
3. Kokių veiksmų imamasi siekiant korupcijos kontrolės bei prevencijos rizikos veiksniams valdyti Mažeikių ligoninėje?

Tyrimo objektas: Korupcijos kontrolė ir prevencija sveikatos priežiūros įstaigoje.

Tyrimo dalykas: Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas Mažeikių rajono ligoninėje.

Tyrimo tikslas: Ištirti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimą Mažeikių rajono ligoninėje ir numatyti galimas korupcijos kontrolės ir prevencijos užtikrinimo tobulinimo kryptis.

Tyrimo tikslui įgyvendinti buvo išsikelti šie **uždaviniai:**

1. išanalizuoti korupcijos sampratą naujojo viešojo valdymo teorijų kontekste;
2. mokslinės literatūros ir strateginių dokumentų, programų projektų bei viešosios informacijos analizės būdu identifikuoti korupcijos kaip reiškinių specifiškumą ir antikorporcinių programų raišką sveikatos priežiūros sistemoje;

3. dokumentų analizės pagrindu atskleisti Mažeikių rajono ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos programos reglamentavimą;
4. empiriniu tyrimu išnagrinėti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo veiksmingumą Mažeikių rajono ligoninėje.
5. numatyti galimas sveikatos priežiūros įstaigų korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo tobulinimo kryptis.

Pagrindinis ginamas teiginys: veiksmingas korupcijos kontrolės ir prevencijos priemonių viešinimas, siekiant šviesti visuomenę antikorupecine tematika, mažina korupcijos apraiškas įstaigoje.

Tyrimo metodologija. Siekiant ištirti Mažeikių rajono ligoninėje korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimo veiksmingumą ir numatyti galimas tobulinimo kryptis buvo atlikta Lietuvos bei užsienio autorių mokslinės literatūros, Lietuvos Respublikos įstatymų, Vyriausybės nutarimų bei kitų norminių dokumentų analizė. Mažeikių rajono spaudos straipsnių bei internetinių portalų analizė. Mažeikių rajono ligoninėje korupcijos kontrolės ir prevencijos programos analizei atlikti buvo pasirinktas struktūruoto interviu metodas, kuris leido aktualizuoti mažai tirtą bei nagrinėtą Mažeikių ligoninės korupcijos kontrolės bei prevencijos veiklą. Interviu metodas tinkamas darbe keliamai problemai spręsti, nes, pasirenkant kokybinio turinio (content) analizę, buvo klasifikuojami, sisteminami ir apibendrinami gauti duomenys. Interviu metu siekiant suprasti tiriamą problemą, identifikuoti visiškai kitus ir iš anksto nenumatytus tiriamosios problemos aspektus. Pasitelktas grafinis duomenų atvaizdavimas, apibendrinimas.

Magistro darbe buvo pasirinkti tokie **metodai:**

1. *mokslinės literatūros analizė:* siekiant atskleisti korupcijos sampratą bei sveikatos priežiūros sistemoje korupcijos kontrolės ir prevencijos specifiškumą;
2. *dokumentų analizė* – išnagrinėti nacionalinius strateginius bei Mažeikių ligoninės dokumentus, susijusius su korupcijos kontrole ir prevencija;
3. *kokybinis tyrimas interviu metodu:* taikytas struktūrizuoto interviu metodas Mažeikių ligoninės skyrių vadovams;
4. *turinio (content) analizė:* interviu medžiaga buvo įvertinama, formuojant lenteles, išskiriant kategorijas ir subkategorijas, jas interpretuojant ir pateikiant informantų klausimų reikšmingus apibendrinimus.

Tyrimo rezultatų naujumas, jų teorinis ir praktinis reikšmingumas. Tyrimo rezultatų naujumas – bus aktualus Mažeikių ligoninės ir visos Lietuvos korupcijos kontrolės ir prevencijos programų kūrime, įgyvendinime ar jos tobulinime. Tyrimo teorinis reikšmingumas – remiantis Lietuvos bei užsienio autorių mokslinių teorijų išvalgomis, įstatymais bei teisės aktais, identifikuotos korupcijos priežastys ir pasekmės, teisinis reglamentas, korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimo veiksmingumas bei antikorupecinis švietimas. Tyrimo praktinis

reikšmingumas – remiantis Mažeikių ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos programos dokumentais bei interviu klausimynu buvo identifikuotas korupcijos prevencijos programos įgyvendinimas Mažeikių ligoninėje. Magistro darbas buvo pristatytas Mažeikių ligoninės administracijai ir skyrių vedėjams (žr. 1 priedą). Gauti rezultatai padės efektyviau bei veiksmingiau formuoti korupcijos programų praktiką ir bus galima pritaikyti naujos programos rengimo veiklos įgyvendinime.

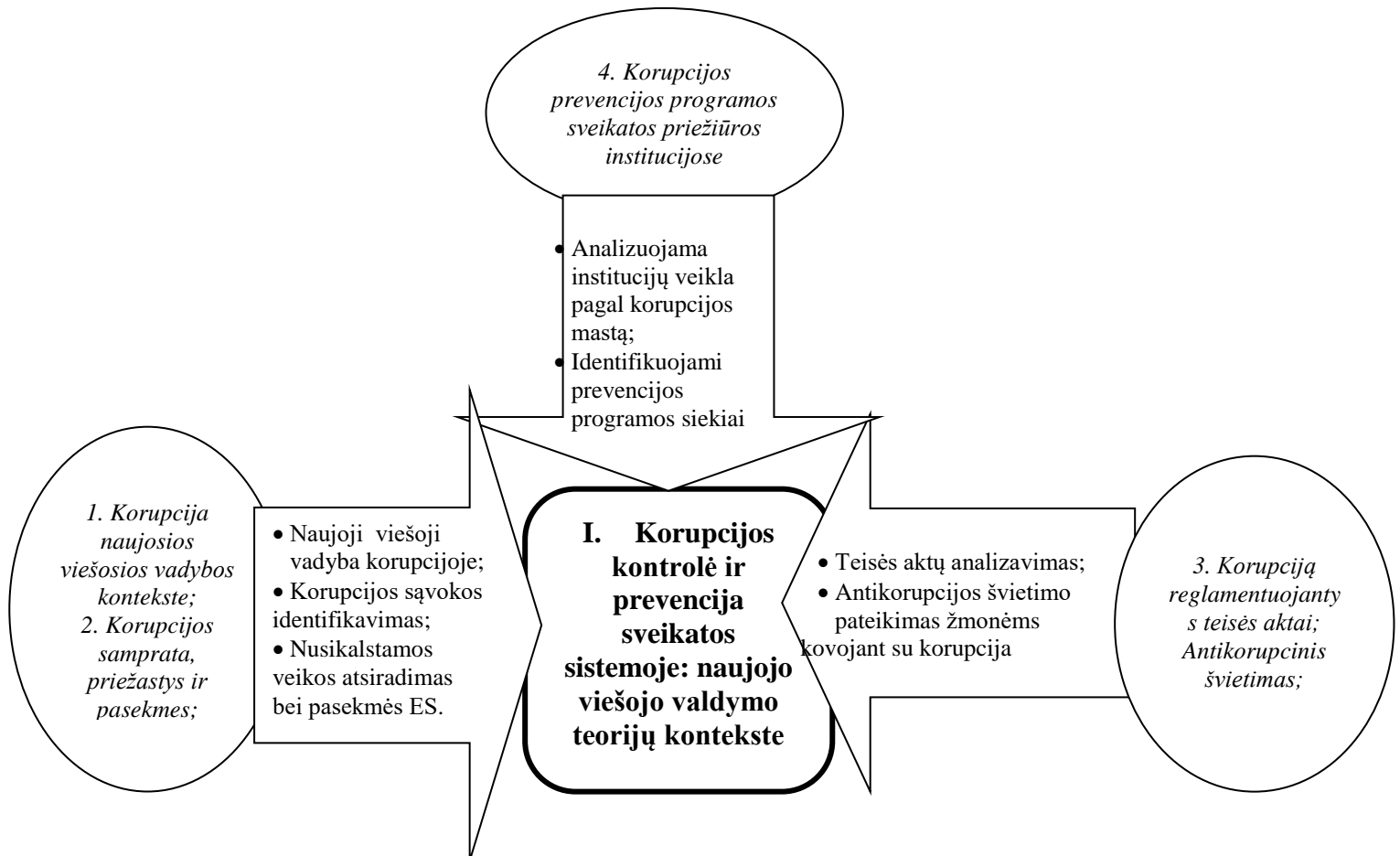
Teorinės analizės, dokumentų analizės ir empirinio tyrimo rezultatų pagrindu numatytos korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimo kryptys, kurios padės skatinti skaidrų ir atvirą viešųjų paslaugų teikimą. Tai pirmas tyrimas Mažeikių rajone sveikatos priežiūros sistemoje, kuris gali būti svarbus, aktualus bei naudingas ligoninėje analizuojant gydytojų paslaugų kokybę bei korupcijos mažinimą, rengiant korupcijos prevencijos programos įgyvendinimą.

Darbo etapai: *I etape* (2015.05-12 mėn.), remiantis mokslinės literatūros analize, apibūdinta korupcijos sąvoka, jos priežastys bei pasekmės, kontrolė ir prevencija, visa tai reglamentuojantys teisės aktai, identifikuotas antikorupecinis švietimas ir informavimas. *II etape* (2016.01-03 mėn.) pradėtas rengti interviu klausimynas. Parengtas tyrimo instrumentas, metodologija. *III etape* (2016.03-10 mėn.) organizuotas kokybinio metodo tyrimas, analizuoti, aprašyti ir apibendrinti gauti tyrimo duomenys. *IV etape* (2016.10-12 mėn.) išdėstytos išvados, rekomendacijos bei pateiktos korupcijos kontrolės ir prevencijos tobulinimo kryptys.

Darbo struktūra. Įvadas, santraukos lietuvių bei anglų kalbomis, dvi pagrindinės - analitinė ir tyrimo aprašomoji - dalys. Analitinėje dalyje analizuojama korupcijos sampratų įvairovė, priežasčių, pasekmių bei svarbos reikšmė, korupcijos kontrolės ir prevencijos programų užtikrinimas Lietuvos ligoninėse. Tyrimo aprašomojoje dalyje atliekamas korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo Mažeikių ligoninėje interviu tyrimas. Susistemintus gautą informaciją buvo pateiktos išvados, tobulinimo kryptys bei siūlomos rekomendacijos. Analizuojant korupcijos kontrolės ir prevencijos programos efektyvumą buvo išnagrinėti 108 literatūros ir internetiniai šaltiniai bei 2 priedai. Magistro darbo apimtis be priedų 86 (iš viso 93) puslapiai, darbe yra 22 lentelės ir 18 paveikslų.

I. KORUPCIJOS KONTROLĖ IR PREVENCIJA SVEIKATOS SISTEMOSE: NAUJOJO VIEŠOJO VALDYMO TEORIJŲ KONTEKSTE

Siekiant atskleisti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimą, sveikatos priežiūros institucijos vertinimą, šiame darbo poskyryje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

1 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos teorinio diskurso dėstymo logika

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Pirmame skyriuje apžvelgiama moksliniuose šaltiniuose, knygose, įstatymuose analizuojama korupcijos samprata, bendrinta korupcijos sąvoka. Bandoma apžvelgti korupcijos pažeidimų atsiradimą, jų priežastis bei pasekmės. Išsiaiškinti korupcijos kontrolės ir prevencijos svarbą aptariant uždavinius, tikslus, priemones. Išanalizuoti, kokie teisės aktai reglamentuoja korupcijos programos įgyvendinimą. Paanalizuoti didžiųjų miestų ligoninių prevencijos 2015-2016 programą: korupcijos pasireiškimo tikimybes, uždavinius, tikslus, siekiamus rezultatus. Aptarti, kaip yra informuojami žmonės kovojant su korupcija.

1. Naujojo viešojo valdymo koncepcija: atvirumo ir skaidrumo dimensijos

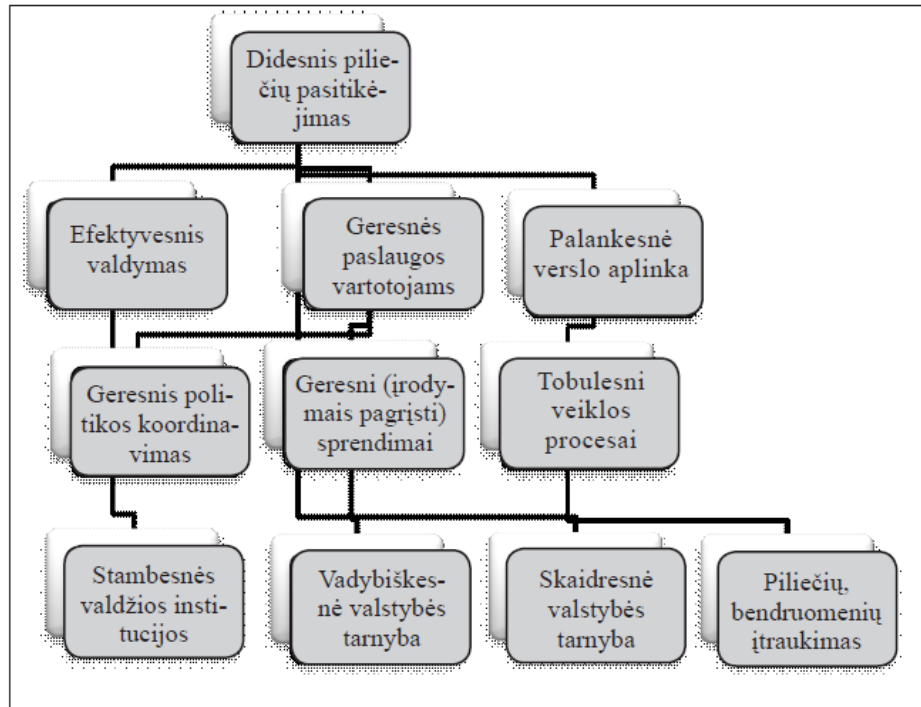
Globalūs socialiniai, ekonominiai, kultūriniai bei politiniai reiškiniai ir, svarbiausia, jų struktūrose esančios pasekmės nurodo naujosios viešosios vadybos valdymo koncepcijos formavimąsi. Šiuolaikinių naujosios viešosios vadybos demokratiškas reformų tikslas – veiksmingai ir efektyviai valdyti valdymo sistemos darbą ir siūlyti gyventojams kokybiškesnes, efektyvesnes paslaugas, užmegzti platesnius ryšius tarp valdžios ir visuomenės bei įtraukti gyventojus į viešųjų reikalų valdymą. „Tam tikslui pasiekti daugelyje valstybių vis plačiau taikoma naujoji viešoji vadyba, besiremianti horizontalaus decentralizuoto valdymo tobulinimu, dalies valstybės funkcijų privatizavimu, personalo valdymo kontraktine sistema ir kitais šiuolaikiniais vadybos metodais“ (Bubnys, Smalskys, 2005). Viešojo valdymo plėtra siejama su administravimo kokybės modernizavimu. Joje yra išskiriami ir pagrindiniai valdymo bruožai, kuriais turi vadovautis viešosios institucijos. Kaip teigia V. Smalskys (2010), pagrindiniai naujojo viešojo valdymo bruožai:

- tarnavimas piliečiams, o ne klientams;
- pilietiškumo vertinimas aukščiau už vadybiškumą;
- viešojo intereso ieškojimas;
- piliečių įtraukimas į viešųjų reikalų sprendimą;
- kovos prioritetai su neigiamų reiškinų viešajame sektoriuje priežastimis, bet ne su pasekmėmis (prevencinis darbas);
- strateginis mąstymas, demokratiškas veikimas;
- atskaitomybė svarbiau už efektyvumą;
- tarnavimas, o ne reguliavimas;
- žmonių, o ne produktyvumo vertinimas.

Remiantis šiais bruožais, naujoji viešoji vadyba tapo įprastu metodu bei veiksmingos ir efektyvios veiklos kriterijumi viešojo sektoriaus komplekse, nes yra atsižvelgiama į visus šiuo laikotarpiu svarbius kriterijus visuomenės efektyvumo požiūriu. Anot A. Guogio (2006), „besivystančioms pasaulio šalims būdinga 4E koncepcija: ekonomiškumas, efektyvumas, veiksmingumas ir socialinis teisingumas. Bet kuriuo atveju svarbiausias naujosios viešosios vadybos tikslas – viešojo administravimo efektyvinimas, siekiant didesnio klientų pasitenkinimo viešųjų paslaugų kokybe ir įvairove“ (Viršilienė, 2010). Žengiant visuomeniniams pokyčiams, kinta ir sveikatos priežiūros sistemos misija teikiant visuomenės nariams paslaugas. Analizuojant ligoninių veiklą, įsitvirtina nauji, labai svarbūs kriterijai: veiklos efektyvumas, demokratinės vertybės, teisėtumas, profesionalumas, korupcijos kontrolė bei prevencija. Naujoji viešoji vadyba akcentuoja skaidrumą, atvirumą ir antikorupciją, kur turi būti aiškinama visuose viešuosiuose sektoriuose. Todėl sveikatos priežiūros sistemoje naujoji viešoji vadyba yra išėitis sprendžiant pagrindinį klausimą, kurį

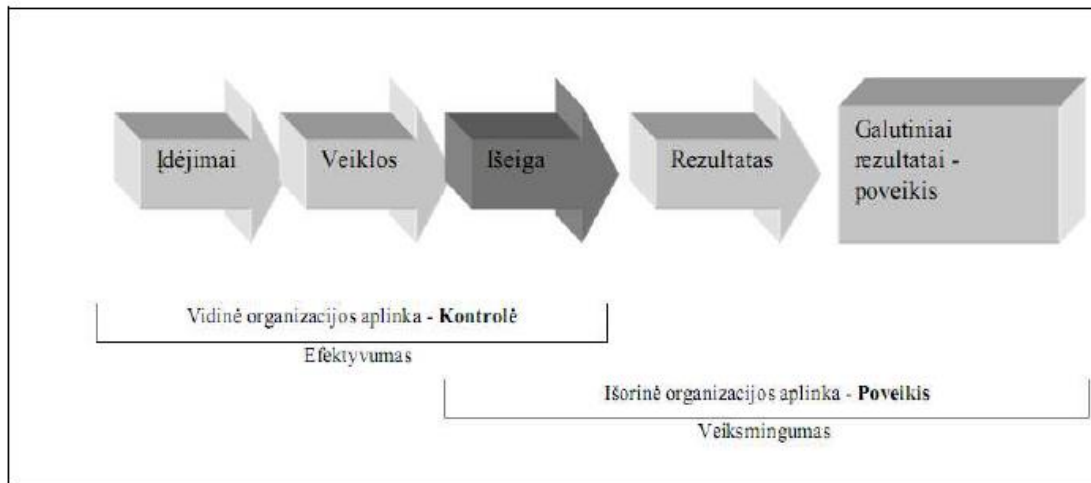
akcentuoja ir Transparency International Lietuvos skyrius, visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“. Ji teigia, kad Lietuvoje labiausiai korumpuota institucija - sveikatos apsaugas teikiančios institucijos.

Vadovaujantis naujosios viešosios vadybos reformos modeliu yra laipsniškai skatinamas visuomenės narių, bendruomenių įsitraukimas į valdymą, veiksmingą veiklos įgyvendinimą. V. Nakrošis, (2011) pateikia tokį loginį Lietuvos viešojo valdymo reformos modelį.

2 pav. Loginis Lietuvos viešojo valdymo reformos modelis
Šaltinis: V. Nakrošis, (2011).

Kuo daugiau piliečiai pasitikės vietine valdžia, jos veiklos įgyvendinimu, tuo efektyvesnis bus valdymas, geresni sprendimai, tobulesni veiklos procesai. „Naujoji viešoji vadyba kaip teorija ir kaip praktika skatina viešųjų institucijų planavimo, organizavimo, kontrolės, išteklių valdymo sričių, naujų valdymo sprendimų formavimo bei įgyvendinimo formų, naujų vertybių, taip pat taisyklių ir standartų paiešką, kadangi ji įgauna nemažai taikomosios ir normatyvinės veiklos elementų bei bruožų, būtinų rengiant kompleksines, strategines užduotis ir priemones, sprendžiant reformų vykdymo uždavinius, užtikrinant viešojo sektoriaus institucijų modernizavimą“ (Raipa, 2006, cit. Palidaskaitė, Ereminatitė, 2010). Todėl kiekvienoje veiklos srityje būtina kontrolė ir prevencija, o šiuo atžvilgiu korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinime, kad norima veikla būtų tinkamai įgyvendinama ir veiksminga. Todėl A. Raipa (2007) pateikia į rezultatus orientuoto valdymo logiką.

3 pav. Į rezultatus orientuota valdymo logika
Šaltinis: A. Raipa (2007)

Remiantis šia į rezultatus orientuota valdymo logika matomas visapusiškas požiūris į veiklos valdymą, kuris įtraukia žmones, organizacijas, viešąsias institucijas rengti strategijas, teikti matavimus siekiant tobulinti esamą situaciją bei valdyti pokyčius. Iš pateikto paveikslo matyti, kad norint pasiekti galutini rezultatą reikia išsiaiškinti turimus išteklius (įdėjimas). Pasinaudoję jais, atliekame veiklas ir gauname artimiausią rezultatą (išėgą). Pasiekus bent keletą artimiausių rezultatų, gaunamas tarpinis rezultatas, o pasiekus kelis tarpinius rezultatus gaunamas ir galutinis rezultatas. Viešosios institucijos poveikis žmonių aplinkoje – veiksmingumas.

Apibendrinat galima teigti, kad naujoji viešojo vadyba remiamasi skaidrumu, atvirumu visuomenei ir antikorupcijai. Jos pagrindinis tikslas viešajame administravime siekti efektyvumo, veiksmingumo, tinkamo įgyvendinimo klientų pasitenkinimo viešųjų paslaugų kokybe, prieinamumu ir įvairove. Tuo atžvilgiu sveikatos priežiūros sistemos turi daugiau dėmesio skirti veiklos rezultatų, programų įgyvendinimų nustatymui, vertinimui, kontrolei bei jos poveikio veiksmingumui.

2. Korupcijos samprata

Korupcijos ištakos pastebimos jau nuo visuomenės susiformavimo pradžios. „Pirmieji rašytiniai šaltiniai apie korupcijos užuomazgas siekia asirų civilizaciją – XIII a. pr. Kr., kai to meto bylose buvo paminėtas valdininkų kyšių ėmimas“ (Palidauskaitė, Ereminaitė, 2010). Korupciją galėtume pavadinti antisocialiu reiškiniu, kuris kelia didelę grėsmę ne tik visuomenei, žmogaus teisėms bei laisvėms, bet ir valstybės saugumui, patrauklumui, teisėtumui. Tai yra rodikliai, kurie mažina valstybės veiklos efektyvumą, prarandamas pasitikėjimas kitų valstybių atžvilgiu, išauga visuomenės nepasitikėjimas kitų žmonių darbais, valstybės tarnautojų, organizacijos narių veiklos skaidrumu. Kaip teigia J. Palidauskaitė (2010), korupcija pasireiškia labai įvairios išraiškos formomis ir svarbiausia, kad ji kinta prisitaikydama prie esamos aplinkos pokyčių. Net korupcijos tyrinėtojas

S. P. Huntingtonas jau 1968 metais, pastebėjo, kad „korupciją sunku apibrėžti, nes ji yra unikali, t. y. apibrėžta laike ir erdvėje“ (cit. Palidauskaitė, 2010).

Ši veikla būdinga absoliučiai visiems: nuo pavienių žmonių, žmonių grupių iki organizacijų, įmonių, valdžios atstovų.

2.1. Korupcijos apibrėžties įvairovė

Kintant korupcijos apraiškoms bei jų formoms yra labai sudėtinga apibrėžti viena bendra sąvoka *Kas tai korupcija?* Todėl to pasėkoje, vis labiau yra komplikuojama situacija kovoje su korupcija. Todėl 1 lentelės pagalba yra bandoma surinkti kuo daugiau moksliniuose literatūros šaltiniuose rankamas korupcijos sąvokas, norint apibrėžti 1 sąvoką, kuria bus vadovaujama šiame magistro darbe.

1 lentelė. Korupcijos sąvokos apibūdinimas

Autorius	Metai	Sąvokos apibūdinimas	Akcentuojami aspektai
Tarptautinių žodžių žodynas	1995	Pareigybinių teisių panaudojimas pasipelnymo tikslais, pareigūno ar politinio veikėjo papirkimas.	Neteisėtas pareigų panaudojimas.
J. Pope	2000	Tai nesąžiningas ir neteisėtas praturtėjimas, piktnaudžiavimas esama valdžia ir galia, siekiant patenkinti savo asmeninius tikslus bei poreikius.	Neteisėtas praturtėjimas.
S. Keinys	2000	Neteisėtas pelnymasis naudojantis pareigomis, pareigūno ar veikėjo papirkinėjimas.	Neteisėtas pareigų panaudojimas
V. Justickis	2001	Reguliari, besikartojanti nusikalstama veikla, kurią vykdo individas, palaikantis santykius su valstybės aparatu, su privačiu verslo subjektu, rinkėjais, žiniasklaidos auditorija (skaitytojais, žiūrovais), ir kuri pasireiškia piktnaudžiavimu savo padėtimi bei pasitikėjimu siekiant asmeninės naudos.	Piktnaudžiavimas savo padėtimi.
S. R. Ackermanan	2001	Tai valstybinės valdžios naudojimas asmeniškiesiems poreikiams, pasipelnymui.	Asmeninės naudos siekis.
Raudonienė, A.	2002	Tai piktnaudžiavimas valstybine valdžia siekiant sau asmeninės naudos.	Asmeninės naudos siekis.
J. Piliponytė pateikia Harvardo politikos prof. J. S. Nye apibrėžimą	2005	Elgesys, dėl privačios (asmeninės, šeimos, grupės) naudos ar siekiamo statuso nukrypstantis nuo rinkimų ar paskyrimo būdu viešai suteiktų formalių pareigų.	Asmeninės naudos siekis.
D. H. Rosenbloom R. S. Kravchuk	2005	Piktnaudžiavimas visuomenės pasitikėjimu dėl asmeninių interesų.	Asmeninės naudos siekis.
I. Michailovič	2005	Piktnaudžiavimas tarnyba siekiant privačios naudos.	Asmeninės naudos siekis.
I. Gavelytė	2005	Tai reiškinys, keliantis rimtą grėsmę teisei valstybei, demokratijai, žmogaus teisėms, pažeidžiantis socialinio teisingumo ir konkurencijos principus, stabdantis ekonominį augimą, mažinantis žmonių pasitikėjimą valstybe.	Socialinio teisingumo niekinimas.
V. Prunskus	2007	Sąmoningas valstybinės institucijos darbuotojo tarnybinių įgaliojimų viršijimas ar pareiginių funkcijų nevykdymas, siekiant asmeninės naudos ar pasipelnėti. Tai sudėtinga socialinė, politinė, ekonominė, kultūrinė ir moralinės etikos problema.	Neteisėtas pareigų panaudojimas.

A. Raipa	2007	Korumpuotas sandėris, kuriuo siekiama asmeninės ar grupinės naudos, kuri neapsiriboja vien tik materialiniais, finansiniais interesais, bet apima socialinio statuso galimus pokyčius, valdžios paėmimą, pripažinimą ar kt.	Asmeninės naudos siekis.
J. Palidaskaitė	2010	Tai vienas iš neigiamų sudedamųjų reiškinių, sukeliantis aibę žalingų veiksmų socialiniame – politiniame valstybės valdyme ekonominėje bei tarptautinėje santykių sferose.	Socialinio teisingumo niekinimas.
L. Ionescu	2013	Tai elgesys nukrypstantis nuo vyraujančių normų, bei standartų bei siekiantis asmeninės naudos sau.	Asmeninės naudos siekis.
D. Hellman	2013	Tai ne tik valstybės tarnautojai, bet ir privataus sektoriaus darbuotojai, kurie siekia savo asmeninės naudos pažeidžiant savo funkcijas atliekant viešas bei privačias pareigas.	Asmeninės naudos siekis.
Bai, B. Y., Liu, X. X., & Kou, Y.	2014	Paskatina ne tikėjimą pačiomis visuomeninės santvarkos taisyklėmis, abejojimą jų pagrįstumu, nepasitikėjimą tvarką visuomenėje kuriančiomis arba saugojančiomis institucijomis	Griaunanti santvarką

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Apibendrinant autorių pateiktus apibrėžimus, galima matyti tris pozicijas. Viena autorių grupė linkusi daugiau pabrėžti, kad tai pasinaudojimas savo pareigomis pasipelnymui, kito žmogaus ar pareigūno papirkimui. Kita autorių grupė teigia, kad tai asmeninės naudos siekis, gerinant savo gyvenimo sąlygas. Dar kita grupė, kad tai socialinis reiškinys, kur žmogaus elgesys yra nukrypstantis nuo vyraujančių normų bei standartų, sukeliantis aibę žalingų veiksmų. Todėl bendrai apžvelgus galima teigti, kad korupcija yra reiškinys, keliantis rimtą grėsmę teisei valstybei, pažeidžiantis socialinio teisingumo principą bei piktnaudžiavimas visuomenės pasitikėjimu, siekiant asmeninės naudos sau.

„Korupcijos problema aktuali nuo seno, tačiau didesnio dėmesio susilaukė maždaug 1990 metais, kai kova su korupcija tapo tarptautinės darbotvarkės klausimu, o pasaulyje ėmė kurtis tarptautinės nevyriausybinės organizacijos, nepriklausomos valstybės institucijos, aktyviai siekiančios kovoti su korupcija“ (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita).

Pasaulyje užsienio ir Lietuvos autoriai yra sukūrę daug įvairių korupcijos apibrėžimų, todėl pravartu pažvelgti, kaip korupciją įvardija organizacijos, įstatymai, kurių pasėkoje yra kovojama su šiuo reiškiniu.

Lietuvos Respublikos specialiuųjų tyrimų tarnybos įstatyme (2000) korupcija apibūdinta labai plačia sąvoka. Korupcija tai „valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens tiesioginis ar netiesioginis siekimas, reikalavimas arba priėmimas turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) sau ar kitam asmeniui už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal einamas pareigas, taip pat valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmai arba neveikimas siekiant, reikalaujant turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau arba kitam asmeniui ar šią naudą priimant, taip pat tiesioginis ar netiesioginis siūlymas ar suteikimas valstybės tarnautojui, jam prilygintam asmeniui turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens einamas pareigas, taip pat

tarpininkavimas darant šioje dalyje nurodytas veikas“. Lietuvos ratifikuotoje *Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos (1999)* pabrėžiama, kad korupcija – tai „tiesioginis ar netiesioginis kyšio arba kito nepagrįsto atlygio ar pažado dėl tokio atlygio prašymas, siūlymas, davimas ar priėmimas, kuris iškreipia asmens, gaunančio kyšį, nepagrįstą atlygį ar pažadą dėl kyšio ar nepagrįsto atlygio, tinkamą, bet kurios pareigos atlikimą ar reikalaujamą elgseną“. Tarptautinė organizacija *Transparency International Lietuvos skyrius* šią sąvoką apibrėžia taip, „korupcija yra piktnaudžiavimas valdžia asmeninei naudai gauti - tiek viešajame tiek privačiame sektoriuose“. *Valstybinė mokesčių inspekcija* turi taip pat savo suformuluota teiginį, įvardijantį **korupciją** – tai „bet koks asmenų, dirbančių valstybinėje tarnyboje (valstybės politiko, teisėjo, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ir kito jam prilyginto asmens) elgesys, neatitinkantis jiems suteiktų įgaliojimų ar teisės aktuose nustatytų elgesio standartų, ar tokio elgesio skatinimas, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims ir taip pakenkiant piliečių ir valstybės interesams“.

Pažvelgus į pirmuosius organizacijų pateiktus apibrėžimus, kuriais jos vadovaujasi, galima pastebėti, kad „Transparency International“ korupciją apibrėžia labai trumpa sąvoka. Ką kitos organizacijos pateikia ilgais sakiniais, išvardydamos visas korupcijos apraiškas ir pasireiškimo sritis, Transparency International pavadinama „piktnaudžiavimas valdžia asmeninei naudai gauti“.

Valstybinio audito ataskaitoje (2013) korupcija apibūdinama kaip „viena iš pagrindinių kliūčių ekonomikos plėtrai, veiksnys, mažinantis visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi. Jau daugelį metų kova su korupcija viešajame sektoriuje įvardijama kaip prioritetas Lietuvos Respublikos Vyriausybės uždavinys“. *Europos Komisijos ataskaitoje (2014)* suformuluotas toks teiginys „korupcija – sudėtingas ekonominių, socialinių, politinių ir kultūrinių aspektų turintis reiškinys, kurio negalima lengvai išnaikinti“. *Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 m. programos projekte (2015)*, korupcija apibrėžiama kaip „viena iš nacionalinių grėsmių valstybei ir vienas iš pavojingiausių socialinių reiškinių, keliantis grėsmę žmogaus teisėms, demokratijai ir teisei valstybei, iškreipiantis socialinį teisingumą, sąžiningą konkurenciją, verslo sąlygas, mažinantis ekonomikos augimą, keliantis pavojų valstybės valdymui, valstybės ar savivaldybių įstaigų stabilumui ir visuomenės moralei. Korupcija sietina su pernelyg dideliu biurokratijos ir reglamentavimo mastu, sprendimų diskrecijos ir atskaitingumo pusiausvyros nebuvimu. Korupcija yra latentinis reiškinys, o korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų poveikis įvairioms ekonomikos ir socialinėms sritims paprastai išryškėja tik vėliau, susidūrus su korupcijos pasekmėmis“.

Valstybinio audito ataskaitoje, Europos Komisijos ataskaitoje bei Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 m. programos projekte jau pateikiamas kitokio pobūdžio apibrėžimas. Čia akcentuojama pagrindinė kliūtis, pasireiškianti socialiniuose apraiškose, kurią labai sunku panaikinti. Nėra kalbama apie piktnaudžiavimą valdžia dėl savos naudos.

Ieškant vieno bendro korupcijos apibrėžimo galima teigti, kad ji kiekvienoje šalyje, organizacijoje, viešajame sektoriuje formuluojama šiek tiek kitaip, pritaikant prie savo vykdomos ar tiriamos veiklos. Korupcija – tai pavienių ar žmonių grupių siekis sau asmeninės naudos, tačiau darantis didelę nacionalinę grėsmę visai valstybei. Savo darbe vadovausiuosi Valstybinio audito ataskaitoje (2013) pateikta korupcijos apibrėžtimi, kuri įvardijama, kaip „viena iš pagrindinių kliūčių ekonomikos plėtrai, veiksnys, mažinantis visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi“.

Viena iš labiausiai aptariamų ir sprendžiamų visuomenės problemų, trukdančių valstybės konkurencingumui, patrauklumui, iškreipiantis socialinį teisingumą. Dėl to būtina išsiaiškinti korupcijos priežastis bei jų atsiradimo pasekmes.

2.2. Korupcijos priežastis ir pasekmės

Pastaraisiais metais apie korupciją, jos apibūdinimą bei patį reiškinį plačiai pradėjo nagrinėti mokslininkai, visuomenė, politikai, specialiosios tarnybos, politikai. Nuo tada, kai atsirado tarnybos, viešasis bei privatus sektoriai, egzistuoja ir pati korupcija. Apie korupciją yra plačiai kalbama, tačiau ar žinome jos mastus, priežastis bei sukeltas pasekmes. Žinome tik tiek, kad tai piktnaudžiavimas tarnybine veikla, siekiant asmeninės naudos. „Būtent toks siauras korupcijos suvokimas yra viena iš problemų, neleidžiančių sumažinti korupcijos masto“ (Stasiukevičiūtė, Vonžodaitė, 2012). Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad korupcijos apraiškos pasireiškia ne tik viešajame sektoriuje bet ir versle, politikoje, sveikatos priežiūros sistemoje, nevyriausybiniuose organizacijose.

Viena iš korupcijos pagrindinių senajoje kultūroje pasireiškiančių priežasčių yra netinkamas sovietmečiu susiformavęs požiūris į žmogaus asmeninę nuosavybės teisę. Kai valstybė siekė likviduoti visas žmonių žemes, o žmonės savo poreikiams naudojo niekam nesakę. Paskui bėgant laikui jie bandė paversti savo nuosavybe. Todėl tuo laikotarpiu susiformavo dvi skirtingos korupcijos tendencijos: nomenklatūrinė, kai valstybės tarnautojai save laikė visų žemių savininkais ir jų tvarkytojais. Antroji, kai vykdydavo vagystes iš valstybės, siekiant pagerinti savo asmeninę ar šeimos gerovę (Stasiukevičiūtė, Vonžodaitė, 2012 remiantis Trumpa, 2001).

2014 m. Lietuvos medicinos studentų asociacija ir Transparency International Lietuvos skyrius bei sveikatos apsaugos ministras kvietė visų ligoninių vadovus į diskusiją „Ar gydymo įstaigos sėkmingai kovoja su korupcija?“ Sveikatos apsaugos ministras pradėjo diskusiją primindamas apie šimtmetes dovanų davimo tradicijas: „Anksčiau visi nešdavo dovanas klebonui, vaistininkui ir gydytojui. Bendruomenėse jie būdavo labai gerbiami, ir reikėdavo kiaušinių atnešti, grietinės<...>, bet šiandien tradicijos pasikeitė, dovanos tapo kyšiais, o kyšio davimas bei ėmimas yra nusikaltimas ir su tuo labai sunku kovoti“ (Diskusija: Ar gydymo įstaigos sėkmingai kovoja su korupcija?). Galima pastebėti, kad korupcija pasireiškė jau labai seniai, tik ji buvo kitokios formos ir vertinama kaip dovana.

Dažnai skaitome spaudoje, kad vienoje ar kitoje pelną siekiančioje įmonėje buvo suklastoti dokumentai, norint nuslėpti reikiamus sumokėti valstybei mokesčius, komercinius papirkimus, nepagrįsto atlyginimo priėmimus. Korupcijos prevencijos įstatyme (2002) teigiama, kad „korupcijos pobūdžio nusikalstamos veikos - kyšininkavimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas, kitos nusikalstamos veikos, <...> dokumentų ar matavimo priemonių suklastojimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, <...> neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, <...>“. Tokias įmonių veiklas galima priskirti prie sukčiavimo, neteisingų duomenų apie pajamas pateikimo. Neteisingi duomenys apie pajamas tai žala visuomenei, nes įmonės sumokėti mokesčiai valstybei yra skiriami visuomenės narių svarbiausių veiklų tenkinimui. Taigi galima pastebėti, kad korupcija gali būti ne tik viešajame sektoriuje, bet ir privačiame sektoriuje.

Taip pat dažnai girdime ir politikoje gvildinamas korupcijos problemas. Viena iš tokių tai gerai žinoma viena partija, kuri jau daug metų nagrinėja „juodosios buhalterijos“ korupcinę bylą „dėl prekybos poveikiu stambiu mastu, siekiant už atlygį daryti įtaką keletui praėjusiais metais Vidaus reikalų ministerijoje vykdytų viešųjų pirkimų <...> Mūsų politikai politiką pirmiausiai suvokia, kaip galimybę naudotis užimamais postais, turimomis įtakomis savo ir savo partijų naudai“ (Seimo narys apie politinę korupciją: tai yra sisteminis reiškinys). Galima teigti, kad tai bendra komanda siekia visos partijos klestėjimo, pirmųjų vietų siekimo valdymo bei vadovavimo sferoje.

Dar viena korupcijos priežastis - tai jos suvokimas. Visi šneka ir bando įrodyti, kad korupcija yra blogis, griauantis pasitikėjimą žmogumi, įmone, organizacija. Tai visuomenės narių ar grupių žalingas reiškinys. Tačiau susiduriama su tokiais reiškiniais, kuriuos pateikia „Vilmorus“ organizacija pagal LR Specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymo pateiktus tyrimus. Buvo atliktas „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2014“ balandžio-gegužės duomenų tyrimas: 67 proc. apklaustųjų teigia, kad korupcija ir jos apraiškos yra didelė visuomenės kliūtis. Bandant išsiaiškinti, kokia yra labiausiai korumpuota institucija Lietuvoje, pateikti duomenys parodo, kad sveikatos priežiūros institucijos/ligoninės (55 proc.). Atlikti duomenys parodo, kad net 48 proc. tyrimo apklaustųjų pasirengę duoti kyši, siekiant išspręsti savo esamas problemas ar pagerinti susiklosčiusią situaciją (Lietuvos korupcijos žemėlapis, 2014). Visi suprantame, jog korupcija tai blogis, griauantis teisingą ir sąžiningą požiūrį į visuomenę, tačiau vis tiek naudojame vienokią ar kitokią korupcijos formą savo tikslams pasiekti. „Korupciją reikėtų suvokti kaip reguliarią, besikartojančią, integralią nusikalstamą veiklą, kurią vykdo individas, palaikantis tarnybos santykius su valstybės aparatu, su privačiu verslo subjektu, rinkėjais, su žiniasklaidos auditorija (skaitytojais, žiūrovais), ir kuri pasireiškia piktnaudžiavimu savo padėtimi bei pasitikėjimu siekiant asmeninės naudos“ (Stasiukevičiūtė, Vonžodaitė, 2012).

Taigi galima teigti, kad korupcijos sąvoka nėra iki galo išaiškinta, nes dauguma sieja tik su viešuoju sektoriumi, bet paliečia ir verslo įmones. Galima atkreipti dėmesį, kad tiksliausiai apibrėžia *Europos tarybos kovos su korupcija grupė* „korupcija – tai kyšininkavimas ir kitoks elgesys asmenų, kuriems valstybiniame ar privačiame sektoriuje yra pavestos tam tikros pareigos, susijusios su įpareigojimais, patikėtais jiems, kaip turintiems valstybės pareigūno, privataus darbuotojo, nepriklausomo agento statusą, ar kitokiais santykiais, ir kurių tikslas – bet kokia neteisėta nauda sau ir kitiems” (The TI sourcebookparta: analytical framework). Todėl labai svarbu išsiaiškinti, kokios yra teisinėje literatūroje pabrėžiamos korupcijos priežastys.

2 lentelė. **Korupcijos priežastys**

Priežasčių grupės	Priežastys
Bendrosios socialinės	Nedarbas, sveikatos draudimo sistemos netobulumas, maži valstybės tarnautojų atlyginimai ir pan.
Teisinės	Teisės aktų netobulumas, dažnas keitimas koalicijos, nebaudžiamumas, kontrolės sistemų, liudytojų apsaugos programų, teisinių procedūrų ir priemonių, pareigūnų skyrimo ir atleidimo bei nušalinimo procedūrų netobulumas, profesinių elgesio kodeksų valstybės tarnyboje nebuvimas.
Institucinės	Ne visose institucijose taikomas rotacijos principas, motyvacinė karjeros sistema, neišplėtos vidaus ir išorės audito sistemos, nepakankamai skaidrus sprendimų priėmimo procesas, nepašalintos prielaidos korupcijai skiriant įmonių, kuriose vyrauja valstybės kapitalas, vadovus, nustatant jų atsakomybę.
Visuomenės pilietiškumo stokos	Visuomenės požiūrio į korupciją neapibrėžtumas ir prieštaravimas, nesipriešinimas korumpuotiems valstybės tarnautojams, piliečių pasyvumas antikorpucinėje veikloje.
Išorinių veiksnių įtakos	Tarptautinės korupcijos atsiradimas, tinkamų sąlygų atskirų ūkio subjektų sąžiningai konkurencijai nesudarymas, pasienio kontrabandos ir korupcijos specifika ir pan.

Šaltinis: E. Bartkienė 2011, remiantis Lietuvos Respublikos nacionaline kovos su korupcija programa, 2002.

Remiantis LR Seimo nutarimu (2015) „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programa“ galima pastebėti, kad yra išskiriami veiksniai, lemiantys korupcijos priežastis: politiniai ir teisiniai, tarptautinis bendradarbiavimas bei ekonominiai ir technologiniai veiksniai.

U. Trumpa (2001) išskiria tokius veiksnius, sukuriančius korupcines sąlygas:

- „piniginiai srautai, tekantys per valstybinių institucijų biudžetus, sudaro sąlygas piktnaudžiauti „viešomis gėrybėmis“ asmeniniais tikslais, ypač viešųjų pirkimų srityje.
- neskaidri, sudėtinga ir nuolat besikeičianti ekonomikos reguliavimo sistema sudaro sąlygas piktnaudžiauti kainų reguliavimu, lengvatų, paramos ir išimčių dalinimu, specialiųjų statusų suteikimu, leidimų ir licencijų išdavimu, verslo priežiūra ir kontrole.
- reguliavimo iškreipta rinka tampa argumentu asmeninių interesų vedamiems politikams arba valdininkams plėsti ydingą reguliavimą pasiremiant naujais abstrakčiais tikslais arba prisidengiant politiniu populizmu.

- politinės atsakomybės stoka sudaro sąlygas biurokratinio aparato augimui, kuris sąlygoja aukščiau išvardytų problemų dauginimą.“

Esant visoms išvardytoms priežastims, susiformuoja ir jų pasekmės, tai įvardija E. Stasiukevičiūtė, R. Vonžodaitė (2012), remiantis U. Trumpa(2001):

1. „ekonominę (korupcijai pažeidus rinkos sistemą, gali sumažėti šalies ūkio efektyvumas ir rinkos konkurencija, pablogėti gaminamų prekių ir paslaugų kokybė, blogėja investicinė veikla ir pan.);
2. socialinę-politinę (atsiranda socialinė įtampa, veikianti šalies ekonomiką ir politinį stabilumą, mažėja piliečių pasitikėjimas valstybe ir demokratija, jos principais; didėja autokratinės ideologijos populiarumas, atsiranda sąlygos politinei korupcijai plisti ir pan.);
3. valstybinio valdymo (blogėja viešojo administravimo kokybė, atsiranda neoficiali sprendimų priėmimo sistema, stiprėja organizuoto nusikalstamumo ryšiai su korumpuotais valstybės tarnautojais, politikais ir pan.);
4. tarptautinių santykių (dėl korupcijos apraiškų šalyje mažėja šalies prestižas, prarandama dalis galimų investicijų ir pan.).“

Apibendrinant galima teigti, kad korupcijos pasireiškimo priežastys yra įvairios. Todėl dabartinė visuomenė žvelgia labai siaurai, manant, kad tai viešųjų interesų panaudojimas savo naudai. Korupcija gali būti ir viešajame, ir privačiajame sektoriuose, pelną siekiančiose įmonėse bei nevyriausybinėse organizacijose. Pasekmės yra įvairios: ekonominės, socialinės – politinės, valstybinio valdymo organų pasitikėjimo sumažėjimo bei tarptautinių santykių griuvimo su užsienio investuotojais. Todėl būtina išsiaiškinti korupcijos plitimą, jos priežastis ir sudaryti korupcijos kontrolės bei prevencijos veiksmų strategijų planą, mažinantį korupcijos pasireiškimo pasekmes.

3. Korupcijos kontrolė ir prevencija organizacijų valdymo procesuose

Lietuvoje korupcijos problemų sprendimas buvo aktualus visada, tačiau atkūrus nepriklausomą valstybę ši užduotis tapo dar aktualesnė. 1993 m. buvo įkurtas prevencijai skirtas padalinys Generalinėje prokuratūroje, 1997 m. – prie Vidaus reikalų ministerijos. 1999 m. buvo priimta *Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa*. (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita, 2011). Jos pagrindinis strateginis tikslas – „sukurti prevencijos priemonių sistemą, kompleksiskai šalinti ir neutralizuoti organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos priežastis bei sąlygas, šalinti šešėlinės ekonomikos egzistavimo sąlygas“ (LRV Nutarimas „Dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos“). Intensyvėjant deryboms su ES, daugėjo priemonių ir iniciatyvų kovai su korupcija. 2002 m. gegužės 28 d. buvo priimtas Korupcijos prevencijos įstatymas, kuris nustatė pagrindinius korupcijos prevencijos principus, tikslus

ir uždavinius valstybės tarnyboje ir privačiame sektoriuje, korupcijos prevencijos priemonės ir jų teisinius pagrindus (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita, 2011).

Korupcijos prevencija – „korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo“ (LR specialiųjų tyrimų tarnyba). Tam, kad ši prevencija gerai plėtotųsi, būtina turėti užsibrėžtą tikslą, kuriuo siekiama „kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę“ (LR korupcijos prevencijos įstatymo, 2002) bei prioritetus. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba vadovaujasi sudarytais Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo (2002) pagrindiniais korupcijos prevencijos uždaviniais, kurie akcentuoja šiuos pagrindinius prioritetus:

1. atskleisti korupcijos priežastis, sąlygas ir jas šalinti;
2. atgrasinti asmenis nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo;
3. užtikrinti realų ir veiksmingą korupcijos prevencijos teisinį reguliavimą;
4. teisinėmis, organizacinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis priemonėmis sukurti tinkamą ir veiksmingą korupcijos prevencijos organizavimo, įgyvendinimo, priežiūros ir kontrolės mechanizmą;
5. įtraukti į korupcijos prevenciją gyventojus, visuomenines organizacijas;
6. skatinti skaidrų ir atvirą viešųjų paslaugų teikimą (LR specialiųjų tyrimų tarnyba).

Vadovaujantis šiais prioritetais, kiekviena organizacija, įmonė ir net pati valstybė privalo sutelkti jėgas tvirtai, konkrečiai ir veiksmingai kovai su esamu nusikalstamumu, o svarbiausia su korupcija (Ancelis, 2011). Tam, kad viskas vyktų nuosekliai, yra sudarytos ir korupcijos prevencijos priemonės:

1. korupcijos rizikos analizė;
2. kovos su korupcija programos;
3. teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektuose numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas (teisės aktų ar jų projektų antikorpucinis vertinimas);
4. informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas;
5. informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams;
6. visuomenės švietimas ir informavimas;
7. nustatytų korupcijos atvejų pavišėjimas;
8. įstatymų nustatytos kitos korupcijos prevencijos priemonės (LR specialiųjų tyrimų tarnyba).

Vadovaujantis šiomis priemonėmis bus užkirstas kelias korupcijos atsiradimui ir plėtrai, atrandant ir pašalinant teisės aktų, procedūrų, organizacijose bei įmonėse programų, strategijų spragas, kurių neanalizuojant gali plisti korupcija (LR ūkio ministerija. Kovos su korupcija priemonės).

Vienas iš pagrindinių korupcijos priežasčių ir sąlygų atskleidimas, tai korupcijos tikimybės nustatymas. O vienas iš pagrindinių korupcijos priežasčių ir sąlygų šalinimas, tai valstybinių įstaigų, organizacijų, įmonių korupcijos programų rengimas (Valstybinio audito ataskaita, 2013). Tačiau, kad ta programa būtų naudinga ir efektyvi, būtina turėti strategiją savo tolimesnės vykdomos veiklos tobulinimui. Lietuvai tapus NATO ir Europos Sąjungos nare, susidomėjimas pačiu strateginiu planavimu ir jos valdymu ėmė didėti. Pradėta nagrinėti pirmiausia kitų šalių sukaupta patirtis, pradėtos formuoti strateginio planavimo metodikos, kuriomis vadovaujasi kiekviena organizacija rengdama savo strateginius planus (Sudnickas, 2011). Tik gerai ištyrinėjus kitų šalių patirtį, reikia nagrinėti savo veiklos sritį, kuriai norima kurti strategiją, nes tik nuo jos priklausys efektyvus bei veiksmingas valdymo procesas. Tam pasiekti būtina susidaryti strategijos rengimo struktūrą. 2011 m. balandžio mėn. 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino nutarimą „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“, joje apibrėžiamos visos pagrindinės sritys, kaip tinkamai rašyti, kokios sudedamosios dalys turi būti. Kaip teigia B. Melnikas, R. Smaliukienė, (2007), strateginis valdymas „tai tam tikro subjekto veikla, kryptingai daranti įtaką tam tikriems objektams, kai siekiama pašalinti trūkumus (išspręsti aktualias problemas), sukurti neproblemiškas situacijas bei paskatinti veikiančių objektų kokybinius pokyčius, numatant šioje veikloje nuolat organizuoti ir kokybinius pokyčius orientuotą valdymo sprendimų rengimo ir įgyvendinimo ciklus“.

Pagrindinės strateginio planavimo savybės:

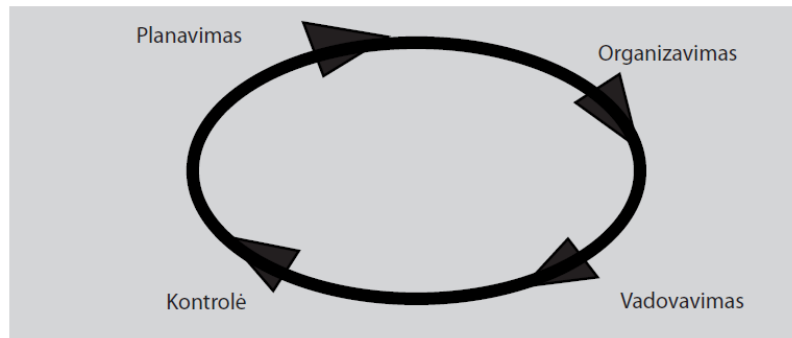
1. susijusios su prisitaikymu prie besikeičiančios aplinkos;
2. nukreiptos į ateitį;
3. išsamios ir visapusiškos. Jos apima ne tik tiesiogiai pačią organizaciją, bet ir su ja susijusią politiką, ekonomiką, socialinę situaciją, technologijas ir kt. (Beresnevičiūtė, Kadziauskas, Diržys, 2006).

Strateginio plano reikalingumą galima įvardyti keliais kriterijais:

1. jis skatina padėti organizacijai organizuoti ir įvykdyti pokyčius;
2. pagerinti visos veiklos sprendimų priėmimą;
3. padidinti visos organizacijos efektyvumą (Sudnickas, 2011).

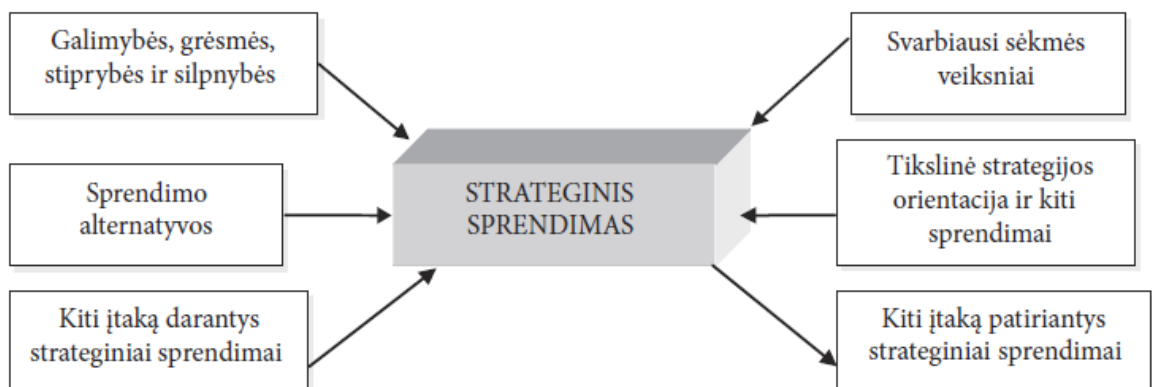
Parengtas organizacijos strateginis planavimas padidina ne tik pačios organizacijos veiklą, jos efektyvumą, bet socialinės, ekonominės, politinės bei kultūrinės aplinkos veiksmingumą. Vadovaujantis strateginiu planavimu bus efektyvus ir pats strateginis valdymas.

Į strateginį valdymą rekomenduojama žiūrėti kaip į tam tikrą ciklą, kurį sudaro keturios pagrindinės valdymo funkcijos:

4 pav. Valdymo funkcijų cikliškumas
Šaltinis: B., Melnikas, R., Smaliukienė (2007).

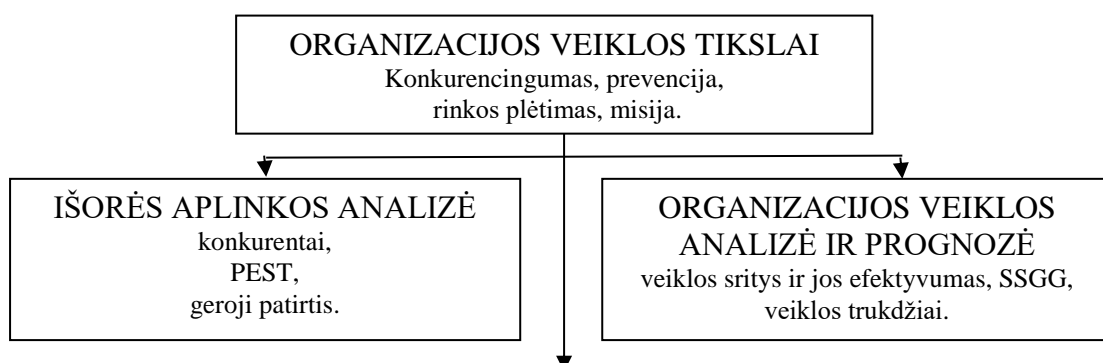
Šios visos keturios funkcijos yra tarpusavyje susijusios, nes nuo kiekvienos vykdymo funkcijos atskirai priklauso bendras veiksmingumas ir, svarbiausia, galutinis rezultatas, siekiamas tikslas. Tam pasiekti būtinas teisingas ir veiksmingas strateginis sprendimas. S. Valentinavičius (2009) pateikia tokią principinę strateginio sprendimo konteksto schemą.

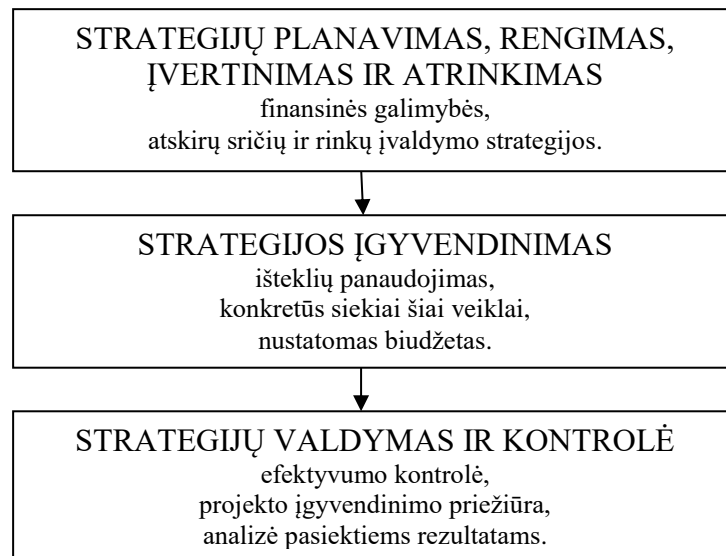

5 pav. Principinė strateginio sprendimo konteksto schema
Šaltinis: Sudaryta S., Valentinavičiaus (2009) remiantis A., Vasiliauskas (2001)

Strateginį sprendimą galima suformuluoti tik tada, kai yra išanalizuotos išorinės bei vidinės aplinkybės, išskirtos grėsmės bei silpnybės. Tik jų išsiaiškinimas gali įvardyti pagrindinę organizacijos strategiją.

Norint taisyklingai įgyvendinti strategiją, būtina atsižvelgti į tam tikrą modelį.

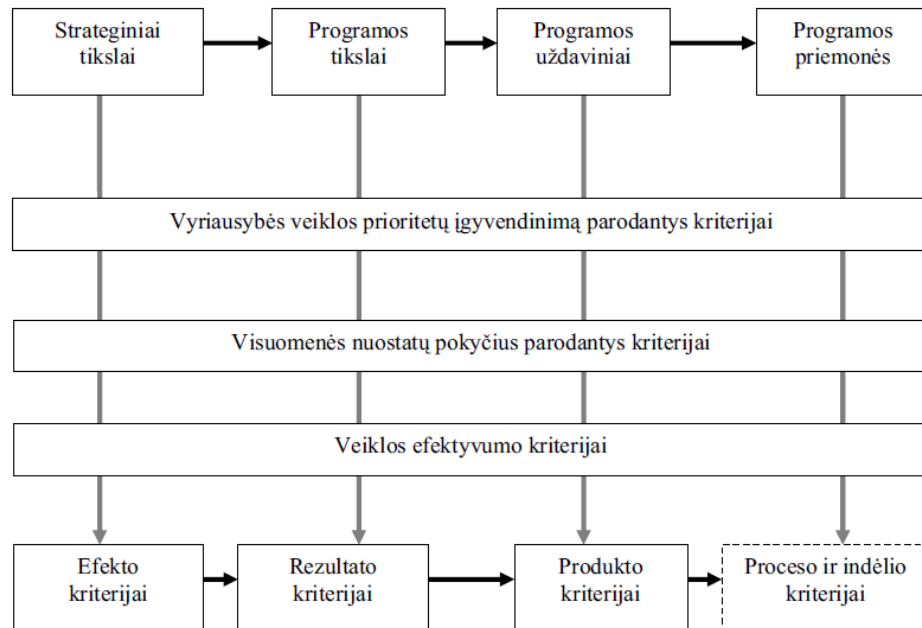

6 pav. Organizacijos plėtros strategijų įgyvendinimo struktūrinė schema
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis S., Valentinavičius (2009)

Iš pateikto paveikslo matyti, kad įgyvendinimo struktūra susideda iš pagrindinių penkių sudedamųjų dalių. Pirmoji: organizacijos veiklos tikslai akcentuoja, kad būtina turėti savo kuriamai strategijai, veiklos planui, projektui tikslą, misiją viziją, veiklos charakteristiką, kodėl numatyta pasirinkti tokią strategiją, kokie bus pokyčiai, dinamika, vartotojų poreikių tendencijos šį projektą įgyvendinus. Pabrėžiami ateities siekiai. Antroji: išorės aplinkos analizė – tai viena iš dviejų dalių bei pagrindinių funkcijų, norint gerai suformuluoti problemos sprendimą. Šioje dalyje analizuojama PEST analizė (politikos, ekonomikos, socialinės, teisinės bazės), kitų šalių geroji patirtis, išteklių analizė. Organizacijos veiklos analizė ir prognozė – tai antroji dalis, kuri yra pačios organizacijos vidinė analizė, SSGG (silpnybės, stiprybės, grėsmės, galimybės), esami trukdžiai, kurie ir išskėlė šią problemą, prognozavimas. Trečioji – strategijų planavimas, rengimas, įvertinimas ir atrinkimas – tai finansinių galimybių ieškojimas, galutinės strategijos alternatyvos pasirinkimas. Ketvirtoji: strategijos įgyvendinimas –konkrečių siekių analizė, išteklių panaudojimas, analizavimas, formuojamos kontrolės procedūros. Penktoji: strategijų valdymas ir kontrolė – sukurta sistema, leidžianti teisingai įvertinti paskirstytus pinigus, įvykdytus planus bei tikslus. Sudaryta audito komisija, kurios pagalba yra įvertinami pasiekti rezultatai.

Visa tai įvykdžius galima vertinimo kriterijų sistema, kuri analizuoja visą veiklą.

7 pav. Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginio planavimo metodikos vertinimo kriterijų sistema
Šaltinis: Sudaryta T. Sudnickio (2011) remiantis LRV strateginio planavimo metodika (2002)

Iš pateikto paveikslo matyti, kad suformulavus tinkamus tikslus bei uždavinius, įgyvendinus visus prioritetus, įvertinus vartotojų lūkesčius bei pasiektus rezultatus, efektyvumo kriterijus bus pasiekti tinkami proceso kriterijai ir šiuo atveju korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tinkamas įgyvendinimas. Pačios prevencijos svarba bus efektyvi išanalizavus visuomenės nuostatas pokyčių sistemoje.

Apibendrinant galima teigti, kad didele dalimi korupcijos kontrolė priklauso nuo prevencijos programos strategijos, jos organizavimo valdymo procesuose. Būtina pirma atlikti korupcijos rinkos analizę, sudaryti programą, išsiaiškinti teisės aktus, kuriais vadovaujamosi rengiant vertinimą. Visuomenės švietimas ir informavimas programos tęstinumas. Norint tinkamai parengti programą, reikia išanalizuoti vidines bei išorines aplinkybes, kitaip sakant SSGG bei PEST. Pasirinkus efektyvias priemones, bus veiksmingi ir rezultato kriterijai.

Tam, kad tinkamai parengti prevencijos programos strategiją būtina nuosekliai ir išsamiai išnagrinėti teisės aktus, kuriais būtina vadovautis korupcijos prevencijai mažinti.

3.1. Korupcijos prevencijos reglamentavimas teisės aktuose

Siekiant išanalizuoti korupcijos požymius ir jos svarbą, naudinga aptarti jo reglamentavimą visuose teisės aktuose, susijusiuose su korupcija ir jos prevencija.

Dokumentas, kuriame pirmą kartą ES istorijoje įtvirtintas korupcinių veikų apibrėžimas, yra 1996-09-27 d. protokolas, parengtas vadovaujantis ES sutarties K.3 straipsniu, pridamas prie Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, Lietuvos ratifikuotas 2004 m. vasario 12 d. (Čėsnaite, 2013). Jame pabrėžiama, kad nacionalinę baudžiamąją teisę būtina

atitinkamai keisti arba iš dalies koreguoti ten, kur pagal ją nėra baudžiama už korupcijos veikas, susijusias su Bendrijos ar kitų valstybės narių pareigūnais ir kenkiančiais ar galinčiais pakenkinti Europos Bendrijų finansiniams interesams (Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu). Dar vienas teisės aktas, skirtas kovai su korupcija, tai Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos (1999), Lietuvos Respublikos ratifikuota 2002-01-25 dieną. Joje pabrėžiama, kad „korupcija kelia grėsmę teisei valstybei, demokratijai ir žmogaus teisėms, pakerta tinkamą valdymą, sąžiningumą ir socialinį teisingumą, iškreipia konkurenciją, stabdo ekonominę plėtrą ir kelia pavojų demokratiškos institucijų stabilumui ir visuomenės moralės pagrindui“. Taip pat Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos pasirašyta Strasbūre 1999 m., Lietuvos Respublikoje įsigaliojusi 2003-11-01, Nr. 126-5733. „Pagrindinis tikslas nacionalinėje teisėje numatyti veiksmingas priemones, leidžiančias jiems apginti savo teises ir interesus.“

Dar viena preambulė – tai Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją, kuri buvo pasirašyta 2005 m. Lietuvos Respublikos ratifikuota 2006-12-05, Nr. 136-5145, *Valstybės žinios*. Šios preambulės tikslas „remti ir stiprinti priemones, skirtas veiksmingiau užkirsti kelią korupcijai ir kovoti su ja; skatinti sąžiningumą, atskaitingumą ir tinkamą valstybės reikalų tvarkymą“.

Taip pat yra pasirašytas teisės aktas Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui – kova su korupcija ES (2011). Šiame komunikate išdėstomi „ES kovos su korupcija ataskaitos tikslai, nurodoma, kaip ji praktiškai bus rengiama, paaiškinama, kaip ES turėtų skirti korupcijai daugiau dėmesio vidaus ir išorės politikos srityse. Ją papildys Komisijos kovos su sukčiavimu strategija. Ataskaitoje daugiausia dėmesio bus skiriama kovos su korupcija politikos vykdymui valstybėse narėse“.

Vienas iš svarbiausių Lietuvos Respublikos priimtų įstatymų, aptariančių korupciją, tai – Korupcijos prevencijos įstatymas, patvirtintas 2002-02-28, Nr. IX-904. Joje aptariami uždaviniai, tikslai, priemonės, principai, įtvirtinantys korupcijos prevenciją visose srityse. LR Sveikatos apsaugos ministro patvirtinta „Šakinė korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje 2015-2019 metų programa“ 2015-12-10, Nr. V-1433. Pagrindinis tikslas – „sumažinti korupcijos mastą, didinti skaidrumą, atvirumą, mažinti ir šalinti korupcijos pasireiškimo prielaidas sveikatos sistemoje (viešajame ir privačiame sektoriuose)“. Dar viena programa, skatinanti korupcijos prevenciją, yra LR Seimo nutarimas (2015). „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programa“. Nr. XII-1537, kur pagrindinis tikslas „užkirsti kelią korupcijos atsiradimui ir plėtrai – pašalinti teisės aktų, valstybės valdžios institucijų veiksmų, procedūrų, kitų sričių spragas, dėl kurių gali atsirasti sąlygos korupcijai“. LR Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, patvirtintas 2002-05-02, Nr. VII-1649, nauja redakcija nuo 2016-01-01. Tikslas: „tiria korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, rengia ir įgyvendina korupcijos prevencijos priemones“. Europos Taryba įsteigė GRECO

(1999), kur Lietuva taip pat tais pačiais metais tapo nare, įsitraukė į šią prieš korupcinę grupę, kuri įkurta tam, kad stebėtų, kaip valstybės įgyvendina ET nustatytus kovos su korupcija standartus. Kiekvienoje Lietuvos Respublikos ministerijoje būna parengiamos programos kovai su korupcija. Kiekvienais metais LR specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) bei Transparency International Lietuvos skyriaus (TILS) užsakymu būna parengiamas *Lietuvos korupcijos žemėlapis*, kur vykdytojai yra visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ ir kitos organizacijos, susijusios su korupcijos prevencija.

Apibendrinant galima teigti, kad visos konvencijos, teisės aktai, įstatymai, tarnybos, reglamentuojančios savo dokumentuose korupciją bei jos prevenciją, siekia, kad korupcija kuo mažiau trukdytų ekonominiam, socialiniam, kultūriniam bei demografiniam teisingam plitimui, siekiant žmonių gerovės, stiprinat nacionalinį bei tarptautinį saugumą bei didinant paslaugų kokybę visuose sektoriuose.

Viena tokių sveikatos apsaugos sistema, kurią norėčiau plačiau aptarti. „Sveikatos priežiūra toliau išlieka viena iš daugiausia problemų keliančių sričių. Pagrindinės priežastys, lemiančios korupciją, – neaiškios administracinės procedūros ir nepakankamas jų viešumas, gydytojų ir pacientų nesąžiningumas, neteisėtas lobizmas, nepakankamas kontrolės mechanizmas ir kt. Susiduriama su problema, kad visuomenė kartais pateisina kyšio davimą, nes tada norimos paslaugos gaunamos greičiau“ (LRS nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos patvirtinimo“). Todėl būtina apžvelgti antikorupcinį švietimą sveikatos priežiūros institucijose.

3.2. Antikorupcinis švietimas - viena iš prevencijos priemonių

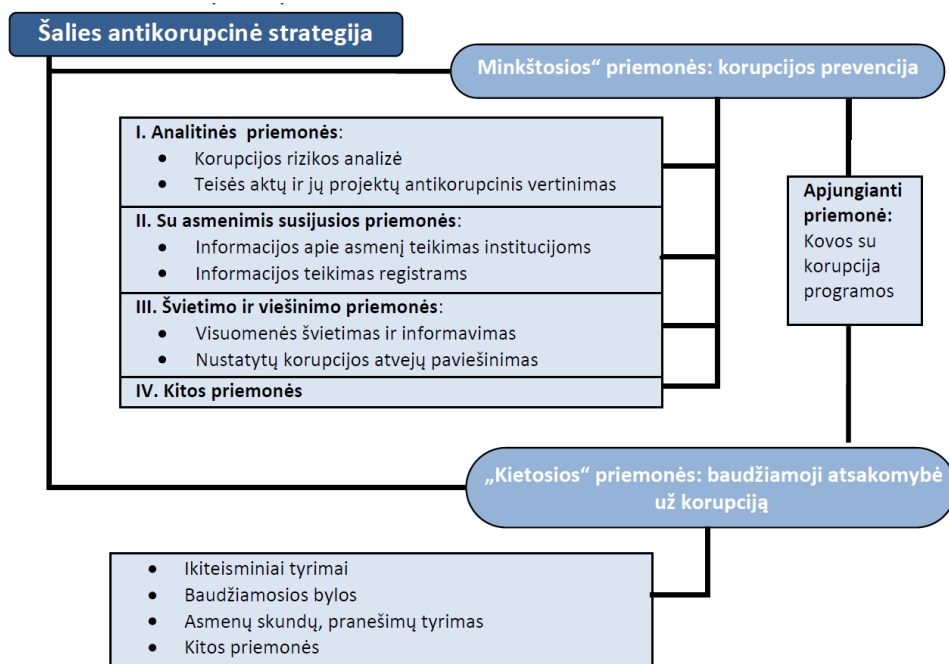
Vienas iš pagrindinių kovos su korupcija elementų yra antikorupcinis švietimas. Šiuo metu yra labai skatinama visuomenė, jos nariai, įmonės bei organizacijos vienyti, kovoti prieš korupciją, organizuoti seminarus visose švietimo įstaigose, organizacijose, įmonėse, skatinti skaidrumą, atvirumą, viešinimą. Tyrinėtojai bei mokslininkai vykdo antikorupcinius tyrimus, ieškant naujų idėjų, gerųjų patirčių antikorupciniam švietimui. Antikorupcinis švietimas – tai veikla, kuria siekiama mažinti korupciją, jos plitimą. Bandoma ugdyti ne tik individualią, bet ir kolektyvinę atsakomybę, pilietiškumą, sąžiningumą, skaidrumą.

Sparčiai ryškėjant korupcijai ir jos apraiškoms, tarptautinėje erdvėje pradėjo augti susidomėjimas korupcija, ši tendencija atsispindėjo ir įvairių tarptautinių organizacijų veikloje. Vienas ryškiausių pavyzdžių – Tarptautinė antikorupcijos konferencija (International anti-corruption conference), įsteigta 1983 metais ir rengiama kas dvejus metus. Ši konferencija suteikia galimybę kovos su korupcija praktikams ir teoretikams keistis informacija apie korupcijos prevenciją ir jos

padarinių sumažinimą ar panaikinimą (Šlegerytė, 2010). O viena iš pirmųjų organizacijų, kuri kovoja prieš korupciją, tai UNCAC (United nations convention against corruption, 2004).

„Antikorupcija – tai kiekvieno iš mūsų iniciatyvus elgesys, prisidedantis prie skaidraus, sąžiningo ir teisėtumu grįsto valstybės valdymo!“ Kaip teigia Transparency International Lietuvos skyrius, „tai plataus masto tyrimas, kuriuo siekiama iširti veiksnius, skatinančius antikorupcinės politikos iniciatyvų įgyvendinimą arba jam trukdančius“. Jos pagrindinis tikslas – skatinti antikorupcines iniciatyvas ir prisidėti prie kovos su korupcija, aktyviai dalyvauti teisėkūros ir valstybės valdymo procesuose, gerinant antikorupcinę aplinką, bendradarbiauti su valstybės ir verslo subjektais, siekiant skleisti antikorupcines žinias, dalintis geriausia korupcijos prevencijos ir kontrolės praktika, stiprinti atsparumą korupcijai bei formuoti visuomenės nepakantumą korupcijai. Mes aktyviai veikiamo Lietuvos ir tarptautinėje kovos su korupcija srityje teikdami ekspertinę pagalbą, vykdydami mokslinius tyrimus ir analizuodami užsienio valstybių geriausią antikorupcinę praktiką.(Nacionalinė antikorupcijos asociacija).

Todėl organizacijos vadovaujasi Lietuvos antikorupcijos politikos sudarytu modeliu.

8 pav. Lietuvos antikorupcinės politikos modelis

Šaltinis: Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita (2011)

Korupcijos kontrolės ir prevencijos priemonės orientuotos į korupcijos apraiškų mažinimą. Jos kitaip dar yra vadinamos „minkštosiomis“ antikorupcinėmis priemonėmis. „Lietuvoje taikomos korupcijos prevencijos priemonės yra labai įvairios – tai ir korupcijos rizikos analizė, ir teisės aktų, ir jų projektų antikorupcinis vertinimas, ir informacijos apie asmenis teikimas institucijoms, informacijos teikimas valstybės tarnautojų ir valstybės registrams, Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita šviečiamojo bei viešinamojo pobūdžio priemonės“

(Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita, 2011). Be šių „minkštųjų“ antikorpucinių priemonių (korupcijos kontrolės ir prevencijos priemonių) taikomos ir vadinamosiomis „kietosios“ antikorpucinės priemonės, orientuotos į baudžiamąjį persekiojimą ir konkrečių korupcijos atvejų išaiškinimą (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita, 2011). Visais atvejais galutinis etapas - tai paviešinimas, skatinimas kovoti su korupcija. Antikorpucinis švietimas suteikia įgūdžių kovojant su korupcija, žinių, kaip elgtis ją pastebėjus ar susidūrus. Valdžios institucijos be visuomenės pagalbos yra nepajėgios susidoroti su korupcijos reiškiniu, todėl kova su korupcija yra įmanoma tik kooperuojant bei integruojant „įvairius skaidrumo sistemos veiksnius – valstybę, pilietinę visuomenę ir privatų sektorių“ (Vaisvalavičiūtė, 2007, cit. Vaitiekus, 2002). Nors antikorpucinis vertinimas yra tik viena iš priemonių, mažinančių korupcijos atsiradimo galimybes, tačiau informantai sutinka, jog reglamentavimo spragų korupcijai atsirasti ribojimas yra svarbi korupcijos prevencijos dalis. Vertinimas – tai „korupcijos rizikos analizė, kovos su korupcija programos ir teisės aktų ar jų projektų antikorpucinis vertinimas“ (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita, 2011). Reikia nepamiršti, kad pati korupcijos kontrolės ir prevencijos programa yra orientuota į korupcijos atsiradimo mažinimą, jos atskleidimą ir antikorpucinį švietimą. Taip pat pilietinės visuomenės narių įtraukimas kovojant su korupcija yra vienas iš tinkamiausių būdų, kurios prisideda prie vyriausybės antikorpucinių priemonių formavimo ir propaguoja nepakantumą korupcijai visuose lygiuose (Vaisvalavičiūtė, 2007).

Transparency International Lietuvos skyrius kiekvienais metais organizuoja medicinos studentų **antikorpucinę akciją „Geriausia padėka gydytojui – Jūsų šypsena“**, kuria penktus metus iš eilės kviečia gydymo įstaigų atstovus viešai pasakyti, kad jie nepriima kyšių, o Lietuvos gyventojus – jų neduoti. Šios diskusijos pagrindinis tikslas – pasiūlyti būdus sumažinti kyšininkavimą ir padidinti skaidrumą sveikatos priežiūros sistemoje. Šią akciją organizuojanti organizacija yra labai patenkinta, nes kiekvienais metais vis didesnis įstaigų kiekis prisideda prie šios akcijos. „Šiomet prie antikorpucinės iniciatyvos prisijungė rekordinis skaičius gydymo įstaigų – 71. 2015 m. akcijoje dalyvavo 55 gydymo įstaigos, 2014 m. – 38, 2013 m. – 18, 2011 m. – 10 gydymo įstaigų“ (Transparency International Lietuvos skyrius). Šiais metais prisijungė ir Mažeikių ligoninė. Taip pat Transparency International Lietuvos skyrius savo internetinėje svetainėje talpina vizualines priemones: lipdukus, plakatus, priesaikas, kurias ligoninių vadovai gali atsispausdinti ir ant kabineto durų prisiklijuoti lipdukus, plakatus prisidedant prie iniciatyvos prieš korupciją *Aš laikausi Hipokrato priesaikos*. Taip pat „rengia antikorpucinę akciją *Geriausia padėka gydytojui – Jūsų šypsena*. Šia sudaryta antikorpucine reklama yra akcentuojama, jog, užtenka tiesiog pasakyti savo gydytojui *ačiū*“, neteikiant jokių finansinių ar materialinių padėkų.

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos pagrindinis antikorupcinio „visuomenės švietimo strateginis tikslas yra vaikų, jaunimo, valstybės tarnautojų antikorupcinis švietimas“ (Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba). Dėl to daugumoje įstaigų, mokyklų yra vykdomi seminarai šia tema.

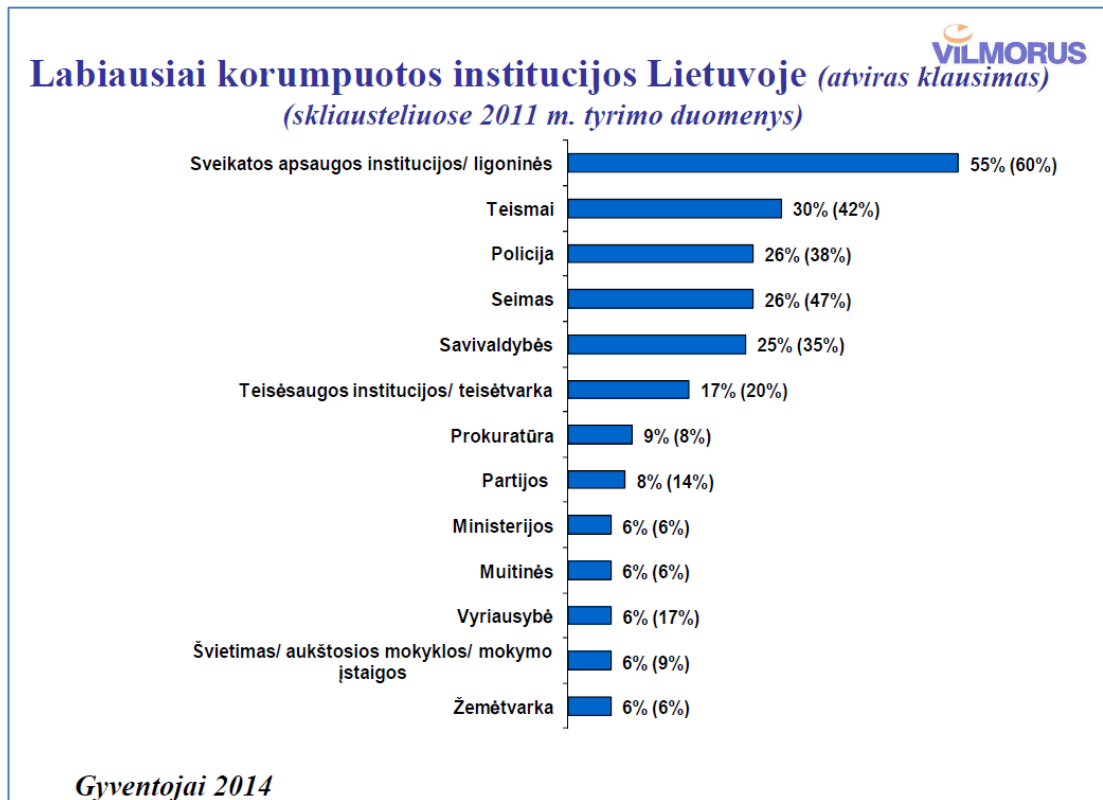
Apibendrinant galima teigti, kad formuojant bei vadovaujantis antikorupcija yra skatinamas korupcijos kontrolės ir prevencijos programos vertinimas, analizavimas, visuomenės formavimas korupcijos nepakantumui, apraiškų atsiradimo mažinimui. Jos pagalba yra sudaromos bei įgyvendinamos tinkamos, teisingos ir veiksmingos korupcijos kontrolės ir prevencijos programos.

4. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos sveikatos priežiūros institucijose

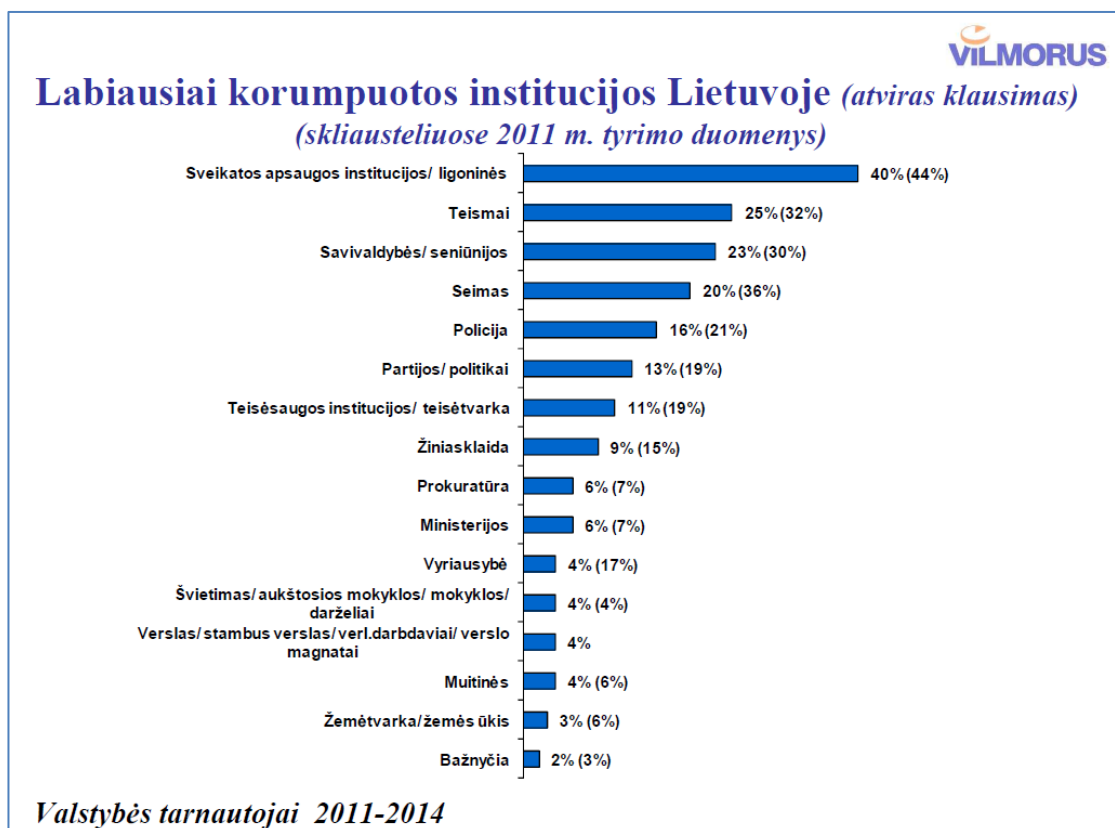
Sveikatos priežiūros kokybė, jos valdymas, prevencijos vykdymas tampa vienu iš sveikatos priežiūros poreikių tiek Lietuvoje, tiek ir kitose Europos bei pasaulio šalyse. Sveikatos priežiūros įstaigos dalyvauja užtikrindamos paslaugų prevenciją, tenkindamos gyventojų sveikatos tinkamą sveikatos kokybę (Bubnienė, Ruževičius, 2010). Todėl vis daugiau dėmesio yra skiriama sveikatos priežiūros institucijų paslaugų teikimui, valdymui, kontrolės ir korupcijos prevencijos vykdymui.

4.1. Korupcijos pasireiškimas sveikatos priežiūros institucijose

„Galimybė visiems visuomenės nariams gauti aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugas yra visų ES šalių viena pagrindinių socialinės veiklos siekiamybių. Šiuo tikslu yra rengiamos ir Europos mastu koordinuojamos sveikatos apsaugos nacionalinės politikos, kuriomis siekiama užtikrinti aukštos kokybės sveikatos priežiūros ir gydymo paslaugas, jų veiksmingą valdymą bei sveikatos paslaugų vartotojų saugumą“ (Quality, 2010). Lietuvos sveikatos priežiūros kokybės užtikrinimo koncepcijoje akcentuojama kokybės gerinimo priemonių taikymo, kokybės metodų tobulinimo, kokybės infrastruktūros aiškinimo, korupcijos kontrolės ir prevencijos koordinavimo svarba (Bubnienė, Ruževičius, 2010). Tačiau analizuojant korupcijos ir prevencijos tyrimus įrodyta, kad sveikatos priežiūros institucijose vykstantys korupciniai veiksniai išlieka opiausia Lietuvos visuomenėje problema. Tai akcentuoja ir LR specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu atliktas 2014 metais tyrimas, kurį atliko Transparency International Lietuvos skyrius ir *Vilmorus*. 9 ir 10 paveiksluose pateikiamos labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje pagal gyventojų ir valstybės tarnautojų nuomones.

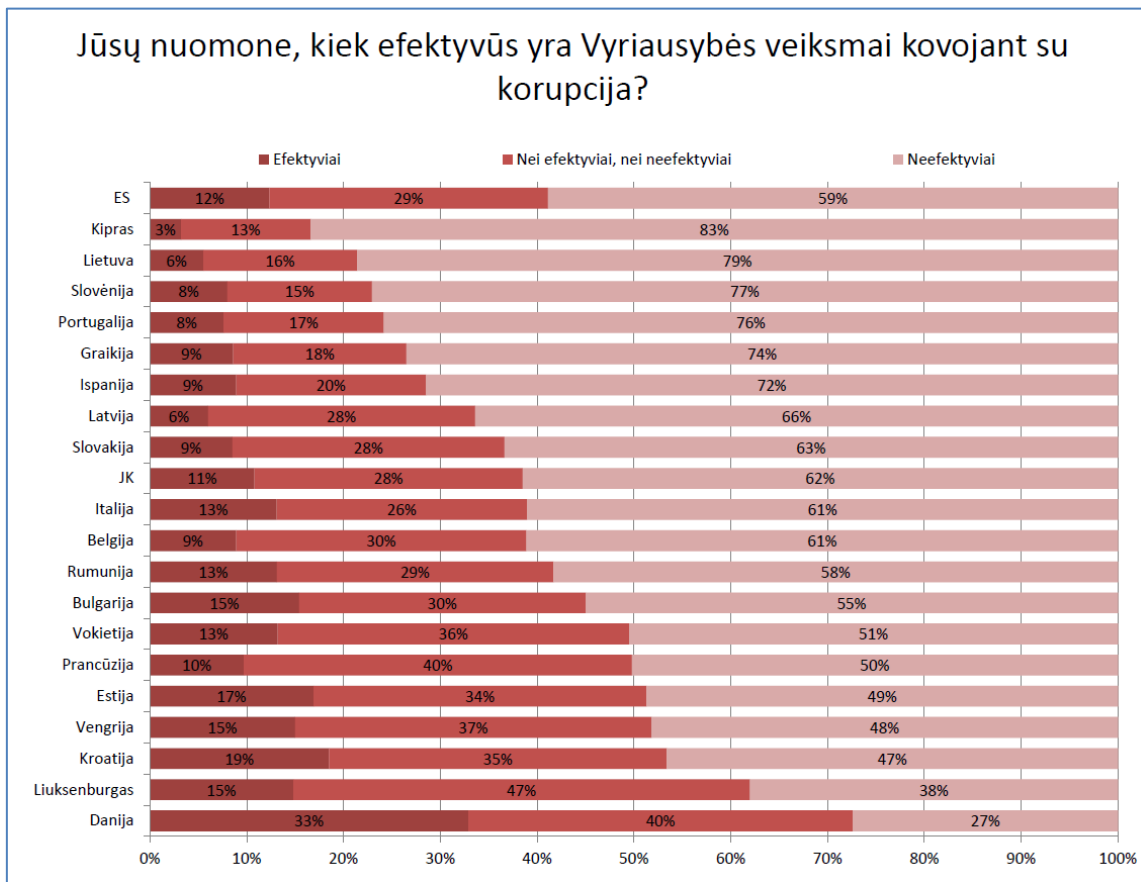
9 pav. Labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje gyventojų požiūriu
Šaltinis: LR Specialiųjų tyrimų tarnybos užsakymu atliktas tyrimas, 2014

10 pav. Labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje valstybės tarnautojų požiūriu
Šaltinis: Lietuvos korupcijos žemėlapis. Visuomenės nuomonė. (2014)

Iš pateiktų paveikslų matyti, kad tyrimai atlikti 2014 metais ir šalia skliausteliuose yra pateikti dar ir praėjusių 2011 metų tyrimų rezultatai. Matoma, kad nuo 2011 iki 2014 metų žmonių bei tarnautojų požiūris nepasikeitė, manant, kad korumpuota institucija – sveikatos apsaugos institucijos/ligoninės. Teikiama išvada, kad blogai vykdoma korupcijos prevencija, jos kontrolė bei darbuotojų ir žmonių švietimas antikorupeciniais klausimais.

Todėl kyla klausimas, ar Vyriausybė efektyviai kovoja su korupcija? Transparency International Lietuvos skyriui, surinkus duomenis ir juos pateikus, *Pasaulinis korupcijos barometras* (tai vienintelis tyrimas apie korupciją, jos požiūrį, esamą patirtį lyginant su kitomis šalimis visame pasaulyje) matomi duomenys kaip vyriausybės kovoja su korupcija.

11 pav. Vyriausybės veiksmai kovojant su korupcija
Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius. Pasaulinis korupcijos barometras, 2013

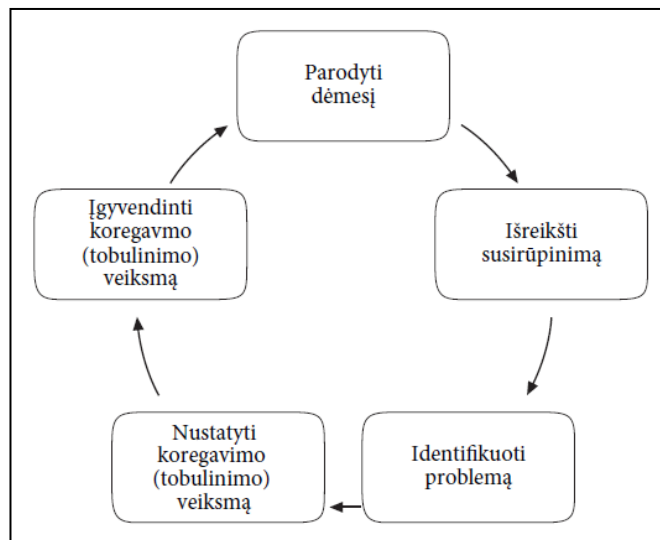
Pateiktas 11 paveikslas iliustruoja, jog Lietuva 2013 metų duomenimis yra antroje vietoje pagal neefektyviausiai vykdomus veiksmus kovojant su korupcija, jos apraiškomis bei padariniais.

Todėl svarbu peržvelgti korupcijos prevenciją, programos vykdymą ir kontrolę sveikatos priežiūros sistemoje.

4.2. Korupcijos prevencijos tikslai sveikatos priežiūros sistemoje

Sveikatos priežiūros sektorius laikomas viena iš sričių, kuri yra itin pažeidžiama korupcijos dėl didžiulio paslaugų tiekėjų ir gavėjų skaičiaus, sunkiai sureguliuojamų ir kontroliuojamų jų tarpusavio santykių, medicininių paslaugų tiekėjų, priemonių bei paslaugų pasirinkimo, sudėtingos medicininių preparatų ir prietaisų kainodaros, sudėtingo kontrolės mechanizmo, kurios paslaugos pacientams išties buvo suteiktos (STT Korupcijos prevencijos valdybos Korupcijos rizikos skyriaus).

Korupcija pasireiškia neigiamais reiškiniais, ji sukelia aibę žalingų socialinių veiksnių, kliudo ekonomikos plėtrai, mažina visuomenės pasitikėjimą korupcijos paplitimo sferoje. Tai žmogaus elgesys, kuris nukrypsta nuo vyraujančių standartų, pažeidžiant savo kaip žmogaus funkcijas. Transparency International Lietuvos skyriaus atlikti tyrimai įrodo, kad korupcija sveikatos sistemoje klesti ir jos mažinimas yra vienas iš prioritetinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės uždavinių. Todėl korupcijos prevencijos tikslas – „siekti, kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę“ (LR Korupcijos prevencijos įstatymas, 2002). Tam, kad būtų tinkamai identifikuojama problema, D. Bubnienė, J. Ruževičius (2010) siūlo vadovautis sveikatos priežiūros problemų sprendimo modeliu.

12 pav. Sveikatos priežiūros problemų sprendimo modelis

Šaltinis: D. Bubnienė, J. Ruževičius (2010) remiantis Leonard et. al., 2004

Taikant šį modelį, gali būti sistemiškai įvertinama esama korupcijos situacija bei identifikuojamos pasireiškimo priežastys, įvertinama esmė bei rizika, formuojami koregavimai ar nauja korupcijos prevencijos programa.

Tik neseniai buvo pradėta rengti ir įgyvendinti korupcijos prevencija sveikatos priežiūros institucijose. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. IX-711 buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija programa.

Šiuo metu yra vadovaujama Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programa. Joje akcentuojami šeši programos tikslai, vienas iš jų „Penktasis programos tikslas – didinti skaidrumą, mažinti ir šalinti korupcijos pasireiškimo galimybes sveikatos priežiūros srityje.“

Keliami du uždaviniai:

1. pertvarkyti sveikatos priežiūros įstaigų koordinavimo sistemą, didinti sveikatos priežiūros įstaigų veiklos skaidrumą;
2. sukurti sveikatos priežiūros įstaigų rėmimo sistemos mechanizmą.

Pirmasis uždavinys bus įgyvendinamas:

- didinant viešumą sveikatos priežiūros srityje;
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai pavedant koordinuoti ne tik tretinio, bet ir pirminio ir antrinio lygio sveikatos priežiūros įstaigų veiklą;
- tobulinant stacionarių sveikatos priežiūros paslaugų apmokėjimo sistemą;
- tobulinant sąlygas sveikatos priežiūros įstaigų vadovų kaitai ir konkurencijai;
- parengiant ir priimant teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų numatyta sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarka pagal konkrečius kriterijus;
- parengiant ir priimant teisės aktų pakeitimus, kuriais farmacijos įmonės būtų įpareigosos viešai deklaruoti reklamai skirtas išlaidas ir šių lėšų gavėjus;
- vykdant kitas sveikatos priežiūros įstaigų veiklos skaidrumą didinančias priemones ir veiksmus.

Antrasis uždavinys bus įgyvendinamas:

- viešinant farmacijos įmonių reklamos išlaidas ir naudos gavėjus;
- sukuriant sveikatos priežiūros srityje viešus ir skaidrius paramos teikimo, gavimo ir panaudojimo būdus (LT nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos patvirtinimas).

Iš parengtos programos matyti, kad Sveikatos priežiūros sistemoje taip pat kaip kitose srityse, stengiamasi korupcijos mastą mažinti visais įmanomais būdais. Remiantis šiuo nutarimu, kiekviena sveikatos priežiūros sistema yra pasirašiusios savo korupcijos ir kontrolės prevencijos programą. Programoje yra nurodomos bendrosios nuostatos, prielaidos, aplinkos analizė, veiklos sritys, prevencijos užtikrinimas, įgyvendinimas, vertinimo kriterijai, tikslai, uždaviniai, siejami rezultatai, baigiamosios nuostatos ir, aišku, kitos dalys, kurias yra įsivardinę programose.

Programa yra rengiama tam, kad įgyvendintų prevencijos užtikrinimą siekiant geresnių rezultatų korupcijos prevencijos srityje. Todėl pateikiama keletą Lietuvos ligoninių programos tikslų,

uždavinių bei siekiamų rezultatų, tai tik kelios, lyginant, kiek Lietuvoje yra viešojo sektoriaus paslaugas teikiančių institucijų, ligoninių.

3 lentelė. Lietuvos ligoninių korupcijos programos siekiai

Ligoninė	Tikslai	Uždaviniai	Siekiami rezultatai
VšĮ Mažeikių ligoninė	Išaiškinti ir šalinti korupcijos prielaidas, užtikrinti skaidresnę, veiksmingesnę ligoninės ir jos darbuotojų veiklą.	Galimų korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas, įgyvendinant korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planą, taip pat poveikis darbuotojams, siekiant atgrasinti nuo galimų korupcinio pobūdžio veikų darymo.	Sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę; padidinti nepakantumą korupcijai.
VšĮ Kėdainių ligoninė	Kryptingos korupcijos prevencijos politikos vykdymas, skaidresnės, veiksmingesnės ir viešesnės darbuotojų veiklos užtikrinimas, korupcijos prielaidų išaiškinimas ir šalinimas, nes programa pagrįsta korupcijos prevencijos principais, bendradarbiavimu su visuomene, jos švietimu ir parama bei teisės pažeidimų tyrimu, neišvengiamos atsakomybės už neteisėtus veiksmus principo įgyvendinimas.	Atskleisti korupcijos priežastis, sąlygas ir jas šalinti; atgrasinti asmenis nuo nusikaltimų darymo; užtikrinti prevencijos teisinį reguliavimą; įtraukti į korupcijos prevenciją darbuotojus, gyventojus, visuomenines organizacijas; skatinti skaidrų ir atvirą viešųjų paslaugų teikimą.	Sukurti skaidrią ir prieinamą sveikatos priežiūros sistemą; užtikrinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo skaidrumą; paslaugų kokybę; užtikrinti priemonių taikymą ir tinkamą šios programos priemonių įgyvendinimo administravimą bei kontrolę.
VšĮ Klaipėdos Jūrininkų ligoninė	Kryptingos korupcijos prevencijos politikos vykdymas, skaidresnės, veiksmingesnės ir viešesnės darbuotojų veiklos užtikrinimas. Korupcijos prielaidų išaiškinimas ir šalinimas, vadovaujantis korupcijos prevencijos principais, bendradarbiavimu su visuomene, jos švietimu bei teisės pažeidimų tyrimu. Veiksmingos korupcijos prevencijos siekimas, vykdant prevencijos priemones, ir bendros antikorpacinės kultūros ugdymas.	Galimų korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas, įgyvendinant korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planą, siekiant, kad visos lėšos, skiriamos sveikatos sistemai, būtų naudojamos pagal paskirtį ir racionaliai kokybiškoms sveikatos priežiūros paslaugoms teikti, pacientų teisėms ir laisvėms užtikrinti, taip pat poveikis darbuotojams, siekiant atgrasinti nuo galimos korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos. Analizuoti informaciją apie galimus korupcijos pasireiškimus, ją sisteminti ir vykdyti prevencinius veiksmus nustatytiems trūkumams šalinti.	Ugdyti antikorpacinę kultūrą (visuomenės ir tarp jų sveikatos sistemos darbuotojų antikorpacinis švietimas, ugdymas bei visuomenės nepakantumą korupcijai skatinimas).
VšĮ Visagino ligoninė	Išaiškinti ir šalinti korupcijos įstaigoje prielaidas, užtikrinti skaidresnę ir veiksmingesnę įstaigos bei jos darbuotojų veiklą.	Galimų korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas, įgyvendinant Korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planą, siekiant, kad visos lėšos, skiriamos įstaigai, būtų naudojamos pagal paskirtį ir racionaliai kokybiškoms sveikatos priežiūros paslaugoms teikti, pacientų teisėms ir laisvėms užtikrinti, taip pat poveikis įstaigos darbuotojams, siekiant atgrasinti nuo galimos korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos.	Sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę, padidinti nepakantumą korupcijai, pagerinti korupcijos prevencijos įstaigoje organizavimą, padidinti visuomenės pasitikėjimą įstaiga.

VšĮ Vilniaus miesto klinikinė ligoninė	Išaiškinti ir šalinti korupcijos Ligoninėje prielaidas, užtikrinti skaidresnę ir veiksmingesnę Ligoninės darbuotojų veiklą.	Nustatyti korupcijos pasireiškimo tikimybę Ligoninėje. Atskleisti jos priežastis ir sąlygas bei imtis konkrečių korupcijos prevencijos priemonių, teikti konkrečius siūlymus darbo organizavimui; nuosekliai aiškinti pacientams jų teises; tiksliai vykdyti Viešųjų pirkimų įstatymo ir kitų teisės aktų, reguliuojančių Ligoninės veiklą, reikalavimus; užtikrinti informacijos apie mokamas paslaugas; skatinti nepakantumą korupcijos apraiškoms; ugdyti antikorpacinę kultūrą ligoninėje; užtikrinti kontrolę; ir kitas.	Sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę, padidinti nepakantumą korupcijai, tobulinti korupcijos prevencijos Ligoninėje organizavimą, pagerinti paslaugų kokybę ir prieinamumą.
VšĮ Respublikinė Kauno ligoninė	Išaiškinti ir šalinti korupcijos ligoninėje prielaidas, užtikrinti skaidresnę ir veiksmingesnę ligoninės bei jos darbuotojų veiklą.	Galimų korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas, įgyvendinant korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planą, siekiant, kad visos lėšos, skiriamos ligoninės veiklai, būtų naudojamos pagal paskirtį ir racionaliai kokybiškoms sveikatos priežiūros paslaugoms teikti, pacientų teisėms ir laisvėms užtikrinti, taip pat poveikis ligoninės darbuotojams, siekiant atgrasinti nuo galimos korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos.	Sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę, padidinti nepakantumą korupcijai, padidinti pacientų pasitikėjimą ligonine ir jos darbuotojais.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis visomis išvardytomis VšĮ ligoninės korupcijos prevencijos programos veiklomis

Pateikta lentelė įrodo, kad dauguma ligoninių vadovaujasi panašiais tikslais, uždaviniais bei siekiamais rezultatais, rengta vadovaujantis visais susijusiais su korupcijos prevencija dokumentais.

Sveikatos priežiūros institucijos, vadovaudamosi Korupcijos prevencijos įstatymu, kitais reglamentuojančiais dokumentais, išanalizuoja savo ligoninėje veiklos sritis, kuriose galimai egzistuoja korupcijos ir jos apraiškų tikimybė. Įsivardija korupcijos atsiradimo priežastis ir imasi būtinų priemonių pasireiškimo tikimybei mažinti.

Tačiau, pateiktoje *Valstybinio audito ataskaitoje* (2013) nagrinėjantys ministerijų darbą, surinkti duomenys įrodo, jog:

- sveikatos apsaugos ministerijos programose didžiąją dalį (apie 75 proc.) priemonių sudaro bendrosios priemonės (įstaigų kompetencijai teisės aktais pavesta veikla), kurios turėtų būti vykdomos nepaisant to, ar jos nurodytos kovos su korupcija programoje. Konkrečių priemonių, skirtų nustatytiems korupcijos rizikos veiksniams panaikinti ar sumažinti, programose numatoma tik apie 25 proc. ir iš jų apie pusę neįvykdoma nustatytu laiku. Nukeliant priemonių įgyvendinimo terminus, korupcijos pasireiškimo rizikos lieka nevaldomos.

- sveikatos apsaugos ministerija į savo programas neįtraukė daugiau nei pusės (64 proc.) Nacionalinės kovos su korupcija programos priemonių, už kurių vykdymą jos atsakingos.

- sveikatos apsaugos ministerija nevertina įgyvendintų programų priemonių veiksmingumo, todėl nenustatoma, ar įvykdytos priemonės pašalino nustatytas korupcijos priežastis ir sąlygas, ar sumažino korupcijos pasireišimo tikimybę įstaigos veiklos srityse. Taigi nežinoma, ar rizika valdoma, ar būtinos papildomos priemonės. Tai atsiliepia ir ligoninėms, nes jos rengdamos korupcijos prevencijos programas vadovaujasi ministerijų rekomendacijomis (Valstybinio audito ataskaita, 2013).

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu pati didžiausia korupcijos masto tikimybė yra sveikatos priežiūros institucijose. Vadovaujantis visais reglamentuojamais teisės dokumentais, susijusiais su korupcijos prevencija, galima sistemiškai įvertinti esamą korupcijos situaciją, identifikuoti pasireišimo priežastis bei efektyviai įgyvendinti programą, taip didinant visuomenės narių pasitikėjimą sveikatos sistema.

Teorinės dalies apibendrinimas. Apibendrinant teorinę medžiagą, galima teigti, kad demokratiškas reformų tikslas yra veiksmingai efektyvinti valdymo sistemos darbą ir teikti gyventojams kokybiškesnes, prieinamas paslaugas, skatinant skaidrumą, atsakomybę bei pasitikėjimą. Esant didesniai piliečių pasitikėjimui būna ir efektyvesnis valdymas, geresnės paslaugos vartotojams, palankesnė viešoji bei verslo aplinka. Tam, kad ji veiksmingai būtų vykdoma, būtina prevencija, tik efektyvi kontrolė pasiekia veiksmingą galutinį rezultatų poveikį.

Šiuo darbu buvo norima išsiaiškinti, kaip pasiekti veiksmingą sveikatos sistemoje veiklą, korupcijos kontrolės ir prevencijos programos valdyme bei jos įgyvendinime. Dėl to pirmiausia surinkta ir susisteminta korupcijos sąvokos apibūdinimų analizė, remiantis lietuvių ir užsienio autorių, tarptautinių organizacijų, kurios tiria ir analizuoja su korupcija susijusius duomenis bei įgyvendinamais nutarimais, įstatymais ar konvencijomis. Ir prieita prie išvados, kad šiame darbe bus naudojamosi *Valstybinio audito ataskaitoje* (2013), pateikta korupcijos apibrėžtimi, kuri įvardijama, kaip „*viena iš pagrindinių kliūčių ekonomikos plėtrai, veiksnys, mažinantis visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi*“.

Išanalizavus mokslinę literatūrą korupcijos sąvokos, priežasčių bei pasekmių atžvilgiu, galima akcentuoti, kad ji minima jau sovietmečio laikotarpiu, kai aukšti pareigūnai pasisavindavo valstybines žemes. Tam pačiam laikmetyje kunigui, vaistininkui bei gydytojui buvo nešamos padėkos, nes jie bendruomenėse būdavo labai gerbiami. Šiais laikais korupcija pasireiškia per dokumentų klastojimą, kyšininkavimą, piktnaudžiavimą valdžia, svetimo turto siekimu, viešųjų pirkimų klastojimu. Išanalizavus mokslinę literatūrą bei įstatyminę bazę, galima teigti, kad svarbiausias korupcijos priežasties atsiradimas – korupcijos apraiškos menkas suvokimas. Vieni korupcija įvardija tik viešiesiems sektoriams, kiti apibūdinime priskiria ir verslo įmones. Plačiai kalbama apie korupciją ir jos apraiškas, bet kai norima rinkti statistinius duomenis, analizuojant apsiereiškimo lygį, visuomenės nariai atvirai bijo šnekėti ir duomenys tampa iškreipti. Todėl galima

akcentuoti, kad priežastys yra nuo sovietinių laikų ir ji plinta iki šių dienų pasireiškdamas vis kitomis formomis. Pasekmės pasireiškia įvairiai: nuo ekonominių, socialinių – politinių. Dažnai pastebimas valstybinio valdymo pasitikėjimo sumažėjimas bei tarptautinių santykių griuvimas užsienio investicijoms.

Tam, kad panaikinti ar dalinai sumažinti korupcijos priežastis, būtina vykdyti strateginius planus, prevencijos programas. Korupcijos prevencija – „korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo“ (LR specialiųjų tyrimų tarnyba). Vykdamas korupcijos prevencijos programą yra nusistatomi tikslai, uždaviniai, prevencinės priemonės, pagrindiniai prioritetai, priežasčių bei sąlygų šalinimas. Todėl didele dalimi korupcijos kontrolė priklauso nuo prevencijos programos strategijos, jos organizavimo valdymo procesuose.

Norint tinkamai parengti korupcijos prevencijos programą būtina išanalizuoti visus teisės aktus, įstatymus, nutarimus ir kitus susijusius dokumentus, kurie nurodo, nustato priemones, prioritetus, vykdymą bei jos paskirtį, šiuo atveju korupcijos apraiškų mažinimas, paslaugų gerinimas bei pacientų nuomonės gerinimas. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimas didele dalimi priklauso ir nuo vykdomo antikorupcinio švietimo, nes tik vertinant prevencijos programą, ją viešinant, skleidžiant informaciją bei vykdamas antikorupcinę prevenciją po truputį bus mažinama korupcija sveikatos priežiūros institucijose.

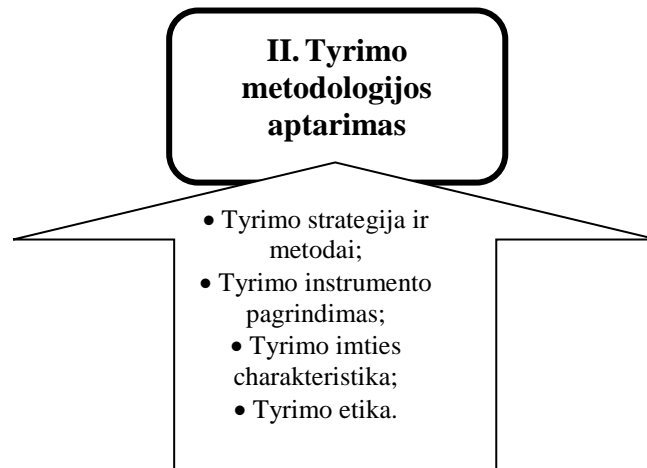
Valstybinio audito ataskaitos (2013) rengėjai pateikia visai kitus duomenis, įvardijant, kad korupcijos rizikos veiksniams sumažinti korupcijos kontrolės ir prevencijos programose numatoma tik apie 25 proc. priemonių ir jos dar neįvykdomos laiku. Taip pat daugiau nei pusė priemonių nėra įtrauktų iš rekomenduojamos Nacionalinės kovos su korupcija programos bei neanalizavo visų savo veiklos sričių pagal Korupcijos prevencijos įstatyme nustatytus kriterijus. Todėl iš dalies liko neidentifikuotos veiklos sritys, kuriose galimai pasireiškia korupcija.

„Siekiant sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę sveikatos apsaugos sektoriuje būtina sukurti efektyviai veikiančią mechanizmą ar pagerinti jau veikiančią: patobulinti teisės aktus, užtikrinti teisėsaugos aktyvesnius veiksmus, gerinti ir griežčiau kontroliuoti vadovavimo ir finansų panaudojimo procesus sveikatos priežiūros sektoriuje, didinti pacientų ir visuomenės nepakantumą korupcijai ir kt.“ (Europos Komisijos tyrimas apie korupciją sveikatos priežiūros sektoriuje, 2013).

Esamas požiūris į sveikatos priežiūros sistemoje korupcijos situaciją paskatino išanalizuoti šią sritį plačiau bei ištirti Mažeikių ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimą, kontrolę, jos vykdymą bei tinkamą problemų sprendimų priėmimą skatinant skaidrumą sveikatos institucijose.

II. KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖJE TYRIMO METODOLOGIJA

Siekiant atskleisti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimą sveikatos priežiūros institucijoje, ligoninės darbuotojų požiūriu Mažeikių rajone, šioje darbo dalyje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

13 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos metodologijos diskurso dėstymo logika

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Šioje dalyje aptariama tyrimo strategija bei metodai, darbo instrumentai, imties charakteristika bei etika. Dėstoma, kaip buvo analizuojamas tyrimo tikslas, kuriuo siekta išsiaiškinti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimą Mažeikių rajono ligoninės veiklai. Tam pasiekti buvo pasirinktas kokybinis (struktūrizuotas interviu). Sudarant klausimyno gaires remtasi šių autorių darbais: K. Kardelis (2007), R. Žukauskienė (2008), B. Bitinas, L. Rupšienė, V. Žydžiūnaitė (2008) ir I. Gaižauskaitė, N. Valavičienė (2016).

Siekiant nagrinėjama tema užsibrėžtų tikslų, sudaryta darbo struktūra, kuri akcentuoja tyrimo tikslą. Pateikiamos dalys bei skyriai ir įgyvendinimui siekiami rezultatai. Tyrimo strategijos struktūra pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Tyrimo strategijos struktūra

Tikslas. Iširti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimą Mažeikių rajono ligoninėje ir numatyti galimas korupcijos kontrolės ir prevencijos gerinimo sveikatos priežiūros institucijose priemones ir būdus.		
Tyrimo dalis	Tyrimo skyriai	Siekiami rezultatai
I. Korupcijos kontrolė ir prevencija sveikatos sistemoje: naujojo viešojo valdymo teorijų kontekste	1. Naujojo viešojo valdymo koncepcija: atvirumo ir skaidrumo dimensijos samprata	Parengtas korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo sveikatos priežiūros institucijoje teorinė dalis bei septyni jos skyriai
	2. Korupcijos samprata	
	2.1. Korupcijos apibrėžties įvairovė	
	2.2. Korupcijos priežastys ir pasekmės	
	3. Korupcijos kontrolės ir prevencija organizacijų valdymo procesuose	
	3.1. Korupcijos prevencijos reglamentavimas teisės aktuose	
	3.2. Antikorupcinis švietimas, kaip vienas iš prevencijos priemonių	
	4. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos sveikatos priežiūros institucijose	
	4.1. Korupcijos pasireiškimo tikimybė sveikatos priežiūros institucijose	
	4.2. Korupcijos prevencijos tikslai sveikatos priežiūros sistemoje	
II. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo Mažeikių rajono ligoninėje tyrimo metodologija	2.1. Tyrimo strategijos ir metodai	Parengtas korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo Mažeikių rajono ligoninėje metodologinė dalis ir keturi jos skyriai
	2.2. Tyrimo instrumento pagrindimas	
	2.3. Tyrimo imties charakteristikos	
	2.4. Tyrimo etika	
III. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo Mažeikių rajono ligoninėje tyrimo rezultatai	3.1. Mažeikių ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos įgyvendinimo situacijos analizė	Parengtas korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo Mažeikių rajono ligoninėje empirinė dalis ir du jos skyriai
	3.2. Korupcijos prevencijos reglamentavimas Mažeikių ligoninėje: dokumentų analizė	
	3.3. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo veiksmingumas: empirinio tyrimo rezultatai	
	3.4. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimo kryptys	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

2.1. Tyrimo strategijos ir metodai

„Tyrimo strategija apima pluoštą gebėjimų, prielaidų ir praktikų, kuriomis naudojantis tyrėjas persikelia nuo savo paradigmu prie empirinio pasaulio. Tyrimo strategija interpretavimo paradigmas perkelia į judėjimą. Tuo pačiu tyrimo strategijos pririša tyrėją prie specifinių medžiagos rinkimo ir analizavimo metodų“ (Lincoln, 1998, cit. Novelskaitė, 2012).

Tyrimo strategija rekomenduotina suvokti kaip visuotinę tyrimo logiką, kuri yra:

- tiesiogiai sietina su tyrimo objektu;
- tiesiogiai sietina su tyrimo klausimais ir tikslais;
- nurodo duomenų rinkimo bei analizės metodus bei požiūrius į juos (Novelskaitė, 2012).

Pasirinkta tyrimo strategija – *kokybinis tyrimas* – jis „tinkamas, kai nedaug žinoma apie egzistuojančią problemą. Tokio tyrimo rezultatai pateikia platesnę, problemą paaiškinančią,

informaciją. Gautos informacijos nesiekama suvesti į skaičius, nes žiūrint į konkretaus žmogaus konkrečius išgyvenimus, skaičiai tampa ne tokie jau reikšmingi“ (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). I. Luobikienė, (2010) akcentuoja, kad „kokybinio tyrimo strategija apima visumą metodų, technikų ir procedūrų, skirtų tyrimo duomenims rinkti ir analizuoti, įskaitant tyrėjo požiūrį“.

Tyrimo metodika. Norint pasiekti tyrimo tikslą, taikytas empirinis kokybinis metodas. Kaip teigia S. Girdzijauskienė (2006), autorius, plačiai nagrinėjęs kokybinius interviu metodus, akcentuoja, kad tai „struktūruotas interviu, kuris apibrėžiamas kaip pokalbis pagal iš anksto paruoštus klausimus, pasiruošus išplėsti esamas pasakojimo temas. Šis metodas veiksmingai leido siekti numatyto tikslo, nes kokybinis tyrimas – tai giluminis vienos nedidelės socialinės realybės pjūvis, kai išsamiai, nestruktūruotai, sistemingai renkamos žinios apie reiškinį ar individą“ (Girdzijauskienė, 2006).

Interviu klausimyno suformuluotais teiginiais, buvo galima įvairiapusiškiau pažvelgti į tiriamąją problemą (korupcijos sampratą, priežastis bei pasekmes, analizuojamą SSGG informantų požiūrį, kaip įgyvendinama korupcijos kontrolės ir prevencijos programa bei antikorupcinį švietimą). Pateikiamais interviu klausimais buvo analizuojama Mažeikių ligoninės nauji bei siūlomi įgyvendinimo aspektai, tobulinimo galimybės. Informantams pateikti klausimai padėjo labiau suprasti nagrinėjamą problemą savo magistro darbe ir gauti išsamesnius atsakymus, kurie informantai pateikia savo mintimis, savais žodžiais. Tyrimo rezultatai pateikė išsamią informaciją, susijusią su Mažeikių rajono ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimu.

Siekiant darbo tikslo, tiriamajame darbe buvo atliekamas struktūrizuotas interviu (žr. 2 priedą). Vidutinė kokybinio interviu metodo trukmė 20-30 min. Visa interviu medžiaga buvo fiksuota raštu, paskui protokoluojama.

Interviu metu surinkti informantų rezultatai buvo nagrinėjami turinio (content) analizės metodu, kuris „skirtas reziumuoti reikšmingus kiekybinius duomenis iš kokybinių duomenų, kurie susiję su bendravimo aspektu“ (Žukauskienė, 2008). Kitaip tariant, lyginami pateikti atsakymais su lietuvių ar užsienio moksliais šaltiniais. Kokybinė turinio (content) analizė buvo atliekama šia seka:

- 1) daug kartų klausytas, skaitytas gautas tekstas;
- 2) remiantis „raktiniais“ žodžiais išskirtos manifestinės kategorijos;
- 3) atliktas kategorijų skaidymas į subkategorijas;
- 4) atliktas kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas (Žydžiūnaitė, Jonušaitė, 2004). Taip pat tikrinta ir informacijos patikimumas analizuojamas ir pagal pateiktą K. Kardelio (2007) tyrimo pobūdį „Duomenų patikimumo įvertinimas priklauso nuo jų rinkimo metodų. Pavyzdžiui, vidinis apklausos duomenų patikimumas tikrinamas pagal atsakymus į tam tikrus klausimus, o išorinis patikimumas, lyginant informantų atsakymus su kita turima informacija“.

Vidinis – tai visų tyrėjų atsakymai į tuos pačius klausimus, jų grupavimas, analizavimas, lyginimas, o išorinis – tyrėjų atsakymų lyginimas su esama moksline literatūra.

Siekiant darbo nuoseklumo buvo suformuluotas Ganto grafikas, kuris suteikė visam darbui planavimo bei kontrolės.

5 lentelė. **Ganto grafikas**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
T	■	■	■	■	■															
TR					■	■	■	■												
M									■	■	■									
MR											■									
E												■	■	■	■	■				
ER																■	■	■	■	
I																		■	■	■

T – teorinė dalis; **TR**– teorinės dalies rekonstrukcija; **M** – metodologinė dalis; **MR**– metodologinės dalies rekonstrukcija; **E** – empirinė dalis; **ER**– empirinės dalies rekonstrukcija; **I** – išvados ir hipotetinis modelis.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

- Teorinės dalies lietuvių bei užsienio autorių mokslinės literatūros analizė nagrinėjama tema. Jai atlikta rekonstrukcija vadovo pateiktais pasiūlymais;
- sudaryta metodologinė dalis, aprašant metodiką, instrumentą, imties charakteristiką, etiką bei jos rekonstrukciją;
- atlikta struktūruota interviu analizė, išsiaiškinant korupcijos kontrolės ir prevencijos programos veiksmingumą, informantų nuomone. Atsakymai sugrupuoti, apibendrinti. Atlikta rekonstrukcija vadovo pateiktomis pastabomis;
- pateiktos išvados bei atliktas korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimo kryptys.

2.2. Tyrimo instrumento pagrindimas

Remiantis lietuvių mokslinės literatūros analize buvo sudarytas interviu klausimynas iš 21 atviro tipo klausimo, kurį sudarė 5 skirtingos sritys:

1. pirma sritis *pagrindiniai duomenys apie informantus*;
2. remiantis J. Čėsnaite, (2013), D. Bubniene, J. Ruževičiumi, (2010) Šakinės korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje 2015-2019 metų programa, LR Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymu taip pat Transparency International Lietuvos skyriaus organizacijos duomenimis buvo suformuluoti *Korupcijos prevencijas programų plėtra Lietuvoje*, klausimai. Šią dalį sudarė tiesioginių sociopolitinių, kultūrinių, ekonominių kontekstų, susijusių su korupcijos prevencijos programos kūrimu, analizė;

3. vadovaujantis G. Azguridiene, (2014), LRS nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos patvirtinimo“, Korupcijos prevencijos įstatymu (2002), Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimo: galutine ataskaita, (2011) bei Valstybinio audito ataskaita, (2013) buvo sudaroma antra klausimų sritis apie *Korupcijos prevencijos programos plėtra Mažeikių ligoninėje*, kuri identifikavo Mažeikių korupcijos prevencijos programą;
4. analizuojant Valstybinio audito ataskaitą, (2013) keliama klausimai apie *Korupcijos prevencijos programą*. Šioje dalyje gvildenamos korupcijos kontrolės ir prevencijos programos silpnybės, stiprybės bei grėsmės ir galimybės;
5. remiantis J. Palidauskaite, S. Ereminaitė (2010), V. Kurpė (2014), bei išanalizavus apie korupciją sveikatos sistemoje atliktus tyrimus „Europos Komisijos tyrimas apie korupciją sveikatos priežiūros sektoriuje“, (2013) buvo sudaroma paskutinė klausimų sritis *Korupcijos prevencijos programa, kaip socialinis poveikis*. Ji buvo skirta korupcijos kontrolės ir prevencijos programai įgyvendinti, kontrolei tobulinti, įvertinti.

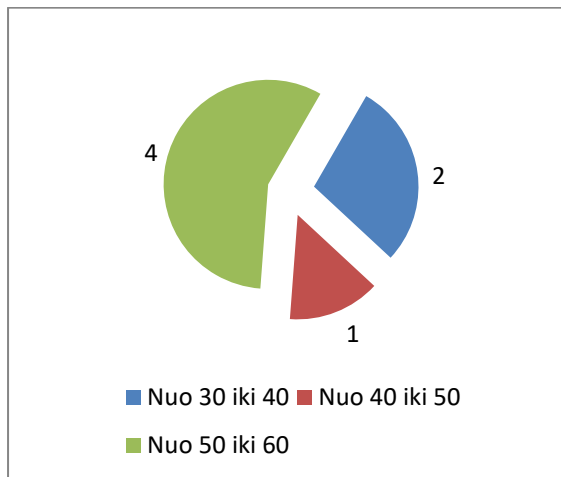
2.3. Tyrimo imties charakteristikos

Vykdamas tiriamojo darbo apklausą 2016 metais (nuo sausio 3 d. iki gruodžio 1 d.), interviu klausimynas buvo pateiktas septyniems informantams. Tyrimui atlikti buvo gauti Mažeikių ligoninės vadovų žodiniai sutikimai. Interpretuojant tyrimo rezultatus savo magistriniame darbe informantų kalba, siekiant objektyvumo, stilistiškai netvarkyta.

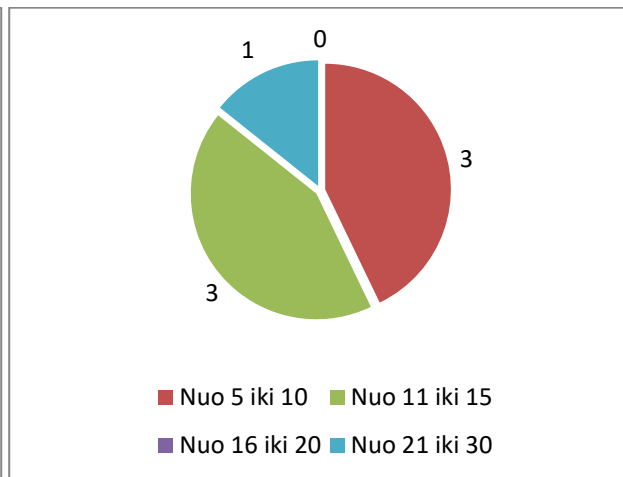
6 lentelė. Informantų charakteristika

Informantai	Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Stažas šiose pareigose	Pareigos
1 informantas	Moteris	36	Aukštasis	6,5	Teisininkas
2 informantas	Moteris	59	Aukštasis	24	Vyr. slaugos administratorė
3 informantas	Moteris	32	Aukštasis	8	Skyriaus vedėja
4 informantas	Moteris	50	Aukštasis	9	Skyriaus vedėja
5 informantas	Vyras	50	Aukštasis	11	Skyriaus vadėjas
6 informantas	Moteris	49	Aukštasis	11	Skyriaus vedėja
7 informantas	Vyras	54	Aukštasis	12	Skyriaus vedėjas

Analizuojant informantus, juos sudarė penkios moterys ir du vyrai, visi turintys aukštąjį išsilavinimą. Informantai priskirtini 32-59 metų amžiaus grupei bei darbo stažas esamose pareigose svyruoja nuo 6,5 metų iki 24 metų.

14 pav. Informantų amžius

15 pav. Informantų darbo stažas esamose pareigose

Kliūtis. Kliūtis – pati tematika, nenoras atvirai kalbėti.

2.4. Tyrimo etika

Kai yra bendraujama su informantu, kyla rizika, išgirsti tai, ko niekada informantas neketino pasakoti. Tai lyg išpažintis, ypač tada, kai tyrėjas įsipareigoja išlaikyti konfidencialumą. Ši situacija kyla iš prieštaravimo tarp pažado išlaikyti tyrimo dalyvių anonimiškumą, išsaugoti privatumą, neatskleisti sužinotos informacijos tretiesiems asmenims, naudoti duomenis tik tyrimo tikslams (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Vadovaujantis B. Bitinu, L. Rupšiene, V. Žydžiūnaite (2008) rekomenduoja remtis tokiais etikos principais:

- savanoriško apsisprendimo;
- informacijos apie tyrimo duomenų panaudojimą suteikimo;
- konfidencialumo;
- tyrimo dalyvių pagarbos ir orumo išlaikymo.“

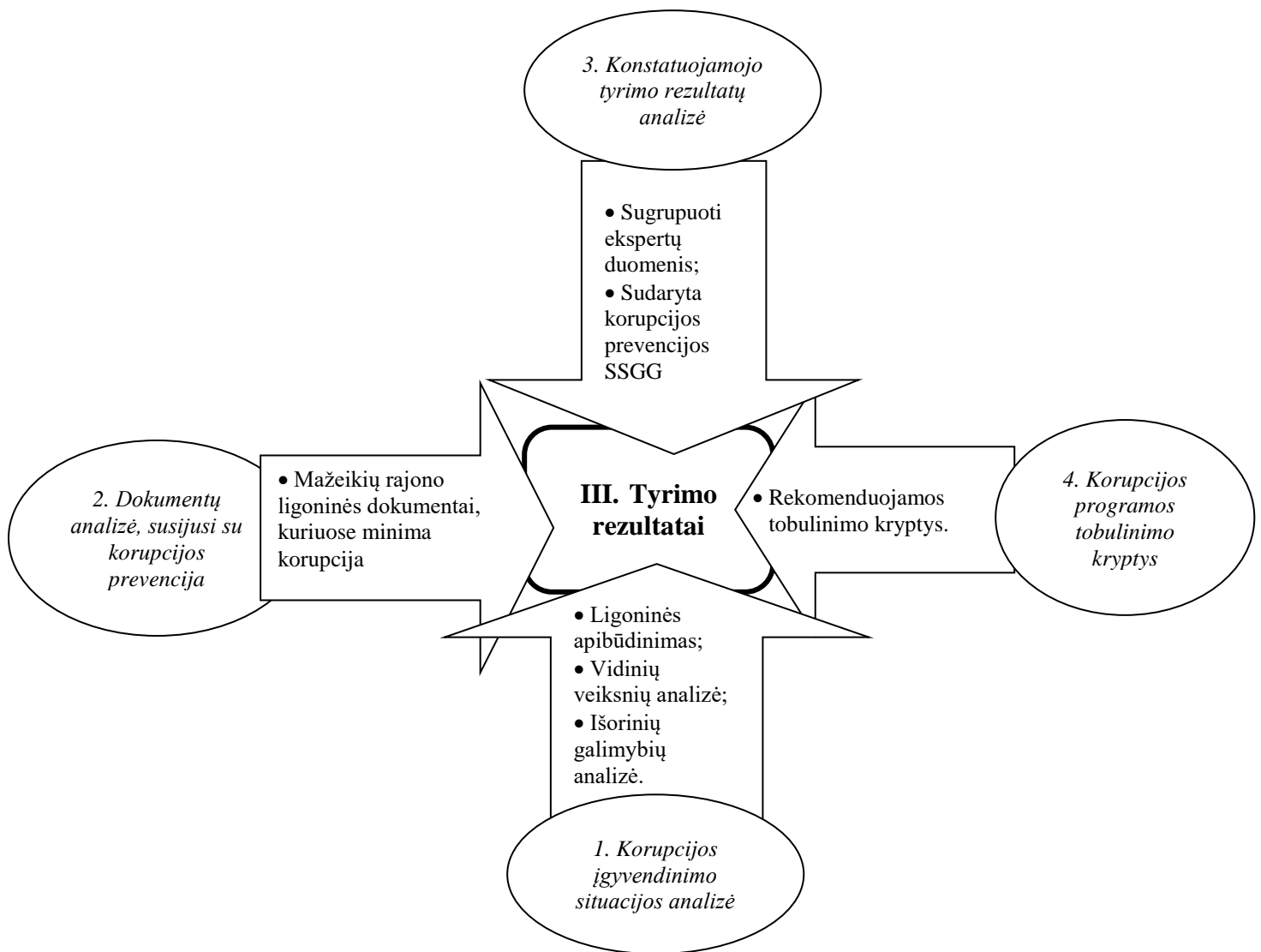
I. Gaižauskaitė, N. Valavičienė, (2016) siūlo vadovautis tokiais tyrimo etikos principais:

- „pripažinti ir gerbti asmens nepriklausomybę, jo laisvę dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime;
- suteikti (potencialiam) tyrimo dalyviui pakankamai informacijos apie tyrimą;
- saugoti tyrimo dalyvio anonimiškumą, konfidencialumą ir privatumą;
- rūpintis tyrimo dalyvių saugumu, apsaugoti nuo moralinės žalos arba kiek įmanoma jos vengti“.

Todėl su tyrimo dalyviais buvo iš anksto sutarta dėl interviu vietos ir laiko, tyrėjui būnant atsakingam už „interviu dalyvių tapatybes nuo viešinimo bei tyrime korektiško rezultatų pateikimo“ (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Vadovaujantis šiais principais buvo išlaikytas tyrėjų orumas ir pagarba, neužduodant įžeidžiančių klausimų.

III. KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMO MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖJE TYRIMO REZULTATAI

Siekiant atskleisti atliktais tyrimo rezultatais korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimą Mažeikių ligoninėje, šioje darbo dalyje bus vadovaujama tokia dėstymo logika:

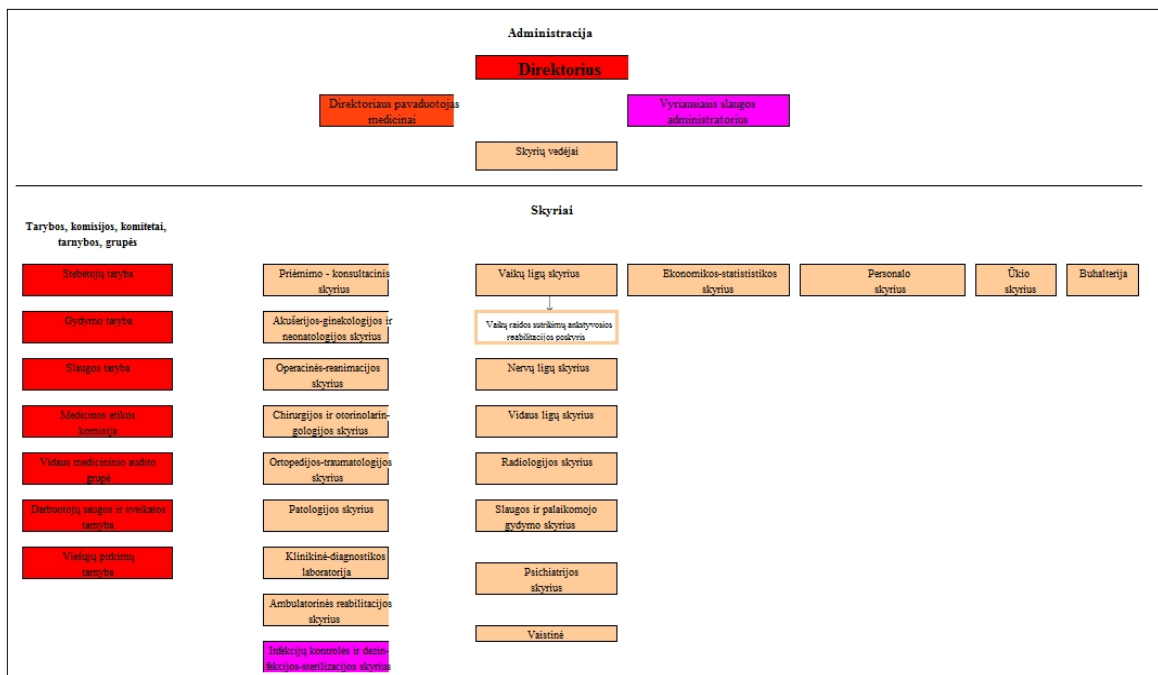
16 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos empirinio diskurso dėstymo logika

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Trumpai aptariama dabartinė Mažeikių rajono ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos programos veiksmingumo analizė, sugrupuoti ekspertų duomenys pasinaudojant turinio (content) analize. Sudaryta korupcijos prevencijos SSGG. Sudarytu interviu klausimynu, analizuojamas tyrimo tikslas, kuriuo siekta išsiaiškinti korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimo aspektus Mažeikių rajone, juos apibendrinant ir sudarant hipotetinį tobulinimo modelį.

3.1. Mažeikių ligoninės korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo situacijos analizė

Mažeikių istorija glaudžiai susijusi su Liepojos-Romno geležinkelio tiesimu. Pastčius šiame kaime geležinkelio stotį, daugėjo gyventojų ir pačių geležinkelių. Todėl atsirado poreikis ir medicininės pagalbos. Pirmasis med. felčeris Šteichmanas į Mažeikius atvyko 1893 metais aptarnauti geležinkelių. Tik 1906 metais į Mažeikius atvyko pirmasis gydytojas Pačerinskas. 1920 metais Širvinskienės name (Stoties g.) buvo atidaryta „Aptiekarskijmagazin“ vaistinė. 1919 metų pabaigoje Mažeikių apskrities taryba priėmė nutarimą statyti ligoninę. Po metų medinis ligoninės pastatas stovėjo pušų miškelyje. Ligoninė, kurioje buvo iš viso 30 lovų, oficialiai pradėjo darbą nuo 1921 m. sausio 1 d. Ši ligoninė tiesiogiai priklausė Sveikatos departamentui Kaune. Tačiau po truputi plečiantis pačiam miestui, šiandieną Mažeikių ligoninė priklauso Mažeikių rajonui ir stovi didelis pastatas su daug gydymą atliekančių funkcijų (Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė). Šiandien ligoninėje yra 324 lovų. 2014 metais lovdienių skaičius 59488. 4 paveiksle pateikiamas šių dienų organizacinė valdymo struktūra.

17 pav. Organizacinė vidaus struktūra
Šaltinis: Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė

Pagrindinis Mažeikių ligoninės veiklos tikslas yra „tenkinti viešąjį interesą vykdant sveikatinimo veiklą: gyventojų sveikatos atstatymą, prieinamų ir tinkamų įstaigos licencijoje nurodytų sveikatos priežiūros paslaugų (ambulatorinių ir stacionarinių) teikimą“ (Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė). Vadovaujantis vidiniais teisinės bazės dokumentais, VšĮ Mažeikių ligoninės įstatai yra patvirtinti Mažeikių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2012 m. sausio 25 d. įsakymu Nr. A1-183. Šiuo įsakymu yra reglamentuojama Mažeikių ligoninės veikla, jos nuostatai bei

principai. Vadovaujantis šiais įstatais Mažeikių ligoninė yra ne pelno siekianti ribotos civilinės atsakomybės, viešasis juridinis asmuo, turintis ūkinį, finansinį, organizacinį ir teisinį savarankiškumą, savo antspaudą, sąskaitas bankuose. Ji vadovaujasi įstatais, Civiliniu kodeksu, Sveikatos priežiūros įstaigų, Viešųjų įstaigų įstatymu bei kitais Lietuvos Respublikos galiojančiais teisės aktais (Mažeikių ligoninės įstatai). Mažeikių ligoninė svarbų vaidmenį atlieka ne tik gydydama pacientus, gerindama klientų sveikatos kokybę, rūpinasi gydymo kokybe, bet ir vykdo korupcijos prevenciją.

2014-12-31 ligoninėje dirbo 472 darbuotojai: 71 gydytojas, 17 specialistų su aukštesniu ne medicininiu išsilavinimu, 241 slaugos ir jai prilygstančių specialistų, 92 pagalbinio personalo, 51 ūkio skyriaus ir administracijos darbuotojų, iš jų 3 vadovaujantys – direktorius, direktoriaus pavaduotojas medicinai ir vyriausiasis slaugos administratorius. Visiems darbuotojams per dvejus metus privaloma vienas kvalifikacijos kėlimo seminaras, mokymo, tobulinimosi kursai. Darbuotojų kaita per metus ne didesnė nei 2 proc., tai įrodo gerą, šiltą, ir tinkamą žmogiškųjų išteklių valdymą. Per kalendorinius metus gaunama ne daugiau nei 10 proc. nepasitenkinimo parodančių asmenų, tai įrodo tinkamą vadovavimą, darbų atlikimą ir paslaugų suteikimą.

Ligoninės direktorius yra suinteresuotas, kad įstaigoje nekiltų nesusipratimų tarp pacientų ir gydytojų dėl korupcijos apraiškų, tokių kaip tarpininko ar pačio žmogaus kyšininkavimas, papirkimas ar kitos su korupcija susijusios veikos. Todėl ligoninė vadovaudamasi visais teisinės bazės reglamentais: prie durų yra prisiklijavusi „Geriausia padėka medikui – jūsų šypsena ir nuoširdus „ačiū““. Taip pat sumontuoti monitoriai, kurie pastatyti priėmimo, konsultaciniuose skyriuose ir bus demonstruojami STT antikorporciniai klipai (Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė). Šiai sričiai valdyti Mažeikių ligoninė yra pasirašiusi korupcijos prevencijos 2014-2016 m. programą. Pagrindinė šios programos paskirtis „užtikrinti ilgalaikę, veiksmingą ir kryptingą korupcijos kontrolės ir prevencijos sistemą ligoninėje“ bei siekiami rezultatai: „sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę; padidinti nepakantumą korupcijai“. (VŠĮ Mažeikių ligoninės korupcijos prevencijos 2014-2016 metų programa).

Tam, kad korupcijos kontrolės ir prevencijos programa būtų sudaroma ir įgyvendinama tinkamai, Mažeikių ligoninė yra suformulavusi SSGG analizę.

STIPRYBĖS:

- atsakingo asmens už korupcijos kontrolės ir prevencijos rengimą Mažeikių ligoninėje darbuotojo paskyrimas bei jo efektyvus darbo veiklos organizavimas;
- galutinis tikslas labai lėtai pasiekiamas;
- veiksminga personalo politika – darbuotojai, nusimanantys, galintys vykdyti ir įgyvendinti prevencijos programos antikorporcinę politiką;
- reikalingos investicijos iš valstybinių, savivaldybės bei tyrimo įstaigų;

- analizuojant korupcijos pasireiškimo būklę Mažeikių ligoninėje, būtina nagrinėti politiniu, ekonominiu, socialiniu bei teisiniu pagrindu;
- diegiama LST EN ISO 9001:2001 kokybės vadybos sistema;
- reikalingos didelės finansinės investicijos.

SILPNYBĖS:

- ligoninės klientų tolerancija, susijusi su visuomenės požiūriu, kad ligoninės darbuotojams mokėjimas gali būti susijęs su kokybiškesnėmis paslaugomis;
- ligoninės darbuotojų menkos žinios apie korupciją, jos priežastie bei pasekmes;
- retai vykdoma ligoninės klientų apklausa apie korupcijos veikas bei jos mažinimą;
- finansiniai sunkumai, kurie riboja galimybę investuoti į naujas technologijas, susijusias su korupcijos kontrole ir prevencija;
- maksimaliai optimizuotas įdėtų investicijų ir gautų rezultatų santykis;
- teisės aktų bei įstatymų sudėtingumas;
- menkas ligoninės darbuotojų teisės aktų išmanymas ir jų taikymas;
- senstantis ligoninės personalas;
- derinami trumpalaikiai ir ilgalaikiai investicijų sprendimai;
- galimai mažas darbo užmokestis, dėl to galimos korupcijos apraiškos.

GALIMYBĖS:

- ligoninės klientų sklaidos didinimas teikiant informaciją apie korupciją;
- savivaldybės remiama prevencija;
- galimybė gauti iš ES struktūrinių fondų ar valstybės finansavimą vykdomiems sprendimams įgyvendinti;
- ligoninės darbuotojų švietimas, mokymas, seminarų vykdymas aktualiais antikorupeciniais klausimais;
- teisės aktų vertinimas, jų koregavimas, sudėtingumo mažinimas;
- ligoninėje skaidrumo vykdymas viešinant ir kontroliuojant;
- galimybė bendradarbiauti su kitų miestų ligoninėmis korupcijos prevencijos ir kontrolės klausimais;
- viešųjų ir privačiųjų interesų suvokimas;
- galimybė pasidalinti gera patirtimi su užsienio šalių ligoninėmis prevencijos klausimais;
- atsakomybės už korupcines veikas platesnis taikymas.

GRĖSMĖS:

- ligoninės klientų nenoras dalyvauti antikorupecinėje veikloje;

- finansavimo bei ES struktūrinių fondų paskyrimo trūkumas;
- teisinės bei politinės struktūros lėtas sprendimų priėmimas;
- ligoninės klientų neįvertinimas korupcijos mažinimo siekiuose;
- mažai jaunų ligoninėje dirbančių darbuotojų.

Didele dalimi atsižvelgiant į stiprybes, silpnybes bei galimybes ir grėsmes yra rengiamas korupcijos prevencijos planas, suformuluojamas tikslas, įgyvendinimui užtikrinti sudaryti uždaviniai, prioritetinės sritys. Mažeikių ligoninės korupcijos prevencijos formuluojami uždaviniai:

- atskleisti korupcijos priežastis, sąlygas ir jas šalinti;
- atgrasinti asmenis nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo;
- veiksmingos korupcijos prevencijos siekimas ir bendros antikorupcinės kultūros ugdymas ligoninėje;
- įtraukti į korupcijos prevenciją gyventojus, visuomenines organizacijas;
- skatinti skaidrų ir atvirą viešųjų paslaugų teikimą (VŠĮ Mažeikių ligoninės korupcijos prevencijos 2014-2016 metų programa).

Nagrinėjant šią problematiką labai svarbu išsiaiškinti pagrindinius uždavinius, kurie bus įgyvendinami parengtoje programoje. Mažeikių ligoninė suformulavo penkis aukščiau išvardytus uždavinius ir jie visi siejami su ateities inovacijomis. „Viešojo valdymo srityje tarp svarbiausių problemų yra nepakankamas viešųjų įstaigų veiklos atvirumas ir skaidrumas, nepakankamas piliečių įtraukimas, korupcija, neskaidrūs sprendimai ir ne visada efektyvus teisingumo vykdymas, menka orientacija į rezultatus, viešojo sektoriaus organizacijų vadovų lyderystės ir atsakomybės trūkumas, nepakankama viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas“ (Lietuvos mokslo taryba). Sveikatos priežiūros sistemos srityje piliečių nuomonė apie teikiamas paslaugas yra vertinama nepalankiai. Mažeikių ligoninė ant kiekvienų gydytojų durų yra priklijavusi informacinius skrajutes su užrašu „Geriausia padėka medikui – jūsų šypsena ir nuoširdus „ačiū“; „Aš neimu kyšio“; „Norite atsidėkoti gydytojui? Pasakykite „Ačiū“; „Geriausia padėka gydytojui – Jūsų šypsena“, bei rodomi antikorupciniai klipai.

Todėl siekiant inovacijų būtina kuo labiau viešinti esamą situaciją sprendžiant problemas, klientų poreikių tenkinime, kuriant naujas prevencijas, naujas idėjas, skatinant prisijungti ir verslo bei kitų organizacijų atstovus, modeliuoti bendras prevencijos programas, kurios sėkmingai integruotųsi į dabartinę rinką. Sudarant visuomeniniams poreikiams tenkinamas idėjas bus sukurtas tinkamas, patrauklus ekonominis, politinis, socialinis bei kultūrinis naujas požiūris sveikatos priežiūros sistemoje bei Mažeikių ligoninėje.

Įgyvendinant korupcijos kontrolės ir prevencijos programą, Mažeikių ligoninė vadovaujasi teisine baze, nuostatais, patvirtinančiais prevencijos mažinimą, kuri yra teorinėje dalyje minima 1.5. skyriuje „Korupcijos prevencijos reglamentavimas teisės aktuose“. Tačiau vadovaujasi ir parengta

„2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa“, kurioje 10.1.2. konkrečiu skyriumi yra pabrėžiamas šis uždavinys: padidinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą. Šiuo uždaviniu numatoma kuo aktyviau skleisti žinias visuomenei viešojo valdymo procesų srityse. „Korupcijos mažinimo srityje numatoma kurti ir įgyvendinti antikorpucines priemones labiausiai korupcijos paveiktose viešojo valdymo srityse (pavyzdžiui, viešųjų pirkimų, sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kt.), gerinti šių priemonių valdymą ir korupcijos pokyčių stebėsenos procesus, tobulinti tarnybinės (profesinės) etikos viešojo valdymo institucijose valdymą ir įgyvendinti nepriekaištingam profesinės etikos normų laikymuisi užtikrinti reikalingas priemones“ (LR 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, 2014). Įgyvendinant šį prioritetą, buvo skatinamas žmonių nepasitenkinimo didinimas korupcijos apraiškomis. Taip pat dar vienas svarbus dokumentas, skatinantis daugelį svarbių Lietuvoje korupcinių prioritetų stiprinimą, akcentuoja ir korupcijos prevencijos tyrimų efektyvumo didinimą, tai LR 2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa, (2014). Joje „remiamas antikorpucinių priemonių viešojo valdymo srityse, kurios Nacionalinėje kovos su korupcija programoje nurodomos kaip labiausiai paveiktos korupcijos (pavyzdžiui, viešuosiuose pirkimuose, sveikatos priežiūroje, teisėsaugoje ir pan.), kūrimas ir įgyvendinimas, visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo iniciatyvų kūrimas ir vykdymas. Finansuojami korupcijos pokyčių tyrimai ir vertinimai bei veiksmai, skirti tobulinti korupcijos situacijos stebėseną, korupcijos prevencijos ir korupcijos tyrimo priemonių valdymą (planavimą, įgyvendinimo koordinavimą, stebėseną ir vertinimą), korupcijos rizikos ir jos veiksmų nustatymą bei valdymą institucijų lygiu“. Ir, aišku, visa ši surinkta informacija visuomenei viešinama, skatinant korupcijos prevencijos efektyvumo didinimą.

3.2. Korupcijos prevencijos reglamentavimas Mažeikių ligoninėje: dokumentų analizė

Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programoje akcentuojami šeši programos tikslai, vienas (penktasis) susijęs su sveikatos priežiūros institucijomis. „Penktasis programos tikslas – didinti skaidrumą, mažinti ir šalinti korupcijos pasireiškimo galimybes sveikatos priežiūros srityje.“

Mažeikių ligoninė taip pat yra pasirašiusi korupcijos prevencijos programą, kurioje nurodo *tikslą*– „išaiškinti ir šalinti korupcijos prielaidas, užtikrinti skaidresnę, veiksmingesnę ligoninės ir jos darbuotojų veiklą“. *Vykdomus uždavinius* – „galimų korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas, įgyvendinant korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planą, taip pat poveikis darbuotojams, siekiant atgrasinti nuo galimų korupcinio pobūdžio veikų darymo“. Bei *siekiamus rezultatus* – „sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę, padidinti nepakantumą korupcijai“ (Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė).

Mažeikių ligoninės programose korupcijos kontrolės ir prevencijos programos užtikrinimui yra skatinamas antikorpucinis švietimas. Taip pat programos tikslingam įgyvendinimui yra sudaromas Programos įgyvendinimo priemonių planas, kuriame yra aprašomos priemonės, jų vykdymo terminai ir patys vykdytojai bei vertinimo kriterijai. Šiame priemonių plane yra nurodytos 25 priemonės, kurios skatina korupcijos mažinimą Mažeikių ligoninėje.

Darbuotojas apie korupcijos prevenciją yra primenama „Viešosios įstaigos Mažeikių ligoninės 2016 metų veiklos užduotys“ apraše. Jame informuojama apie siekimą siekti skaidrios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vardo (Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė). Taip pat Mažeikių ligoninės vidaus darbo tvarkos taisyklėse. Jame 152 punktu yra įvardijama, kad „vadovai privalo netoleruoti korupcijos“ (Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė).

Apibendrinant galima teigti, kad daugelyje Mažeikių ligoninės dokumentuose yra minima prevencija apie korupciją. Jos netoleravimas, stebėjimas, pranešimas ir siekimas skaidrios veiklos bei įstaigos vardo. Analizuojant šiuos dokumentus norima sužinoti ir pačių darbuotojų nuomonę apie korupcijos kontrolės ir prevencijos svarbą, naudą, prielaidas bei pasekmes, teiktinas rekomendacijas veiksmingesniam korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimui.

3.3. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo veiksmingumas: empirinio tyrimo rezultatai ir tyrimo rezultatų analizė

Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose yra žvelgiamas įvairiai. Kiekviena ligoninė yra pasirašiusi savo prevencines programas ir išdėsčiusi prioritetus pagal savo korupcijos pasireiškimo situaciją, dažnumą ar numatomą korupcijos tikimybę, nes viename mieste korupcija jaučiama mažiau, kituose miestuose daugiau, todėl pravartu išnagrinėti, kokia situacija yra Mažeikių rajono ligoninėje. Skyriaus vedėjai, teisininkui, administratoriui buvo užduodami atviro tipo klausimai, norint sužinoti jų pasisakymus apie korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimą, esamą situaciją, daromą poveikį, siūlomas tobulintinas sritis. Todėl pirmiausia norėta išsiaiškinti, ar pakankamas dėmesys nacionaliniuose teisės aktuose ir programose teikiamas korupcijos prevencijos kūrimui.

7 lentelė. **Dėmesys korupcijos prevencijos kūrimui nacionaliniuose teisės aktuose ir programose**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Dėmesys nacionaliniuose teisės aktuose ir programose	Menkas	„... sunkiai įgyvendinamos dėl siauros informacijos sklaidos ...“; „... programose priemonės nekonkrečios, sunkiai įgyvendinamos, jos atsitiktinės, nesusietos su korupcijos pasireiškimo rizika ...“; „... teisės aktai yra silpni“; „Ne visada. Būna, kad neteikia pasiūlymų korupcijos prevencijos klausimais, skiria asmenis į pareigas nustatyta tvarka negavę informacijos iš STT“;	4
	Pakankamas	„Tai nustatyta įvairiose teisės aktuose“;	3

		„Taip. Visos viešojo sektoriaus įstaigos turi parengti ir vykdyti korupcijos prevencijos priemonių planus“; „... didelis dėmesys skiriamas korupcijos prevencijos kūrimui. Tam yra kuriamos ir organizacijos, kurios vykdo prevencijas, mokymus ir konsultavimus, ...“.	
--	--	--	--

Informantų nuomone, nacionaliniuose teisės aktuose ir programose skiriamas nepakankamas dėmesys korupcijos kontrolės ir prevencijos kūrimui. Viena informantų grupė teigia, jog rengiant prevencijos programas yra vadovaujama teisės aktais, tai reiškia, kad atsižvelgiama į teisės aktuose keliamus reikalavimus. Kita informantų labai menką susidomėjimą korupcijos prevencijos kūrimui nacionaliniuose teisės aktuose ir programose, analizuojant korupcijos prevenciją: *„neatlieka teisės aktų projektų antikorporcinių vertinimų, laiku neatlieka didelės korupcijos pasireiškimo tikimybės įvertinimo ir t.t. Svarbiausia, kad nėra vienodos korupcijos apibrėžties, todėl visi ją suvokia vis kitaip, ir prevencines priemones teisės aktuose įvardija vis kitokias“* arba teigia, kad nors ir vadovaujasi visais nacionaliniuose teisės aktuose nurodomais dokumentais, įstatymais, *„tačiau pačios viešųjų organizacijų ar verslo sektorių įmonės netinkamai nusistato prioritetus“*. Galima akcentuoti, jog teisės aktuose, programose korupcijos įteisinimas yra neveiklus, neefektyvus, neveiksmingai įvardytas įstatymuose. Tačiau Specialiųjų tyrimų tarnyba į savo funkcijas bei uždavinius įtraukia bendradarbiavimą su kitomis teisėsaugos institucijomis, teisės aktų reikalavimais įgyvendinti nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos programas (LR Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, 2000). Matyti, kad kiekviena pavaldi institucija stengiasi kuo didesnę dėmesį skirti korupcijos prevencijai, jos įgyvendinimui pagal visus nacionaliniuose teisės aktuose nurodytus reikalavimus.

Kitu klausimu norima sužinoti, kokia informantų nuomonė apie teisinės bazės kliūtis, trukdančias prevencijos programos sistemai funkcionuoti visu pajėgumu.

8 lentelė. **Teisinės bazės kliūtys, trukdančios prevencijos programos sistemai funkcionuoti visu pajėgumu**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Spragos įstatymuose	Menka kontrolė	„Nepakankama programos priemonių įgyvendinimo kontrolė“; „Manau, kad kliūtys ne teisinėje bazėje, o jos vykdyme. Pareigas einantys darbuotojai nepakankamai apmokyti ir mokomi, taip pat skeptiškų pažiūrų“.	2
	Korupcijos nesuvokimas	„Neidentifikuojama ar netinkamai identifikuojama korupcijos tikimybė, rizikos veiksniai; menkas visuomenės supratimas (atitinkamai politikų, priimančių teisės aktų) kas yra korupcija“; „Nepakankamas visuomenės suvokimas kas iš viso yra korupcija, o darbuotojai nekreipia dėmesio į teisės aktus“.	2
	Sudėtingi teisiniai dokumentai	„Sudėtingos teisinės ir institucinės sistemos; teisingumo sistemos nesugebėjimas veiksmingai nagrinėti korupcijos bylas; dažnas teisės aktų keitimas, netikrumas ir įgyvendinamų procesų bei atitinkamų kontrolės mechanizmų trūkumas; teisės aktų sudėtingumas“; „Visuose teisės aktuose, dokumentuose, nutarimuose, korupcija suvokiama ir išdėstoma vis kitaip, todėl ir prevencijos kūrimas nukrypsta nuo tiesaus kelio, išsiskiriant į daug funkcijų ir nebesuprantant kurios yra pačios svarbiausios“.	2
Spragos antikorporcijos sistemoje	Nusistovėjusios tradicijos	„Teisės aktai sunkiai taikomi praktikoje dėl susiklosčiusios tradicijos ir požiūrio į antikorporciją“.	1

Kaip matyti iš pateiktos 8 lentelės, informantai labiausiai mano, kad prevencijos programos sistemai funkcionuoti visu pajėgumu trukdo „spragos įstatymuose“ bei „spragos antikorupcijos sistemoje“. Pirmoje suformuluotoje kategorijoje matoma, kad problema „ne teisinėje bazėje, o jos vykdyme“. Silpnai vykdomi seminarai, kaip atpažinti, suvokti ir pakeisti pažiūras apie korupcijos esamą riziką. Daug įtakos turi ir nusistovėjusios tradicijos, kad padėka – tai ne kyšis. Labai sunku suvokti korupciją ir jos padarinius, kai visuose teisinės bazės dokumentuose korupcija įvardijama panašiai, bet ir skirtingai tai įrodo jau aprašyta 1.2. teorijos dalis. Dar vienas informantas teigia, kad pati didžiausia, jo nuomone, kliūtis – tai „dažnas teisės aktų keitimas, netikrumas ir įgyvendinamų procesų bei atitinkamų kontrolės mechanizmų trūkumas; teisės aktų sudėtingumas“.

9 lentelė. Korupcijos tinkamumo nustatymas ir įvertinimas vykdomos veiklos srityse

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Tinkamai vykdomos veiklos	Pagal nustatytą tvarką ir metodiką	„Mūsų įstaigoje, manau, tinkamai“; „... pas mus yra vadovujamasi nustatyta tvarka ir metodika, taigi, sakyčiau, nustatoma tinkamai“; „Mūsų įstaigoje nustatoma tinkamai, nes vadovujamasi nustatyta tvarka“;	3
Dalinai vykdomos veiklos	Nustatytos ne visos veiklos sritys	„Nustato ne visas veiklos sritis“; „Mano nuomone, vertina tik kas keletą metų, pvz. tik pradžioje ir pabaigoje korupcijos prevencijos programos kūrimo stadijose, taip paliekant neidentifikuotas įstaigų veiklos sritis. Arba nustato ir įvertina savo vykdomos veiklos sritis tik tada, kai jau pasireiškia korupcija. Netinkamai įžvelgia veiklos srityse korupciją. <...> dažniausiai per vėlai pateikia išvadas“;	2
Netinkamai vykdomos veiklos	Neidentifikuoja, o įtraukia jau pasireiškusias korupcijas	„Viešoje erdvėje suformuota nuomonė, kad netinkamai. Tai įrodo ir pvz.: 2013 spalio 22 d. Valstybinio audito ataskaita, Nr. VA-P-40-8-14“; „Mano nuomone jos nenustato, o įvertina tos pačios srities kitų įstaigų korupcijos pasireiškimus ir nusistato savo veiklos sritis. O praėjus tam laikotarpiui ir nustatant naujas veiklos sritis, įtraukia tokias naujas sritis, kuriose prieš tai buvo matomas korupcijos pasireiškimas“; „Netinkamai parengiamos motyvuotos išvados,“.	3

Pagrindinė korupcijos prevencijos paskirtis, pasak 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymą Nr. VIII-1968 patvirtintą Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, kuriame akcentuojamas 42 str. 2 dalis „bausmės paskirtis“, nes dalinai prevencija – tai priemonė, kuri tenkina visuomenės narių teisingumo jausmą ir didina pačios teisėsaugos pasitikėjimą.

Bausmės paskirtis:

- 1) sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo;
- 2) nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį;
- 3) atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas;
- 4) paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų;
- 5) užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą (LR baudžiamasis kodeksas).

Taip akcentuoja ir informantai, kurie teigia, kad vadovaudamiesi nurodytais reikalavimais, nustatyta tvarka Mažeikių ligoninė yra tinkamai nustačiusi veiklos sritis sudarytoje prevencijos

programoje. Tačiau po porą informantų teigia, kad korupcijos prevencijos programos veiklos sritys yra iš dalies ar netinkamai nustatytos ir įvertintos. Jų nuomone, „netinkamai parengiamos motyvuotos išvados arba per vėlai pateikiamos“, bei 2013 metais pateikta *valstybinio audito ataskaita* įrodo apie netinkamai nustatytas veiklos sritis bei pasireiškimo tikimybes, todėl netinkamai nustatomi korupcijos rizikos veiksniai bei priemonės korupcijos rizikai valdyti (Kaip valstybės įstaigos vykdo korupcijos prevenciją, 2013).

Todėl galima daryti išvadą, kad korupcijos prevencijos programa Mažeikių ligoninėje yra ne sudaroma numatant pasireiškimo priemones, o pastebėjus jau esamus pasireiškimus.

Kitas aktualus klausimas, kur nukreipiamos korupcijos priemonės? Ar korupcijos padariniams, ar prielaidoms šalinti?

10 lentelė. **Korupcijos priemonių nukreipimas prielaidoms ar padariniams šalinti**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Prielaidų šalinimas	Materialinio skatinimo poreikis	„Pritariu. Pvz.: korupcija sveikatos priežiūros įstaigose galėtų sumažėti ženkliai padidinus gydytojų atlyginimus“; „Taip. Materialinis skatinimas, valstybinio požiūrio keitimas į socialinės medikų problemas, pvz. – atlyginimų didinimas“; „Pritariu. Pvz., medikus nuo kyšių atgrasytų kur kas didesnis darbo užmokestis“; „... mums atlyginimų didinimas“; „... tik didesnių gydytojų atlyginimai ...“.	5
	Programos mechanizmo tobulinimo poreikis	„Taip pritariu. Manau būtina korupcijos prevencijos programą suderinti su tarpusavyje susijusiomis strategijomis, programomis ir koncepcijomis. Manau reiktų nustatyti korupcijos prevencijos programos valdymo mechanizmą, numatantį šios programos rengimo, koregavimo, įgyvendinimo, priemonių planų įforminimo, veiksmų koordinavimo funkcijų paskirstymą. Patikslinti uždavinius ir jiems įgyvendinti numatytas priemones, įvertinus faktinę korupcijos situaciją ir paplitimą, naudojant naujausius visuomenės apklausų ir atliktos korupcijos pasireiškimo tikimybės analizės rezultatus. Siekiant, kad visuomenė teisingiau ir objektyviau suvoktų esamą kovos su korupcija padėtį, numatyti daugiau visuomenės informavimo ir švietimo, jos įtraukimo į kovą su korupcija priemonių“. „Įvertinus įvykusią korupciją ir jos padarinius yra rengiama ar tobulinama prevencijos programa, ieškomos prielaidos, kad daugiau tokių pasireiškimų nebebūtų“.	2

Visi informantai vienareikšmiškai pritarė, kad kovos su korupcija priemonės reikia nukreipti į pačių prielaidų šalinimą, o ne į padarinius. Dauguma pažymėjo, kad pagrindinė priežastis tai „*maži atlyginimai*“. Padidinus atlyginimus, darbuotojai pajaus didesnę savo vertę ir svarbą savo pareigybėje. Mokytojai, policininkai ir medikai gauna mažiausius atlyginimus. „*Materialinis skatinimas, valstybinio požiūrio keitimas į socialinės medikų problemas*“. Pats ministras pirmininkas teigė, kad „keliant algas, manau, ne tik pagerėtų medikų finansinė padėtis, bet, tikiuosi, mažintų ir korupcijos lygį medicinos sistemoje“ (Didinami atlyginimai medikams ir slaugytojams, 2016). Nors

nuo 2016 metų liepos pirmos medikams padidino vidutiniškai 50-100 eurų atlyginimą, tačiau tik mažas žingsnis gero, teisingo ir nekorumpuoto gyvenimo link.

Kita informantų grupė pritarė taip pat teiginiui, kad kovos su korupcija priemonės reikia nukreipti į pačių prielaidų šalinimą, o ne į padarinius, tačiau jie akcentavo „*kad visuomenė teisingiau ir objektyviau suvoktų esamą kovos su korupcija padėtį, numatyti daugiau visuomenės informavimo ir švietimo, jos įtraukimo į kovą su korupcija priemonių*“, dažniau rengti anonimines apklausas, nes informantai anonimiškai išsako plačiau savo pozicijas esamu klausimu, nebijo atvirauti.

Kitu klausimu buvo įdomu sužinoti, kokia yra, informantų nuomone, pagrindinės priežastys bei pasekmės korupcijai plisti.

11 lentelė. Korupcijos atsiradimo priežastys bei pasekmės

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Socialinės priežastys ir jų pasekmės	Maži atlyginimai	„Neadekvatūs (per maži) darbo krūviui ir atsakomybei atlyginimai medikų“; „Maži atlyginimai“; „Per mažos (neatitinkančios atsakomybės lygio) algos“; „Tai lemia pati sveikatos apsaugos sistema (struktūra, valdymas ir t.t.); per maži gydytojų, seselių, slaugių ir kitų ligoninės darbuotojų atlyginimai ...“; „Todėl, kad maži atlyginimai ...“.	5
	Sovietinis palikimas	„Nomenklatūrinis mentalitetas“. „Išgaliojusi sovietinė sistema ir požiūris, darbo kultūra“; „Dauguma gydytojų – sovietinės sistemos auklėtiniai, o joje buvo ypač gajus „atsilyginimo“ gydytojui paprotys“; „...nuo seno susiklosčiusi kultūra, kad gydytojams reikia nešti po šokoladą, palaipsniui išsikerojant į vis didesnes „padėkas““; „... senųjų požiūris „sovietinis“ ir taip nuo tų laikų „atsilygindavo““.	5
	Kita	„Kaltos farmacinės bendrovės; kalti pacientai. Kalta politika“; „... jaunų gydytojų emigracija ...“; „ilga registracijos eilė pas gydytojus, traumatologus, chirurgus, vaikų gydytojus bei kitus specialistus“.	3
Asignavimo priežastys ir jų pasekmės	Mažas finansavimas	„Valstybės apmokamų sveikatos priežiūros paslaugų stoka: pavyzdžiui vyresnio amžiaus žmogus nori gauti stacionarines paslaugas, nors jo liga turi būti gydoma ambulatoriškai – negavęs paslaugos bus nepatenkintas ir nors nieko nepapirkinėjo – sakys kad yra korupcija“; „Menkas finansavimas visų ligų gydymui.“	2

Informantams pateikus teiginį „Kas lemia sveikatos srityje korupcijos atsiradimo priežastys bei pasekmės“, nuomonės buvo suskirstytos į dvi kategorijas. Viena tokių „Asignavimo priežastys ir jų pasekmės“, tai „per mažos (neatitinkančios atsakomybės lygio) algos“ ar „neadekvatūs (per maži) darbo krūviui ir atsakomybei atlyginimai medikų“.

Kita kategorija „Socialinės priežastys ir jų pasekmės“ su subkategorijomis „Sovietinis palikimas“ bei „Maži atlyginimai“ „Dauguma gydytojų – sovietinės sistemos auklėtiniai, o joje buvo ypač gajus „atsilyginimo“ gydytojui paprotys“ ar „gydytojams reikia nešti po šokoladą, palaipsniui išsikerojant į vis didesnes „padėkas““. Kaip teigia Palidauskaitė, (2006) socialiai abejotina sovietinė

praktika: „blato“, kyšio davimo, piktnaudžiavimo padėtimi, prisitaikė prie naujos situacijos įgaudama vis naujų formų, tačiau ne bendros gerovės kūrimui, o dar didesnei socialinei atskirčiai. Netinkamai funkcionuojančios sovietinės, politinės bei ekonominės sistemos sukūrė terpę korupcijai plisti. Norint patekti greičiau pas gydytoją, gauti greitesnį gydymą, duodamas kyšis ar, kaip informantai sako, „padėka“.

Vieno informanto nuomone, „*pasekmės akivaizdžios: arba tenka eiti pas privatininką arba duoti kyšį, kad sulauktum greitesnio apžiūrėjimo, geresnių vaistų nustatymo. Geresnių ir greitesnių siuntimų pas kitus specialistus. Veiksmingesnių medikamentų*“.

Korupcijos plitimui ir prevencijos efektyvumui išsiaiškinti buvo užduodamas kitas klausimas „Kas galėtų sustabdyti korupcijos plitimą sveikatos apsaugos institucijose?“

12 lentelė. **Korupcijos plitimo sustabdymas sveikatos apsaugos institucijose**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Korupcijos prevencijos programos ir jos nuostatų veiksmingesnis vykdymas	Prevencijos gerinimas	„Viešumas“; „Žmonių sąmoningumas“; „Drausminės atsakomybės priemonės“; „... nusikaltimo atskleidimas ir tyrimas <...> visuomenės švietimas“; „Manau, kad ne visuomet tinkamai parengiamos ir įgyvendinamos kovos su korupcija programos, ne visada žinoma, kokių būtinų korupcijos kontrolės ir prevencinių priemonių privalu imtis, o dalis programose numatytų priemonių neįvykdomos laiku“; „... korupcijos prevencija ir antikorupeija ...“;	6
	Nuostatų gerinimas	„Neaiški sveikatos apsaugos ministerijos nuostata, ligonių kasų tinkama informacija katrą dalį teikiamų paslaugų apmoka valstybė, už ką ligonis turi mokėtis pats“; „Pacientų požiūris, kad gydytojas toks pat darbuotojas, kaip ir vadybininkas, specialistas, pardavėjas ir t.t., jis už savo darbą gauna taip pat atlyginimą. Bei pačių gydytojų požiūris, kad kyšis – tai blogis, nes pats pasirinko specialybę padėti žmogui“.	2
Gydytojų atlyginimų didinimas	Atlyginimų didinimas	„Atlyginimai adekvatūs“; „... mokant pakankamus oriam gyvenimui atlyginimus“; „Didesnės algos“;	2
Naujas požiūris	Nauja gydytojų karta	„Jaunų specialistų atėjimas į sveikatos priežiūros įstaigas ...“; „Laikas (kai nebeliks senosios kartos gydytojų)“;	2

Norint išsiaiškinti, kas gali sustabdyti korupcijos plitimą bei pačios korupcijos kontrolės bei prevencijos programos įgyvendinimo gerėjimą, informantai išsakė savo nuomonę, kurios buvo susiskirstytos į tris kategorijas. Pirma kategorija – tai „Korupcijos prevencijos programos ir jos nuostatų veiksmingesnis vykdymas“, į ją įeina „Tinkamos nuostatos“, „Tinkama prevencija“. Svarbiausia tinkamai rengti prevenciją „*ne visuomet tinkamai parengiamos ir įgyvendinamos kovos su korupcija programos*“ bei „Neaiški sveikatos apsaugos ministerijos nuostata“. Žmonės ne visada suvokia, už kurias paslaugas reikia mokėti, primokėti ar kurios yra nemokamos. Daugiausiai informantai pabrėžė, kad, norint sustabdyti korupcijos plitimą, labiausiai reikia tinkamos prevencijos, kuri būtų skatinama per viešumą, visuomenės švietimą, didesnę finansavimą skiriant antikorupeijai,

tikslingiau įvardijant korupciją, jos apraiškas. Išsamesnė informacija apie vaistus, jų gavimą ir naudą. Kaip teigia informantas „dabartiniu aspektu iš ligonių kasos teikiama informacija klaidina visuomenę ir sudaro prielaidas net nesant faktinės korupcijos problemas įvardinti kaip korupciją“.

Kitos kategorijos „Gydytojų atlyginimų didinimas“ ir „Naujas požiūris“. Reikia didinti sveikatos apsaugos institucijose darbuotojų atlyginimus, taip pat priimti ir jaunų gydytojų, kurie dirba su naujomis idėjomis, pažiūromis ir nuostatomis. Darbuotojų ir pacientų susikalbėjimas. Pacientai turi suprasti, kad gydytojai gauna atlyginimus, už savo atliktą darbą, bei ligoninės darbuotojų suvokimas, kad jie pasirinko tokį darbą, kuris įpareigoja padėti, gydyti, rūpintis be papildomo atlygio.

Dar kelių informantų požiūriu, tik pasikeitus senajai gydytojų kartai, atėjus naujiems, jauniems specialistams, bus keičiamas senasis sovietinis mąstymas apie padėkas.

Kitu klausimu norima išsiaiškinti „Ar Mažeikių ligoninė turi patvirtinusi korupcijos kontrolės ir prevencijos programą, jos veiklos planą, ar ja vadovaujasi bei įgyvendina?“.

13 lentelė. **Vadovavimasis korupcijos prevencijos veiklos planu**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Veiklos planas yra sudarytas, vadovaujasi ir jį įgyvendina	Viešina prevenciją	„... kreipiasi į STT dėl pažymos priimant asmenį į konkursines pareigas; skelbia viešai viešųjų pirk. planą; skelbia informaciją apie korupciją stenduose, lankstinukuose, internetinėje svetainėje; administravimo įgaliojimus turintys asmenys teikia privačių interesų deklaracijas“; „Ant gydytojų kabinetų durų kabantys lipdukai su užrašu „geriausia padėka gydytojui – jūsų šypsena““; „Taip. Viskas vykdoma pagal priemonių planą. Pvz.: ant gydytojų durų lipdukai su užrašu „geriausia padėka gydytojui – jūsų šypsena““; „Yra patvirtinti. Skelbia informaciją ligoninės e-puslapyje, pacientams dalinama informacija apie korupcijos priežastis, žalą, apie sveikatos paslaugų apmokėjimo šaltinius ir tvarką, nuolat nustatomas pacientų drausminimas ir t.t.“; „Ant gydytojų durų lipdukai „geriausia padėka gydytojui – jūsų šypsena““;	5
	Rengia tvirtą bei efektyvią prevenciją	„Manau, kad jie nėra identiška vienodi, bet bendraisiais bruožais panašūs, nes taip pat siekia didesnio viešojo sektoriaus valdymo veiksmingumo, procedūrų bei viešumo ir atskaitingumo visuomenei skaidrumo; stengiasi užtikrinti skaidrų ir racionalų prekių, darbų ar paslaugų pirkimą vykdamant viešuosius pirkimus; korupcijos prevencijos programa stengiasi didinti skaidrumą, mažinti korupcijos pasireiškimo galimybes sveikatos priežiūros srityje; bei skatinti visuomenę įsitraukti į antikorupcinę veiklą“; „Remiantis nacionalinės kovos su korupcija veiklos planu, Mažeikių ligoninė yra nusistačiusi savo korupcijos prevencijos programą, veiklos planą, kuri vykdoma dvejus metus ir vėl vykdoma nauja, atsižvelgiant į naujus prioritetus, valstybės bei pačios ligoninės keliamus tikslus, bei pasireiškimo tikimybę“.	2

Pateikus klausimą apie korupcijos kontrolės ir prevencijos programos veiklos planą, jo įgyvendinimą visi informantai vienareikšmiškai teigė, kad Mažeikių ligoninė korupcijos programa vadovaujasi. Kategorija „Veiklos planas yra sudarytas, vadovaujasi ir jį įgyvendina“. Jis yra sudarytas

vadovaujantis visais teisės aktais, nutarimais, įstatymais, todėl programa yra vykdoma nuosekliai, pagal visus reikalavimus. Skelbiamos informacinės skrajutės, lankstinukai, lipdukai. „*Ant gydytojų kabinetų durų kabantys lipdukai su užrašu „geriausia padėka gydytojui – jūsų šypsena“*“, o priimant naujus darbuotojus, visada „*kreipiasi į STT dėl pažymos priimant asmenį į konkursines pareigas*“.

Kiti informantai teigia, kad korupcijos programas turi kiekviena ligoninė ir jos būna iš dalies panašios su kitų ligoninių, nes analizuojant kitų ligoninių patirtį, rengiant programą vadovujamasi kitų patirtimi, idėjomis. „*Manau, kad jie nėra identiškai vienodi, bet bendraisiais bruožais panašūs, nes taip pat siekia didesnio viešojo sektoriaus valdymo efektyvumo, sprendimų ir procedūrų skaidrumo.*“ Programa vykdoma dvejus metus. Atsižvelgus į įvykusius pasikeitimus korupcijos klausimais, programa sudaroma vėl dvejams metams. „Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011-2014 metų programos įgyvendinimo rezultatai rodo gerėjančią Lietuvos situaciją kovojant su korupcija, iškelto tikslo įgyvendinimą. Rezultatams įtakos turėjo nuoseklus Nacionalinės kovos su korupcija 2011-2014 metų programos įgyvendinimo priemonių plano vykdymas“ (Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos patvirtinimo, 2015).

Išsiaiškinus, kad Mažeikių ligoninė vadovaujasi prevencijos programa, kitu klausimu buvo siekta išsiaiškinti „Kaip LR korupcijos prevencijos įstatyme (2002) išvardytos korupcijos prevencijos priemonės yra efektyvios kovoje su korupcijos kontrole ir prevencija Mažeikių ligoninėje?“

14 lentelė. **Korupcijos prevencijos priemonės Mažeikių ligoninėje, vadovaujantis LR korupcijos prevencijos įstatymu (2002)**

Eil. Nr.	Korupcijos prevencijos priemonės	Korupcijos prevencijos priemonių lygio įvertinimas		
		Pilnai vykdoma	Vykdoma nepilnai	Nėra vykdoma
1.	korupcijos rizikos analizė;	100%	0%	0%
2.	kovos su korupcija programos;	100%	0%	0%
3.	teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas (teisės aktų ar jų projektų antikorporcinis vertinimas);	86%	14%	0%
4.	informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas;	100%	0%	0%
5.	informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams;	72%	14%	14%
6.	visuomenės švietimas ir informavimas;	57%	29%	14%
7.	nustatytų korupcijos atvejų paviešinimas;	43%	57%	0%
8.	kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės.	43%	43%	14%

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme (2002) yra nurodytos korupcijos prevencijos priemonės, kuriomis turi vadovautis kiekviena įstaiga. Todėl buvo įdomu sužinoti informantų nuomonę, kokių lygiu Mažeikių ligoninė vadovujasi įstatyme nurodytomis priemonėmis. Iš pateiktos 14 lentelės matyti, kad Mažeikių ligoninė visiškai vykdo, analizuoja 100% (visų informantų nuomonė sutapo) korupcijos rizikos analizę, rengia kovos su korupcija programą ir

pateikia bei tikrina apie asmenį visą informaciją. Dauguma informantų(86%) įvardija teisinio reguliavimo korupcijos masto vertinimo vykdymą. Daugiau nei puse informantų tiki, kad visiškai vykdomas visuomenės švietimas ir informavimas (57%) bei iš dalies vykdomas nustatytų korupcijos atvejų viešinimas.

Galima akcentuoti, kad Mažeikių ligoninė analizuoja įstatymus, nutarimus, Nacionalinės kovos su korupcija programas, SST rekomendacijas ir vadovaujasi nurodytais reikalavimais.

Neabejotinai pravartu sužinoti informantų nuomonę, kaip vykdoma korupcijos kontrolės ir prevencijos programa Mažeikių ligoninėje.

15 lentelė. **Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos vykdymas Mažeikių ligoninėje**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Vykdoma tinkamai	Pagal reglamentą	„Darbuotojams primenama per gamybinius susirinkimus, skelbiamos vykdymo ataskaitos“; „Kiekvieną mėnesį vykstančiuose gydytojų ir slaugos darbuotojų susirinkimuose skelbiamos ataskaitos <...> pagal patvirtintą priemonių planą“; „Daugiau ar mažiau ji yra vykdoma, stebima situacija ir rengiamos rekomendacijos. Kiekvieną pusmetį rengiama ataskaita apie esamą situaciją korupcijos prevencijos srityje. Matomi antikorupciniai lankstinukai ar skrajutės“; „Vykdoma pagal patvirtintą priemonių planą“; „Vykdoma pagal patvirtintą priemonių planą atsižvelgiant į nustatytus terminus“; „Programos įgyvendinimo planas vykdomas tinkamai (VšĮ Mažeikių ligoninėje)“;	6
Vykdoma silpnai	Preveninių priemonių nežinojimas	„Manau, kad ne visuomet tinkamai parengiamos ir įgyvendinamos kovos su korupcija programos, ne visada žinoma, kokių konkrečių preventinių priemonių būtina imtis, o dalis programose numatytų priemonių neįvykdomos laiku. Todėl vykdoma silpnai“.	1

Iš pateiktos lentelės matyti, kad šiuo klausimu beveik visi informantai pasisakė vienodai. Daugumos (iš 7 informantų net 6) nuomonė sutapo, kad Mažeikių ligoninėje korupcijos kontrolės ir prevencijos programa vykdoma tinkamai, jų teigimu: „vykdoma pagal patvirtintą priemonių planą“, „skelbiamos ataskaitos“, „rengiamos rekomendacijos“, vykdoma pagal nurodytus reglamentus. Tačiau vienas informantas akcentavo, kad programa vykdoma silpnai, atsižvelgiant į tai, kad „ne visada žinoma, kokių konkrečių preventinių priemonių būtina imtis <...> neįvykdomos laiku“. Valstybinio audito ataskaitoje (2013) įrodyta, kad ministerijos ir joms pavaldžios įstaigos pačios netinkamai įžvelgia ir įvertina veiklos sritis, kuriose galimai yra tikimybė pasireikšti korupcijai, todėl darosi sunku nustatyti ir imtis būtinų priemonių korupcijos kontrolei ir prevencijos programos rizikai valdyti. „Korupcijos prevencija valstybės įstaigose dažniausiai vykdoma formaliai“ (Vizbarienė, 2013).

Kitas informantams užduotas klausimas „Ar ligoninės vadovybė yra nustačiusi strateginius tikslus bei uždavinius dėl korupcijos kontrolės ir prevencijos programos?“

16 lentelė. **Prevencijos strateginių tikslų bei uždavinių nustatymas**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Strateginiai tikslai ir uždaviniai nustatyti	Taip, nustatyti	„Programos tikslai atitinka SAM patvirtintus šakinės korupcijos prevencijos programos tikslus. VšĮ Mažeikių lig. korupcijos tikslas – išsiaiškinti ir šalinti korupcijos prielaidas, užtikrinti skaidresnę, veiksmingesnę ligoninės veiklą“; „Ligoninė yra nusistačiusi strateginius tikslus bei uždavinius. Vienas iš jų – bendruomenės švietimas ir informavimas“; „Taip. Pagrindinis tikslas – švietimas, viešinimas ir informavimas“; „Taip. Niekas nėra vykdomas ar sudaromas pirma nenusistačius strateginius tikslus bei uždavinius. Taip pat rengiant korupcijos prevencijos programą yra atsižvelgiama ir į STT, FNNT, VK ir kitas tarnybas, kurios kuria strateginius planus siekiant užkirsti korupcijos kelią“; „Taip. Strateginiai tikslai ir uždaviniai viešinimas ir informavimas“; „Taip. Kiekviena viešojo institucija vadovaujasi įstatymais, nutarimais, todėl viena iš reikalavimų yra korupcijos prevencija. Keletas iš uždavinių: atskleisti korupcija, skatinti skaidrumą, antikorupcinis švietimas“.	6
Strateginiai tikslai ir uždaviniai nenustatyti	Neskaidyti į strateginius	„Programoje išdėstyti tikslai ir uždaviniai neskaidyti į strateginius ir nestrateginius, tačiau apima veiklas nuo rizikos vertinimo iki įvykdytų priemonių viešinimo. Programoje nenumatyta perteklinių, tačiau įtrauktas veiksmingas, visiems suprantamas“.	1

Dauguma informantų užtikrintai teigia, kad ligoninės vadovybė yra nustatčiusi strateginius tikslus bei uždavinius dėl korupcijos kontrolės ir prevencijos programos, todėl suformuluota kategorija „Strateginiai tikslai ir uždaviniai nustatyti“. Jie atitinka Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus šakinės korupcijos prevencijos programos tikslus bei Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos, Valstybės kontrolės, Transparency International Lietuvos skyriaus bei kitų pavaldžių organizacijų keliamus reikalavimus.

Informantų buvo prašoma pateikti pavyzdžių. Dauguma įvardijo tokius strateginius tikslus bei uždavinius: „*bendruomenės švietimas ir informavimas*“; *švietimas, viešinimas ir informavimas*“, *atskleisti korupcija, skatinti skaidrumą, antikorupcinis švietimas*“.

Išsakant savo nuomonę, vienas informantas akcentavo, kad „*programoje išdėstyti tikslai ir uždaviniai neskaidyti į strateginius ir nestrateginius, tačiau apima veiklas nuo rizikos vertinimo iki įvykdytų priemonių viešinimo*“. Jie informinti vienu lygmeniu, kaip visi svarbūs ir reikalingi korupcijos rizikai mažinti.

Žinant, kad nustatyti Mažeikių ligoninėje korupcijos prevencijos strateginiai tikslai bei uždaviniai, sekančiu klausimu, informantų buvo siekta sužinoti, „Kokiuose Mažeikių ligoninės gydymo skyriuose daugiausia jaučiama, kad reikia vykdyti korupcijos prevencijos programą bei jos kontrolę?“ Beveik visi atsakė, kad „*nėra objektyvių duomenų apie korupcijos apraiškas kokiame nors skyriuje*“; „*per pastaruosius metus Mažeikių ligoninėje korupcijos apraiškų nebuvo užfiksuota*“ bei

„Mažeikių ligoninėje nėra buvę aptikta korupcijos apraiškų“ „Manau, kad visuose panašiai“, kitas teigia, kad „... labai menka. Visose skyriuose pacientų lūkesčiai tenkinami pakankamai gerai“, bei „... korupcijos rizika yra labai maža (kiekviename skyriuje yra anoniminės anketos)“. Galima daryti išvadą, kad Mažeikių ligoninės prevencijos programa vykdoma efektyviai ir korupcinių apraiškų nebuvo aptikta.

Atliekant bet kokios įmonės, organizacijos strateginį tiesioginį bei netiesioginį planavimą, pravartu atlikti analizę, kuri identifikuoja ne tik savą organizaciją, bet ir įvertina panašia veikla užsiimančių organizacijų veiklą, prevencijos perspektyvas. Šiuo požiūriu yra sudaroma SSGG analizė. Tai analizė, nurodanti strateginių tikslų, veiklos planų, vystymosi bei tobulėjimo kryptis ir suteikianti pagrindą veikti. SSGG analizuojamos atspindint šioms klausimams:

- stiprybes (ką organizacija yra pajėgi atlikti?);
- silpnybes (ko organizacija negali atlikti?);
- galimybes (potencialiai naudingos sąlygos organizacijai?);
- grėsmes (potencialiai nenaudingos sąlygos organizacijai?) (Kompanijos ir konkurencinės aplinkos SSGG (SWOT) analizė, 2016).

SSGG analize yra paprasčiau nustatomos organizacijos korupcijos kontrolės ir prevencijos mažinime silpnybės, išryškinant stipriąsias korupcijos kontrolės ir prevencijos puses. Korupcijos prevencijos programos galimybės identifikuoja grėsmių neefektyvumą teikiamose paslaugose, produktuose. Todėl būtina kiekvienoje veikloje išanalizuoti vidinius (silpnybės, stiprybės) bei išorinius (galimybės ir grėsmės) veiklos analizes, kurios atskleidžia organizacijos teigiamas bei neigiamas pozicijas.

Labai svarbu buvo išsiaiškinti, kokias korupcijos kontrolės ir prevencijos programos silpnybes, stiprybes bei galimybes išskiria patys darbuotojai. Grėsmių klausimas nebuvo užduodamas, nes žinome, kad korupcija tai „ne tik valstybės tarnautojai, bet ir privataus sektoriaus darbuotojai, kurie siekia savo asmeninės naudos pažeidžiant savo funkcijas, atliekant viešas bei privačias pareigas“ (Hellman, 2013). Todėl grėsmės - tai korupcijos masto nesuvokimas, pačios korupcijos atlikimas, slėpimas bei toleravimas.

SILPNYBĖS:

- nepakankamai aktyviai aiškinamos alternatyvios sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo formos; gydytojų-specialistų trūkumas;
- požiūris į antikorupcinius veiksnius dar nepasikeitęs;
- darbuotojai skeptiškai žiūri į tokį reikalą, kadangi tai palyginti nauja ir medikams (ypač vyresnės kartos) neįprasta;
- dėl visuomenės požiūrio į korupciją neapibrėžtumo sudėtinga aktyviai keisti gyventojų nuomonę apie korupciją sveikatos sistemoje;

- *dažna įstatymų kaita; sudėtingos sistemos ir noras jų apeiti; per mažas visuomenės švietimas apie korupcijos žalą; menkas finansavimas; silpnos prevencijos sistemos. Žemas pragyvenimo lygis;*
- *žemas pragyvenimo lygis, silpnos prevencijos sistemos, skeptiškas visuomenės požiūris;*
- *viena didžiausių, kad darbuotojų pareigybėse visai nekalbama apie korupciją, jos prevenciją ir antikorupcinį švietimą. Taip pat nesuformuluoto bendro korupcinio apibrėžimo, kuris identifikuotų pagrindinę korupcijos pasireiškimo mintį.*

STIPRYBĖS:

- *įdiegta kokybės vadybos sistema; patyręs personalas; pacientai tinkamai vertina gydytojų darbą; stipri medicininė bazė;*
- *informavimas bendruomenėms per švietimą ir konkrečius atvejus valstybėje;*
- *informavimas ir švietimas;*
- *skaidresni viešieji pirkimai, aiškesnė darbuotojų samprata apie korupciją;*
- *žmonės vis dažniau pradėjo viešinti korupcijos veikas; mažiau pradėjo duoti kyšių; vis dažniau pasirodantys ant durų ir langų prevenciniai lipdukai; koridoriuose lankstinukai, iliustruojantys korupcijos prevenciją;*
- *užrašai ant gydytojų durų, informavimas;*
- *skrajučių, lankstinukų, lipdukų pagalba, visuomenės nariai vis labiau yra informuojami apie korupcijos pasireiškimo viešinimą. Dažnesnė patikra, neleidžianti „paslysti“.*

GALIMYBĖS:

- *viešumas, informacijos sklaida, suvokimas, kas yra korupcinio pobūdžio veikos ir kokią žalą ji neša. Visa tai galimai prideda prie korupcijos mažinimo;*
- *keičia požiūrį sveikatos sistemoje į bendravimą ir bendradarbiavimą „su šypsena“ su pacientu;*
- *formuoja teisingą antikorupcinę pasaulėžiūrą;*
- *didina pasitikėjimą;*
- *daugiau organizacijų, kovojančių su korupcijos pasireiškimu; mažėjanti korupcija; pasitikinti visuomenė; platesnė ekonominė plėtra; skaidri valstybė;*
- *didėja pasitikėjimas;*
- *skaidri valstybė, didesnis pasitikėjimas viešuoju sektoriumi bei ligoninėmis.*

Surinkus ir sugrupavus informantų pasisakymus apie silpnybes, stiprybes bei galimybes, galima teigti, kad išanalizavus stiprybes, galima tinkamai bei efektyviai pašalinti silpnybes. Išnagrinėjus galimybes ir priėmus tinkamus sprendimus, galima susilpninti grėsmių pasireiškimą.

Kaip teigia *Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją (2007)*, būtina sisteminti ir skleisti informaciją apie korupcijos ir kontrolės prevenciją, turi būti parūpinti reikalingi materialūs ištekliai, specializuotas personalas bei būtina mokytis, informuoti apie korupcijos prevenciją gydytojus-specialistus tam, kad jie atliktų tinkamai savo funkcijas. Vykdamas prevenciją bus užtikrinama pagarba ne tik darbuotojui, pacientui, įstaigai, bet ir kitų asmenų ar įstaigų teisėms bei reputacijai.

Nepakanka identifikuoti korupcijos kontrolės ir prevencijos programos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių organizacijoje. SSGG analizė yra vadovaujama tam, kad sumažintų arba iš dalies susilpnintų grėsmes. Silpnybės turėtų būti transformuojamos stiprybėmis, taip pat ir grėsmės paverčiamos į galimybes. Galiausiai stipriosios pusės (stiprybės ir galimybės) turi būti sugretintos, siekiant optimizuoti organizacijos potencialą korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinime (Kompanijos ir konkurencinės aplinkos SSGG (SWOT) analizė, 2016).

Kitu klausimu buvo norima sužinoti „Kaip manote, su kokiais problemomis susiduria korupcijos prevencijos programos rengėjai, kaip tas problemas sprendžia?“

17 lentelė. **Korupcijos prevencijos programos rengėjų dažniausios kliūtys**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Socialinėms problemoms per mažas finansavimas	Finansinės problemos	„... pvz. (lankstinukų gamybai, monitoriams įsigyti), kadangi viešosios įstaigos taupo nebūtinoms išlaidoms“; „... apraiškų mažinimui, antikorupciniam švietimui“; „Menkas finansavimas (lankstinukų įsigijimui), mažai skiriama finansavimo visuomenės informavimui ir antikorupcinio ugdymo veiklai“; „...menkas finansavimas“; „...ribotas socialinių problemų sprendimo galimybės“.	5
Įstatymų painumas, sudėtingumas	Netinkamai formuluojama korupcijos sąvoka	„Mano nuomone, su korupcijos formulavimu, nusikalstamos veikos priskyrimu korupcijos atšakoms“; „...dažna įstatymų kaita“.	2
Darbuotojų įtraukimas rengiant programą	Iniciatyvumas	„Galimai neįžvelgia visų korupcijos pasireiškimo sričių, todėl reikalingas kitų darbuotojų aktyvumas, įtraukiant juos į programos rengimą, priemonių ją įgyvendinant rengimą“; „...darbuotojų ir pacientų švietimas“.	2
Klientų ir darbuotojų abejingumas	Abejingumas	„Darbuotojų nenoras apie tai kalbėti ...“ „Žmonių abejingumas; stokos suvokimas, kad korupcija blogai“.	2

Iš pateiktos 17 lentelės matyti, kad informantų nuomonė šiuo klausimu yra labai įvairi. Daugiausia pasisakė už kategoriją „Socialinėms problemoms per mažas finansavimas“, įrodo, kad yra skiriama mažai lėšų informavimui, švietimui, antikorupcijos organizavimui.

Kita informantų grupė teigia, kad didelė dalimi nuo korupcijos prevencijos programos priklauso ir tai, kaip mes suvokiame, kas ta korupcija, kokios jos formos. Kategorija „Įstatymų painumas, sudėtingumas“. Tačiau tai yra neišsenkanti tema, nes kiekvienas autorius, mokslininkas ar organizacija pateikia vis skirtingus apibrėžimus (žr. 1.2 skyrių Korupcijos samprata), tuo aspektu jau nebežinom, kaip ją sukonkretinti. Todėl prevencijos būna arba labai plačios ir nenuoseklios arba labai siauros ir neapbrėžiančios visų rizikos veiksnių.

Būtina paminėti, kad informantai apie problemas, su kuriomis susiduria prevencijos programos, rengėjai įvardija organizacijos darbuotojų įtraukimą į prevencijos kūrimą – nuomonių, pastabų išsakymą. Visuomenės narių, ligoninės darbuotojų abejingumas keistis, žvelgiant į visuomenę bei vykdomas veiklas be korupcijos.

Kitu klausimu siekta išsiaiškinti, ar informantai žino, kokie yra įgyvendinamos prevencijos programos veiklos etapai.

18 lentelė. **Korupcijos prevencijos vykdymo veiklos etapai**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Vykdoma pagal veiklos planą	Nuoseklūs pagal rekomendacijas	„Įgyvendinant veiksmingai ir nuosekliai priemonių planą“; „Visa tai, kas numatyta priemonių plane“; „Dabartinis planas yra pakankamas, priemonės vykdomos“; „Vykdoma pagal nustatytą planą“;	4
Rekomenduojami etapai	Pagal šiuos išdėstytus pasiūlymus	1. „Švietimas apie korupciją. Viešinimas galimos atsakomybės. 2. Visų darbuotojų (darbuotojų atstovų) dalyvavimas rengiant korupcijos programas ir priemones. 3. Aktyvus dalyvavimas siūlant keisti, papildyti korupcijos programos įgyvendinimo priemones jos įgyvendinimo eigoje“; „Mano nuomone pirmiausia turi būti nustatytos korupcijos priežastys ir sąlygos. Paskui nustatomos priemonės korupcijos kontrolės ir prevencijos priežastims bei sąlygoms pašalinti. Priemonių parinkimas. Jų įgyvendinimas. Bei paskui vertinimas ar visos užsibrėžtos ir įgyvendintos priemonės bei sąlygos buvo pašalintos“; „Pirmiausia reikia išsiaiškinti ligoninėje esamas korupcijos kontrolės ir prevencijos priežastis ir jos sektinas pasekmes. Pasižiūrėti gerąsias praktikas kitose ligoninėse ne tik Lietuvoje bei užsienyje. Tuo aspektu nustatyti priemones esamoms apraiškoms pašalinti. Nuosekliai įgyvendinti, parenkant tinkamus finansavimo šaltinius. Atlikti kontrolę, auditą, žiūrint ar visi etapai buvo įgyvendinti“;	3
	Resursų ieškojimas	„Trūksta resursų šalinti socialines (maži atlyginimai) problemas“.	1

Peržvelgus informantų teiginius, galima pastebėti, kad dauguma pabrėžia, jog programa vykdoma tinkamai, kategorija „Vykdoma pagal veiklos planą“. Kiti informantai pateikia savo pasiūlymus, kokie etapai turėtų būti. Vieno informanto teigimu, didžiausią dėmesį siūloma skirti švietimui, programos korekcijai bei svarbiausia, kad būtų atsižvelgiama į kuo didesnę kiekį pačių darbuotojų, nes kiekviena pasakyta mintis gali įnešti naujų idėjų, perspektyvių sprendimo būdų korupcijos kontrolės ir prevencijos veiksmingam įgyvendinimui. Kitas informantas siūlo:

- „pirmiausia turi būti nustatytos korupcijos priežastys ir sąlygos;
- paskui nustatomos priemonės korupcijos kontrolės ir prevencijos priežastims bei sąlygoms pašalinti.
- priemonių parinkimas, jų įgyvendinimas.
- vertinimas ar visos užsibrėžtos ir įgyvendintos priemonės bei sąlygos buvo pašalintos“.

Aukščiau minėtas informantas pateikė savo siūlymus, kurie atitinka reikalavimus esamame veiklos plane, tačiau išdėstė, savo nuomone, svarbiausius etapus.

Dar vienas informantas siūlo labai išsamiai išsiaiškinti korupcijos pasireiškimo priežastis bei jos pasekmes. Stebėti kitų ligoninių gerą patirtimi ne tik Lietuvos ligoninėse, bet ir užsienio šalyse. Suskirstyti tinkamai finansavimo šaltinius. Visada atlikti kontrolę, auditą. Šio informanto teigimu, didžiausią dėmesį reikia skirti stebėjimui, kaip korupcijos kontrolės ir prevencijos programos vykdomas įgyvendinimas. Vieno informanto teigimu, socialines problemas reikia mažinti didinant finansavimo šaltinius.

Išanalizavus veiklos programos etapus, būtina sužinoti informantų nuomonę apie pačios programos švietimą bei informavimą.

19 lentelė. Visuomenės švietimas ir informavimas apie prevencijos programą

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Pagal reikalavimus antikorupcinėje programoje	Vizualios priemonės	„... vizualios priemonės – lankstinukai, plakatai“; „... viešinimas, el. erdvėje ir pan.“; „Šiuo metu pakankamai aiški programa publikuojama el. Svetainėje ...“; „Plakatai ...“; „... ant kabinetų durų yra ženklai apie nemokamas paslaugas. Teikiama informacija apie mokamas paslaugas“; „Lipdukai ant gydytojų kabinetų durų, mano manymu pakankamai vykdoma“.	6
	Informacinės priegos	„Viešai paskelbta internetinėje svetainėje ir visiems prieinamoje vietoje įstaigoje“; „Per informacinius šaltinius – televizija, radijas, internetas ...“; „... viešinimas, el. erdvėje ir pan.“; „... visi šitie faktai viešinami spaudoje, televizijoje, internetinėse priegose“; „Mažeikių ligoninės elektroninėje svetainėje publikuojama programa“; „... korupcijos programa skelbiama tos organizacijos tinklalapyje“.	6
	Seminarai	„Taip pat, seminarų organizavimas ta tema“; „Pačios visuomenės švietimas“.	2
Prevenčių nuobaudų skatinimas	Bausmių paskyrimas	„Bausmės už kyšio davimą/ėmimą. Bausmių griežtinimas; atsakomybės ir kontrolės griežtinimas; administracinės nuobaudos“; „Administracinės nuobaudos“.	2

Užduodant sekantį klausimą „Kaip turėtų būti vykdomas visuomenėje švietimas ir informavimas apie prevencijos programą?“ nuomonės buvo sugrupuotos į dvi kategorijas „Pagal reikalavimus antikorupcinėje programoje“ bei „Prevenčių nuobaudų skatinimas“. Reikia kuo daugiau vizualinių priemonių: tokių kaip plakatai, lankstinukai, skrajutės bei informacinių priemonių: tokių kaip televizija, radijas, internetinės svetainės. Informantas pasiūlė rengti seminarus apie korupciją, jos priežastis ir pasekmes bei visko viešinimą. „Vienas iš svarbiausių priemonių – tai informavimas ir apraiškų skleidimas visais įmanomais būdais, kad tie, kurie nori pažeisti įstatymus, žinotų, kad bus viskas atskleista ir paviešinta. Pati korupcijos programa skelbiama tos organizacijos

tinklalapyje. „Aišku, būtina visa tai viešinti ir atsitikus korupcinei veikai skirti nuobaudas, griežtinti prevencijos programos kontrolę.

Analizuojant šią temą svarbu sužinoti informantų nuomonę apie ryšio palaikymą su kitomis institucijomis korupcijos kontrolės ir prevencijos programos rengime, organizavime, koregavime.

20 lentelė. **Ryšų palaikymas su kitomis sveikatos priežiūros institucijomis dėl programų rengimo**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Ryšys palaikomas	Ryšys palaikomas su įvairiomis institucijomis	„Taip, gerą patirtimi dalinasi, nes tik bendraudami ir bendradarbiaudami su kitomis tokio pobūdžio turinčiomis institucijomis lengviau atrasti kompromisą, gerą idėją, tinkamą strategiją. Veiksmingą prevencijos programą“; „Taip, gerą patirtimi manau dalinasi kiekviena institucija, norint susidaryti savo korupcijos prevencijos programa kuo efektyvesnę“; „Teikiama informacija savivaldybei, sveikatos apsaugos ministerijai“; „Ryšys palaikomas su nepriklausoma medicinos studentų organizacija, kurie vykdo projektą antikorupcinį – iš jų gauname plakatus, lipdukų antikorupcine tematika, kurie viešai kabinami“.	4
Ryšys nepalaikomas	Nėra girdėję	„Neteko apie tokį ryšį girdėti, taigi, manau, kad ne,“; „Ne“.	2
Nežino	Abejoja	„Nežinau“.	1

Kaip matyti iš sugrupuotų informantų teiginių, daugiau nei pusė yra manančių, kad ryšys su kitomis institucijomis yra palaikomas, kategorija „Ryšys palaikomas“, tai yra dalinamasi gerą patirtimi, bendraujama ir bendradarbiaujama siekiant veiksmingesnės korupcijos prevencijos įgyvendinimo kokybės. Tačiau buvo manančių, kad ryšys nepalaikomas, arba visai nežinojo, nes nebuvo susidūręs.

„Kaip turėtų būti skatinamas skaidrus ir atviras viešųjų paslaugų teikimas, rizikos veiksnių valdymas, kad mažėtų korupcijos apraiškos ir būtų veiksminga prevencijos programa?“

21 lentelė. **Skaidrus ir atviras viešųjų paslaugų teikimas, rizikos veiksnių valdymas**

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Informavimas	Viešinimas	„Viešinama apie korupcijos prevencija. Didesnis pacientų aktyvumas pranešant apie galimą korupciją“; „Labiau įtraukti visuomenės nariai į antikorupcines programas“; „... vykdyti reklaminius skelbimus per televiziją, radiją, spaudą, internetines prieigas, informuoti, kas gresia, kokios bus pasekmės“. „Viešinimas, viešinimas ir dar kartą viešinimas sužinojus apie korupcijos apraiškas. Tik atskleidę viešai apie korupcijos apraiškas ir įvykdžius tinkamas baudas, bijos taip elgtis kiti“. „Mūsų įstaigose skelbimų lentose įdėti direktoriaus įsakymai už ką turi susimokėti, o visą kitą visuomenės klausimas „kad man atliko geriau“ jei aš sumokėsiu gydytojui“.	5
Valstybiniu lygmeniu sprendimai	Didinamas finansavimas	„Didinami medikų atlyginimai“; „Taip pat, turėtų būti sureguliuotas ASPĮ tinklas ir užtikrintas tinkamas finansavimas“.	2

	Teisinės bazės žinojimas	„Visuomenė labiau turėtų gilintis į teisinę bazę, kokias ASP paslaugas ir kada jiems priklauso“.	1
	Ryžtingi sprendimai	„Valstybiniu lygmeniu: ryžtingai nutraukti sveikatos paslaugų teikimo sutartis su nesąžiningais paslaugų tiekėjais, įmantriai nepagrįstas priemokas, nes privačių paslaugų teikėjų imamas priemokas visuomenė vertina kaip korupciją“.	1

Taip pat daugiau nei pusė informantų teigia, kad pats geriausias būdas mažinant korupcijos apraiškas tai viešinimas televizijoje, spaudoje, stenduose ir kitose lengvai žmonėms prieinamose vietose. Sudaroma kategorija „Informavimas“. Viešinimas sumažins žmonių norą elgtis netinkamai. Vienas informantas pateikė pavyzdį: „*Dažnai mes išgirstame apie korupciją tik jai įvykus, pvz., kaip ir R. Šalaševičiūtės įvykis, kuri prisipažino tik po daugelio metų. Taip ir kiti žmonės, tik kai davė, ėmė ir, jų nuomone, pasiteisino, tik tada pradeda po kurio laiko šnekėti. Reikia užbėgti už akių, vykdyti reklaminius skelbimus per televiziją, radiją, spaudą, internetines prieigas, informuoti, kas gresia, kokios bus pasekmės. Abi pusės ir davėjai, ir ėmėjai turi norėti skaidrios ir pasitikinčios visuomenės.*“ Taip pat didele dalimi prisideda ir kategorija „Valstybiniu lygmeniu sprendimai“, redaguojant įstatymus, vykdam ryžtingus sprendimus, didinant finansavimą gydytojų atlyginimams, vaistų kompensavimui, gerės ir rizikos veiksnių valdymas.

Kitas klausimas norint sužinoti „Ar sukurta korupcijos prevencijos programa pagerino sveikatos priežiūros pas gydytojus paslaugų kokybę?“

22 lentelė. Paslaugų kokybės gerėjimo lygis pas gydytojus

Kategorija	Subkategorija	Informantų teiginiai	Teiginių skaičius
Jaučiamas paslaugų kokybės gerėjimas	Viskas gerėja	„Manau, kad taip, per pastaruosius metus mūsų Mažeikių ligoninėje nepasitaikė nė vieno įvykio, susijusio su korupcijos paviešinimu. Prevencija yra vykdoma, informaciniai lipdukai ir lankstinukai yra matomose vietose priklijuoti, padėti“; „Mano nuomone viskas gerėja, bet ne taip sparčiais kaip tikėtasi. Viskas vyksta mažais labai mažais žingsneliais, bet ir tuo reikia džiaugtis. Šiais metais nėra nė vieno oficialaus korupcinio pareiškimo“; „Medikai tapo atsargesni, nes dirbame darbą, kuris priklauso ir už tai gauname atlyginimą, todėl ir kokybė gerėja“	3
Nejaučiamas paslaugų kokybės gerėjimas	Nėra informacijos	„Įtakos neturi“; „Neturime informacijos“; „Nėra grįžtamojo ryšio – visuomenių anketavimas būtų labai brangus“.	3
Iš dalies	Lygis minimalus	„Iš dalies. Medikai tapo atsargesni, nes visuomenė vis labiau informuojama, auga nepasitenkinimas“; „visuomenėje vyraujantis nedarbas žmones daro piktais ir mestais nepagrįstais kaltinimais gydytojui, todėl pasitaiko visko ir lengvų ir sunkių dienų“; „... arba ji minimali“.	3

Nuomonės pasiskirstė tolygiai, tai matoma ir kategorijose „Jaučiamas paslaugų kokybės gerėjimas“. Informantai pastebėjo, kad „viskas gerėja“. Vienas informantas akcentuoja, kad „Viskas vyksta mažais labai mažais žingsneliais ...“ Kita informantų grupė mano, kad „nejaučiamas paslaugų kokybės gerėjimas“, nes įtakos nejautė, jų teigimu, „nėra grįžtamojo ryšio“. Tai akcentuoja ir

Valstybinio audito ataskaitos (2013) surinkti duomenys, jog Nacionalinė kovos su korupcija 2015-2025 m. programa pateikia labai daug priemonių, kurias gali įtraukti sveikatos priežiūros institucijos, tačiau jos į tai neatsižvelgė, taip pat iki galo nesivadovavo Korupcijos prevencijos įstatyme nustatytais kriterijais. Trečia kategorija „Iš dalies“ pastebi, kad „*medikai tapo atsargesni*“, todėl minimaliai jaučiamas paslaugų kokybės gerėjimas.

Paskutiniu klausimu norima sužinoti rekomendacijas korupcijos prevencijos programos tobulinimui Mažeikių ligoninėje. Informantų pasisakymai:

- *ją rengiant įtraukti platesnį darbuotojų ratą;*
- *daugiau informacijos pateikti ligoninės tinklalapyje. Įstaigoje organizuoti seminarus antikorupcijos klausimais;*
- *organizuoti daugiau šviečiamųjų seminarų, tobulinti DU tvarką;*
- *ligoninės tinklalapyje atlikti el. apklausą, ar pacientai tinkamai informuojami apie mokamas paslaugas. Ar mokėjo už suteiktas paslaugas, ir /ar panašiai;*
- *manau, reikia nukreipti didesnę dėmesį ne tik į galimų korupcijos prielaidų ir sąlygų mažinimą, bet ir į antikorupcinės kultūros ugdymą ir antikorupcinį švietimą. Reglamentuoti korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimo stebėsenos tvarką, kuri užtikrintų galimybę reguliariai analizuoti bei vertinti pasiektą tikslą, nustatyti susidariusias kliūtis ir problemas. Įtraukti visuomenines organizacijas, viešąsias įstaigas ir privatų sektorių į šios programos rengimą ir įgyvendinimą. Tobulinti programos vertinimo kriterijus;*
- *sveikatos sistemoje tobulinti darbo informavimo tvarką, motyvuoti visuomenę elgtis sąžiningai, gerinti valdymo kokybę, didinti veiklos procedūrų skaidrumą ir aiškumą;*
- *didesnis antikorupcinis švietimas, dažnesnė korupcijos sklaida televizijoje, radijuje. Būtinai korupcijos prevencija turi būti įtraukta ir į ligoninės darbuotojų pareigybių nuostatus. Dažnesnė pacientų anoniminė apklausa, nes jei nediržta sakyti viešai, anonimiškai visuomenės nariai išsako visas savo pažiūras.*

Tyrimo rezultatai. Apibendrinant galima teigti, kad, informantų nuomone, nacionaliniuose teisės aktuose ar programose nepakankamas dėmesys yra skiriamas korupcijos prevencijos kūrimui. Labiausiai trukdo teisinių dokumentų sudėtingumas, pačios korupcijos masto nesuvokimas bei menka kontrolė. Dauguma informantų pritaria, kad korupciją reikia nukreipti į prielaidų šalinimą, o ne padarinių taisymą. Pirmiausias žingsnis pačių darbuotojų atlyginimų kėlimas bei nuo seno nusistovėjusio sovietinio mąstymo naikinimas apie „padėkas“. Todėl reikia rengti efektyvias korupcijos prevencijos programas, strateginius planus bei veiklos planus, susijusius su korupcijos prevencija. Būtina atsižvelgti į sveikatos priežiūros institucijos stiprybes, silpnybes, grėsmes bei galimybes. Viena iš kliūčių rengti veiksmingą programą taip pat yra ir menkas finansavimas, nes

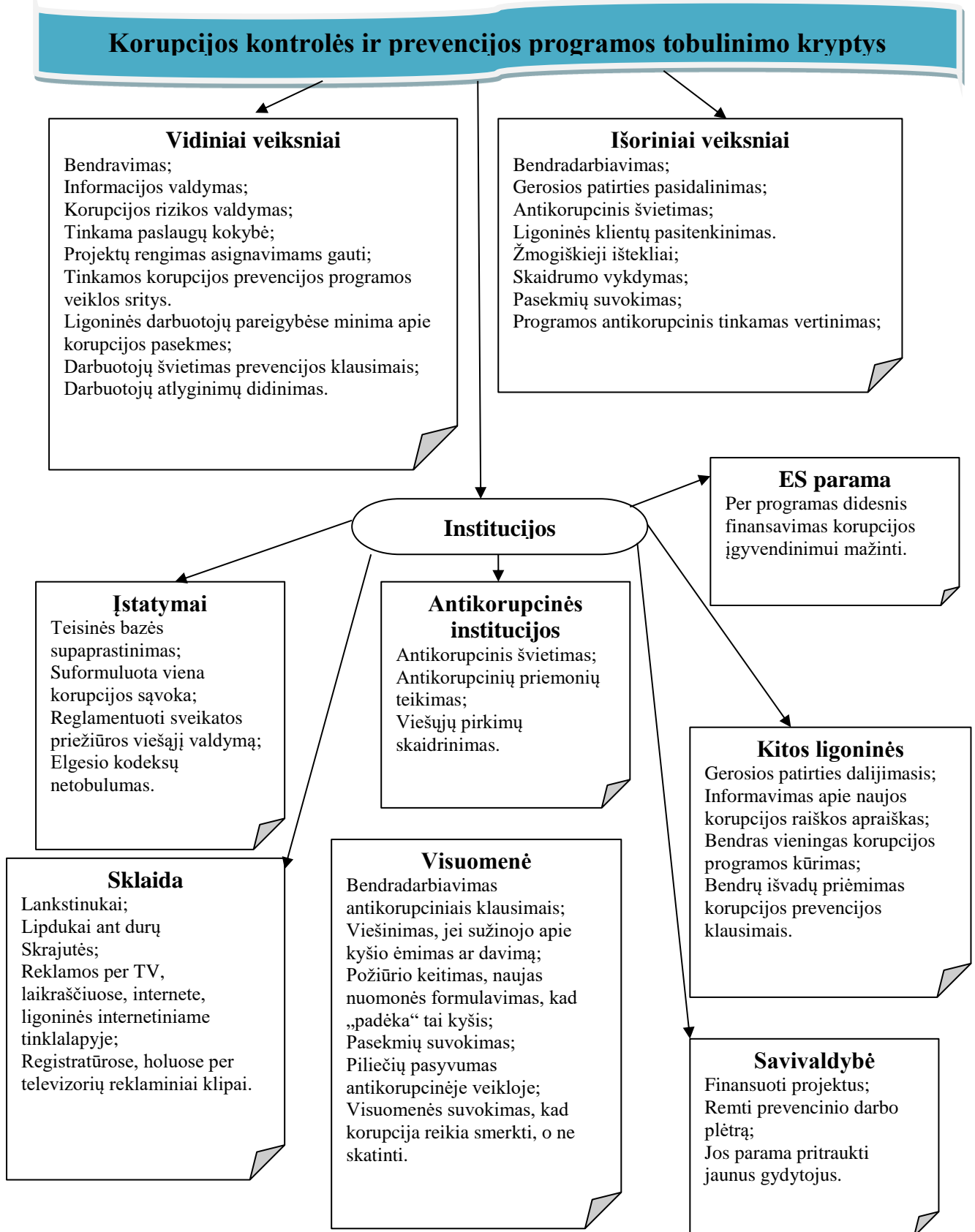
efektyviausias būdas tai antikorpucinis švietimas per lankstinukus, skrajutes, lipdukus, plakatus, o joms investicijos yra labai didelės. Taip pat bendradarbiavimas su kitomis tos pačios srities institucijomis ne tik Lietuvoje bet ir kitose šalyse.

Ginamasis teiginys patvirtino ir įrodė, jog veiksmingas korupcijos kontrolės ir prevencijos priemonių viešinimas, siekiant šviesti visuomenę antikorpucine tematika, mažina korupcijos apraiškas įstaigoje. „*Viskas vyksta mažais labai mažais žingsneliais, bet ir tuo reikia džiaugtis. Šiais metais nėra nė vieno oficialaus korupcinio pareiškimo*“. Tęstinumas ir yra nukreipiant korupcijos kontrolės ir prevencijos programą į „*antikorpucinės kultūros ugdymą ir antikorpucinį švietimą*“.

3.4. Sveikatos priežiūros įstaigų korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimo kryptys

Korupcija yra pavojingas reiškinys, kuris formuoja žmogaus netinkamas pažiūras, įmonei, organizacijai ar valstybei. Ji sumenkina sveikatos priežiūros institucijų paslaugų kokybę bei pacientų pasitikėjimą šia institucija. Tinkamiausias veiksnys - korupcijos kontrolės ir prevencijos programa. Atlikto tyrimo rezultatai leido identifikuoti korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo tobulinimo kryptis:

1. tobulinti teisinę bazę, reglamentuojant sveikatos priežiūros viešąjį valdymą;
2. skirti didesnius finansinius išteklius kovai su korupcija;
3. ieškoti žmogiškųjų išteklių kovai su korupcija;
4. infrastruktūros didinimas antikorpucinių priemonių teikimui;
5. ligoninės darbuotojų pareigybių nuostatose turi būti įtrauktą korupcijos prevencijos pasekmių dalis;
6. nustatyti Hipokrato priesaikoje korupcijos teisinės pasekmes;
7. skaidrumo ir atvirumo užtikrinimas, bendravimas su visuomene;
8. korupcijos rizikos, pasekmių suvokimas;
9. tinkamas ir teisingas priemonių parinkimas kovai su korupcija;
10. korupcijos prevencijos programos kontrolės ir antikorpucinis vertinimas;
11. gyventojų švietimas korupcijos prevencijos programos aspektu;
12. ligoninės pacientų pakantumo korupcijos prevencijos aspektu didinimas;
13. ligoninės darbuotojų švietimas korupcijos prevencijos programos aspektu.

18 pav. Korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimo kryptys

IŠVADOS

Išanalizavus korupcijos kontrolę ir prevenciją įvairiais aspektais, pateikiamos šios **teorinės tyrimo išvados**:

1. Naujasis viešasis valdymas akcentuoja skaidrumo, atvirumo visuomenei dimensijas. Pagrindinis tikslas viešajame administravime siekti efektyvumo, veiksmingumo, tinkamo įgyvendinimo, klientų pasitenkinimo viešųjų paslaugų kokybe, prieinamumu ir įvairove. Tuo atžvilgiu sveikatos priežiūros sistemos turi daugiau dėmesio skirti veiklos rezultatų, programų įgyvendinimui, vertinimui, kontrolei bei antikorupcijai.

2. Visuose dokumentuose, susijusiuose kovoje su korupcija, nepakankamai aiškiai yra apibrėžta korupcijos sąvoka. Magistro darbe vadovaujama *Valstybinio audito ataskaitoje (2013)* pateikta korupcijos apibrėžtimi, kuri įvardijama, kaip „*viena iš pagrindinių kliūčių ekonomikos plėtrai, veiksnys, mažinantis visuomenės pasitikėjimą viešuoju sektoriumi*“.

3. Korupcijos pasireiškimo priežastys yra įvairios. Korupcija gali būti ir viešajame, ir privačiajame sektoriuose, pelną siekiančiose įmonėse bei nevyriausybinėse organizacijose. Pasekmės yra įvairios: ekonominės, socialinės – politinės, valstybinio valdymo organų pasitikėjimo sumažėjimo bei tarptautinių santykių griuvimo su užsienio investuotojais. Todėl būtina išsiaiškinti korupcijos plitimą, jos priežastis ir sudaryti korupcijos kontrolės bei prevencijos programą, kuri mažintų korupcijos pasireiškimo pasekmes.

4. Didele dalimi korupcijos kontrolė priklauso nuo prevencijos programos rengimo ir įgyvendinimo, jos organizavimo valdymo procesuose. Būtina pirma atlikti korupcijos rinkos analizę, sudaryti programą, išsiaiškinti teisės aktus, kuriais vadovaujama rengiant vertinimą. Taip pat būtinas visuomenės švietimas ir informavimas, programos tęstinumas. Norint tinkamai parengti programą, reikia išanalizuoti vidines bei išorines aplinkybes, kitaip sakant, SSGG. Pasirinkus efektyvias priemones, bus veiksmingi ir rezultato kriterijai.

5. Šiuo metu pati didžiausia korupcijos pasireiškimo tikimybė yra sveikatos priežiūros institucijose. Todėl rengiant korupcijos kontrolės ir prevencijos programas bei vykdant antikorupciją yra skatinamas jos vertinimas, analizavimas, visuomenės formavimas korupcijos nepakantumui, apraiškų atsiradimo mažinimui. Įgyvendinamos tinkamos, teisingos ir veiksmingos korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tęstinumas.

Atlikus kokybinį (struktūrizuota interviu) tyrimą, pateikiamos **empirinio tyrimo išvados**:

1. Mažeikių ligoninė vadovaujasi Hipokrato priesaika bei visomis rekomendacijomis. Ant visų kabinetų durų priklijuoti lipdukai „Geriausia padėka medikui – jūsų šypsena ir nuoširdus „ačiū“, „Aš neimu kyšio“, „Norite atsidėkoti gydytojui? Pasakykite „Ačiū“, „Geriausia padėka gydytojui – Jūsų šypsena“. Mažeikių ligoninė yra pasirašiusi korupcijos prevencijos 2014-2016 m. programą ir

ja nuosekliai vadovaujasi. Pagrindinė šios programos paskirtis „užtikrinti ilgalaikę, veiksmingą ir kryptingą korupcijos kontrolės ir prevencijos sistemą ligoninėje“ bei siekiami rezultatai : „sumažinti korupcijos pasireiškimo tikimybę; padidinti nepakantumą korupcijai”.

2. Mažeikių ligoninė stengiasi kuo didesnę dėmesį skirti korupcijos prevencijai, jos įgyvendinimui pagal visus nacionaliniuose teisės aktuose nurodytus reikalavimus, tačiau akcentuoja, kad dažnai jaučiamas teisės aktų keitimas, koregavimas, sudėtingumas.

3. Kovoiant su korupcijos apraiškomis ir jų pasekmėmis, priemonės reikia nukreipti ne korupcijos padariniams, o prielaidoms šalinti. Didinant ligoninės darbuotojų atlyginimus, skiriant didesnę finansavimą bei suvokiant, kad nereikia atsidėkoti už suteiktas paslaugas.

4. Mažeikių ligoninė korupcijos kontrolės ir prevencijos programa sudaroma pagal nurodytus visus teisinius reglamentus, vadovaujantis LR Korupcijos prevencijos įstatymo priemonėmis, Nacionalinės kovos su korupcija 2015-2020 m. programos reikalavimus, atsižvelgdama į STT, FNNT, VK rekomendacijas.

5. Kad prevencijos programa būtų veiksminga, būtina panaikinti esamas silpnybes – darbuotojų pareigybėse visai nekalbama apie korupciją, jos prevenciją ir antikorupcinį švietimą. Taip pat nesuformuluotas bendras korupcinis apibrėžimas, kuris neidentifikuoja pagrindinės korupcijos pasireiškimo minties. Būtina pasinaudoti stiprybėmis – žmonės vis dažniau pradėjo viešinti korupcijos veikas; mažiau pradėjo duoti kyšių; vis dažniau pasirodantys ant durų ir langų prevenciniai lipdukai; koridoriuose lankstinukai, iliustruojantys korupcijos prevenciją, bei galimybėmis – skatinant viešumą, informacijos sklaidą, suvokimą, kokios yra korupcinio pobūdžio veikos ir jos žala. Skaidri valstybė, didesnis pasitikėjimas viešuoju sektoriumi bei ligoninėmis.

6. Pačios didžiausios problemos korupcijos prevencijos programoje, su kuriomis susiduria rengėjai, tai lėšų trūkumas, netinkamai formuluojama korupcijos sąvoka, menkas darbuotojų įtraukimas rengiant programą, visuomenės narių abejingumas, mažas viešinimas, silpna antikorupcinė programa.

7. Užtikrinant korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimą būtina numatyti veiksmingus korupcijos prevencijos įgyvendinimo kontrolės būdus. Būtina vykdyti korupcijos kontrolės prevencijos srityje funkcijas, kurios reglamentuoja veiklos koordinavimą bei veiklos vertinimą. Siekiant veiksmingos kontrolės, reikia atsižvelgti į tokias institucijas, kurių veikla susijusi su korupcija, esama kontrole, prevencija bei antikorupciniu švietimu.

Patvirtinamas autoriaus suformuluotas mokslinio tyrimo **ginamasis teiginys**, jog veiksmingas korupcijos kontrolės ir prevencijos priemonių viešinimas, siekiant šviesti visuomenę antikorpucine tematika, mažina korupcijos apraiškas įstaigoje. „*Viskas vyksta mažai, labai mažais žingsneliais, bet ir tuo reikia džiaugtis. Šiais metais nėra nė vieno oficialaus korupcinio pareiškimo.*“

Monstavičienė D., „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose:
Mažeikių rajono ligoninės atvejis“

Tęstinumas ir yra vykdomas, nukreipiant korupcijos kontrolės ir prevencijos programą į
„antikorupcinės kultūros ugdymą ir antikorupcinį švietimą“.

REKOMENDACIJOS

Remiantis empirinio tyrimo duomenų analizės rezultatais ir pateiktomis išvadomis tiek Mažeikių ligoninei, tiek ir visos Lietuvos sveikatos priežiūros institucijoms galima rekomenduoti:

- nuosekliau vadovautis visų siūlomų teisės aktų ar institucijų teikiamomis rekomendacijomis. Nustatyti objektyvius ir pamatuojamus vertinimo kriterijus, veiksmingumo įgyvendinimo tvarką;
- skaidrumo įvedimas, bendraujant su visuomene, platesnis viešinimas. Ligoninės darbuotojų didesnis švietimas, seminarų rengimas;
- tinkama personalo politika – rengiant programas įtraukti kuo didesnę darbuotojų ratą.
- atsakomybės už įvykdytas korupcines veikas platesnis taikymas;
- didinti ligoninės darbuotojų darbo užmokestį;
- būtina apie korupcijos prevencijos programą ir jos pasekmes minėti ir darbuotojų pareiginiuose nuostatuose;
- pateiktomis kontrolės ir prevencijos programos kryptimis patobulinti prevencijos programą Mažeikių ligoninėje, vykdyti antikorpucinę politiką.

Vyriausybei:

- tobulinti teisinę bazę, didinti finansinių išteklių skyrimą bei žmogiškųjų išteklių valdymą. Didinti antikorpucinių priemonių infrastruktūrą, dažninti teisės aktų bei projektų antikorpucinius vertinimus;
- įstatymų sudėtingumas. Teisės aktuose korupcijos sąvokos suvienodinimas;
- tinkamesnis bei platesnis priemonių parinkimas kovojant prieš korupciją. Įtraukti kuo didesnę Nacionalinės kovos su korupcija 2015-2020 programos priemonių spektrą, nes šiuo laikotarpiu vadovaujamosi tik keliomis.

Institucijos (STT, FNTT, VTEK, VK), nes jų veikla susijusi su korupcija, kontrole ir prevencija:

- dažniau, bent kas trejus metus, ligoninėse atlikti anonimines apklausas, stebint pačių ligoninės pacientų požiūrį korupcijos prevencijos klausimais;
- teisės aktų antikorpucinis vertinimas, susijęs su kontrole bei prevencijos įgyvendinimu.

Visuomenei:

- gyventojų švietimas, informacijos didinimas, informavimas apie korupcijos pasireiškimus, priežastis bei pasekmes;
- antikorpucijos sklaidos teikimas, kontrolės ir prevencijos taikymas;
- visuomenės narių didesnis noras dalyvauti antikorpucinėje veikloje;
- ugdant nepakantumą korupcijai, reikia formuoti antikorpucinį požiūrį jau nuo darželio ar mokyklos.

LITERATŪRA

1. Ackermanan, S. R. (2001). *Korupcija ir valdžia*. Vilnius: Vaga.
2. Ancelis, P. (2011). Visuomenės dalyvavimas baudžiamajame persekiojime. *Mokslinių straipsnių rinkinys*. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka Nr. 5, MRU. [Žiūrėta 2015-10-03]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Leidiniai/VSVT_5_Visas_2011-06-20.pdf.
3. Ališauskienė, R., Dobryninas, A., Žilinskienė, L. (2005). *Lietuvos korupcijos žemėlapis 2001–2004*. Vilnius.
4. Azguridienė, G. (2014). Korupcija sveikatos sistemoje. *Naujasis židinys-Aidai*. Nr. 2. P. 57-58.
5. Andrijauskaitė, D. Korupcijos šešėliai sveikatos priežiūros sistemoje. (2005). *Gydymo menas*. Nr. 2. [Žiūrėta 2016-10-03]. Prieiga per internetą: <http://www.medicine.lt/index.php?pagrid=leidiniai&subid=gm&strid=1721>
6. Bai, B. Y., Liu, X. X., & Kou, Y. (2014). Believin a just world lowers perceived in tentionof corruption: The mediating role of perceived punishment. *PLoS ONE*, Nr. 9(5), P. 1–7.
7. Bartkienė, E. (2011). Nomenklatūrinio valdymo ir korupcijos sąsajų Lietuvoje istorinė analizė. *Magistro darbas*. Šiaulių universitetas.
8. Beresnevičiūtė, V., Kadziauskas, G., Diržys, R. (2006). Strateginio planavimo principai ir žingsniai. Mokomoji medžiaga švietimo centrų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programoms. *Mokytojų kompetencijos centras*.
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., ir Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
10. Bubnys, G., Smalskys, V. (2005). Policijos struktūrų valdymas ir personalo rengimas naujosios viešosios vadybos kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 13. P. 92-97.
11. Bučiūnienė, I., Petkinis, J., Milašauskienė, Ž. (2004). Ligoninės medicinos personalo ir pacientų vertinimai apie medikų ligoninėje teikiamas paslaugas. *Medicina*. Nr. 3. P. 272-277.
12. Bubnienė, D., Ruževičius, J. (2010). Kokybės valdymas sveikatos priežiūros institucijose ypatumai. Verslo ir teisės aktualijos. Vilnius. T 5. P. 17-35.
13. *Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos*. Pasirašyta Strasbūre 1999 m., Lietuvos Respublikoje įsigaliojusi 2003-11-01, Nr. 126 5733. [Žiūrėta 2015-12-13]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197963&p_query=&p_tr2=
14. Čėsnaitė, J. (2013). Kyšininkavimo kvalifikavimo teorinės ir praktinės problemos. *Magistro darbas*. MRU.

- Monstavičienė D., „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis“
15. Diskusija „Ar gydymo įstaigos sėkmingai kovoja su korupcija?“ (2014). [Žiūrėta 2015-12-21]. Prieiga per internetą: http://www.lazdynupol.lt/n_diskusija.php.
 16. Didinami atlyginimai medikams ir slaugytojams. (2016). [Žiūrėta 2016-07-21]. Prieiga per internetą: <http://lzinios.lt/lzinios/Lietuva/didinami-atlyginimai-gydytojams-ir-slaugytojams/223322>.
 17. Europos komisija. (2014). *Komisijos ataskaita tarybai ir Europos parlamentui ES kovos su korupcija ataskaita*. [Žiūrėta 2015-10-03]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_lt.pdf.
 18. Europos komisijos tyrimas apie korupciją sveikatos priežiūros sektoriuje, (2013). *Santrauka apie situaciją Lietuvoje*. [Žiūrėta 2016-08-03]. Prieiga per internetą: https://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/EK-tyrimas-sveikatos%20apsauga-santrauka_1.pdf.
 19. *ES kovos su korupcija ataskaita*. (2014). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/es_ataskaita_2014/Lietuva_2014.pdf.
 20. *Europos Taryba įsteigta grupė GRECO* (1999). [Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/lt/menu/tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-organizacijos/greco/>.
 21. Fedosiuk, O. (2012). Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (Ultima ratio) teorija ir realybė. *Jurisprudencija*. Vilnius: MRU. P. 715-738.
 22. Gavelytė, I. (2005). *Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai*. VU. P. 113-118.
 23. Girdzijauskienė, S. (2006). *Kokybinis interviu. Metodiniai nurodymai*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
 24. Gutauskas, A., Ragauskas, P., Stračinskienė, L., Čilinskas, K. (2005). *Skaidrios savivaldos link*. Vilnius: Firidas.
 25. Hellman, D. (2013). *Defining corruption and constitutionalizing democracy*. Michigan law review. Vol. 111 Issue 8.
 26. Ionescu, L. (2013). Perceptions of corruption in emerging economies, *Economics, Management, and financial markets*. Vol. 8(1). P. 136–141.
 27. Justickis, V. (2001). *Kriminologija (I dalis)*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
 28. *Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją*. Pasirašyta 2005 m. Lietuvos Respublikos ratifikuota 2006-12-14, Nr. 136-5145, Valstybės žinios. [Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289015&p_query=&p_tr2=1?p_id=289015&p_query=&p_tr2=

- Monstavičienė D., „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis“
29. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai): vadovėlis*. 4-asis leidimas. Šiauliai: Lucilijus.
 30. Kiekybiniai tyrimai. [Žiūrėta 2015-11-09]. Prieiga per internetą: http://distance.ktu.lt/kursai/verslumas/rinkos_aplinkos_tyrimai_I/116583.html
 31. Keinys, S. (2000). *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
 32. Kurpė, V. (2014). Korupcijos kontrolė Lietuvos sveikatos apsaugos sistemoje. *Magistro darbas*. Vilnius: MRU.
 33. *Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita*. (2011). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/korupcijos_prevencija/Korup_preven_ist_ex-post_vertinimas.pdf.
 34. *Komisijos komunikatas Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui – kova su korupcija ES*. (2011). Teisės aktas. [Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/lt/teise/es-teises-aktai/>.
 35. *Kompanijos ir konkurencinės aplinkos SSGG (SWOT) analizė*. (2016). Paruošė Renata Niauronytė. [Žiūrėta 2016-08-19]. Prieiga per internetą: <http://www.visasverslas.lt/portal/categories/11/1/0/1/article/975/kompanijos-ir-konkurencines-aplinkos-ssgg-swot-analize>
 36. *Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas: galutinė ataskaita*. (2011). Estep.
 37. Kosinskienė, A., Ruževičius, J. (2011). Sveikatos priežiūros kokybės valdymas ligoninėje. *Medicina: teorija ir praktika*. Moksliniai tyrimai. Vilnius. P. 23-36.
 38. *Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas*. (2002). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=322917
 39. *Lietuvos ratifikuota Civilinės teisės konvencija*. (2002). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197963&p_query=&p_tr2=
 40. *Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas*. (2000). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą:
 41. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9C9FA25983BC/TAIS_437683
 42. *Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 m. programos projektas*. (2015). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25c529d0cbcd11e4aaa0e90fce879681>

- Monstavičienė D., „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis“
43. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. (1999). Nr. VIII-1234. [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390913.
44. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 60
45. Lietuvos korupcijos žemėlapis. *Visuomenės nuomonė*. (2014). [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Gyventojai_BENDRAS.pdf.
46. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/lt/menu/korupcijos-prevencija>
47. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Kovos su korupcija priemonės*. [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/lt/administracine-informacija/kovos-su-korupcija-priemones>
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino nutarimą 2011 m. balandžio mėn. 20 d. Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“. [Žiūrėta 2015-09-03]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=435456.
49. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas (1999). „Dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos“. Nr. 62.
50. LR 2014-2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programa. (2014). [Žiūrėta 2015-11-13]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/2014-2020-laikotarpis/diskusijos>.
51. Lietuvos Respublikos Seimas. (1996). *Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu*. Valstybės žinios, 2004-07-20, Nr. 112-4178. [Žiūrėta 2015-12-13]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=238210&p_query=&p_tr2=
52. Lietuvos Respublikos Seimas. (2007). Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją. Valstybės žinios, 2006-12-14, Nr. 136-5145. [Žiūrėta 2016-08-13]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289015&p_query=&p_tr2=l?p_id=289015&p_query=&p_tr2=.
53. Lietuvos Respublikos įstatymas. (1999). *Baudžiamoji teisės konvencija dėl korupcijos*. Ratifikuota, Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853. [Žiūrėta 2015-12-13]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9FD3E0DFACD5>.
54. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos Korupcijos prevencijos valdybos Korupcijos rizikos skyriaus 2015 m. *Korupcijos rizikos analizės atlikimo vadovas*.
55. LR Sveikatos apsaugos ministro patvirtinta „Šakinė korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje 2015–2019 metų programa“ 2015-12-10, Nr. V-1433. [Žiūrėta 2015-12-

- 13]. Prieiga per internetą: <https://www.etar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=63683d30a27411e58fd1fc0b9bba68a7>.
56. Luobikienė, I. (2010). Socialinių tyrimų metodika. Mokomoji knyga. Kaunas: technologija.
57. I. Gaižauskaitė, N. Valavičienė, (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. *Vadovėlis*. Vilnius: MRU.
58. Palidauskaitė, J. (2001). *Viešojo administravimo etika*. Kaunas: Technologija.
59. Palidauskaitė, J. (2001). Korupcijos sklaidos formos Lietuvoje: tarp sovietinio palikimo ir rinkos padiktuoto pragmatizmo. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 18. Kaunas: KTU. P. 57-72.
60. Palidauskaitė, J., Ereminaitė, S. (2010). Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos. (I dalis). *Viešoji politika ir administravimas*. KTU. P. 74–84.
61. Palidauskaitė, J. (2010). Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (I dalis), *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 32.
62. Palidauskaitė, J. (2010). Etika valstybės tarnyboje. (*Mokslinė monografija*). Kaunas: Technologija.
63. Piliponytė, J. (2005). *Korupcijos fenomenas. Korupcija aukštosiose mokyklose: požiūriai, problemos, sprendimo galimybės*. Sudarė D. Penkauskienė. Vilnius: Garnelis, p. 7 – 26.
64. Pruskus, V. (2007). *Korupcija švietime: atsiradimo priežastys ir raiškos formos*. Santalka: Edukologija. T. 15, Nr. 2. VGTU. P. 60–72.
65. Raudonienė, A. (2002). Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita. *Lietuvos teisės universiteto jurisprudencija*, 32 (24), P. 114 – 121.
66. Raipa, A. (2007). *Naujoji viešoji vadyba*. Kaunas: Technologija.
67. Maureen, L. (2007). *In formal payments and the financing of health care in developing and transition countries, healthaf fairs*. Nr. 26. P. 984-997.
68. Malevski, H. (2010). Recenzija apie Gintarės Šatienės daktaro disertaciją „Korupcijos socialinės ir teisinės apibrėžties įtaka korupcinių veikų tyrimo metodikų koncepcijos pokyčiams“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. ŠU. Nr. 1 (17). 150–154.
69. Melnikas, B., Smaliukienė, R. (2007). *Strateginis valdymas*. Mokomoji knyga. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
70. Michailovič, I. (2006). *Korupcijos tyrimo problematika*. Vilnius, Teisė Nr. 60.
71. Miškinis, K. (2012). *Korupcijos pasireiškimo sveikatos sistemoje vertinimas*. Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimo duomenys 2009, 2010, 2011. Vilnius: TLK.
72. Nakrošis, V. (2011). *Viešojo valdymo reformos Lietuvoje: kodėl ir kuo reikia pakeisti naująją viešąją vadybą?* VU: Politologija. P. 65-98.

- Monstavičienė D., „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis“
73. *Nacionalinė antikorupcijos asociacija*. [Žiūrėta 2016-05-17]. Prieiga per internetą: <http://www.naca.lt/>.
74. Novelskaitė, A. (2012). Socialinio tyrimo terminija: tyrimo strategija, tyrimo planas, tyrimo dizainas, tyrimo procesas. Metodinė knyga. Vilnius: VU.
75. Rosenbloom, D. H., Kravchuk, R. S. (2005). *Public administration. Understanding management, politics, and law in the public sector*. Sixth edition. Boston: McGrawHill.20.
- Sampson, S. (1983). *Bureaucracy and Corruption*. Folk.
76. Stasiukevičiūtė, E., Vonžodaitė, R. (2012). *Korupcijos samprata, priežastys ir pasekmės*. Anotacija. Kaunas: Kauno kolegija.
77. *Seimo narys apie politinę korupciją: tai yra sisteminis reiškiny.* (2014). [Žiūrėta 2015-12-13]. Prieiga per internetą: <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/72867>.
78. Smalskys, V. (2010). Viešojo administravimo modernizavimo priežastys ir tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 1 (17). Vilnius: MRU. P. 90-100.
79. Smilga, E., Janušonienė, K. (2005). Sveikatingumo koncepcija ir jos taikymas strategiškai valdomoje sveikatos apsaugos sistemoje. Lietuvos ekonomikos institutas: Tiltai. P. 45-52.
80. Sudnickas, T. (2011). Strateginio valdymo problemos Lietuvos savivaldybėse. *Ekonomika ir vadyba: aktualumas ir perspektyvos*. Nr. 2 (22). MRU. P. 108-113.
81. Šatienė, G., Baltrūnienė, J., Jokšas, L. (2011). Kontrabandos ir korupcijos kaip socialinių reiškinių santykis. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (23). Šiauliai: ŠU. P. 19-28.
82. Šatienė, G. (2008). Korupcijos socialinės ir teisinės apibrėžties įtaka korupcinių veikų tyrimo metodikų koncepcijos pokyčiams. *Disertacija*.
83. Šlegerytė, A. (2010). ES antikorupcinė politika viešojo administravimo kontekste: Lietuvos atvejo analizė. *Magistro baigiamasis darbas*.
84. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (1995). Parengė I. Ermanytė. Kaunas: Šviesa.
85. Transparency International Lietuvos skyrius. *Korupcijos suvokimo indeksas*. [Žiūrėta 2016-09-03]. Prieiga per internetą: <http://transparency.lt/>.
86. Transparency International Lietuvos skyrius. *Pasaulinis korupcijos barometras*. [Žiūrėta 2016-09-03]. Prieiga per internetą: <http://transparency.lt/>.
87. Trumpa, U. (2001). Korupcijos šaknų šalinimas – efektyvios kovos su korupcija pagrindas. *Pranešimas konferencijoje „Nuo valdymo reformos link efektyvios kovos su korupcija“*. Vilnius. [Žiūrėta 2015-12-13]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/Renginiai/Antikorupc.phtml>.
88. United nations convention against corruption (2004). *United nations Office on drugs and crime*, Vienna. New York. [Žiūrėta 2016-05-17]. Prieiga per internetą:

- http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf.
89. Valentinavičiaus, S. (2009). Verslo strategijos formavimo įmonėje teoriniai aspektai. *Verslas: technologija ir praktika*. Nr. 10 (2). VGTU. P. 130-141.
90. Valstybinio audito ataskaita, (2013). *Kaip valstybės įstaigos vykdo korupcijos prevenciją?* Nr. VA-P-40-8-14.
91. *Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI)*. [Žiūrėta 2015-10-03]. Prieiga per internetą: http://www.vmi.lt/cms/svarbu/-/asset_publisher/ny0C/content/korupcijos-prevencija;jsessionid=5D129594F080B65A65AF25DDF8F0C43C?accessibility=true.
92. Vaitiekus, S. (2002). *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga*. Vilnius: Transparency International Lietuvos skyrius.
93. Vaisvalavičiūtė, A. (2007). Antikorupcinis švietimas: Lietuvos atvejis. *Viešojo politika ir administravimas*. Kaunas: KTU. Nr. 21. P. 75-86.
94. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymą Nr. VIII-1968 patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo.
95. *Viešosios įstaigos Mažeikių ligoninė įstatai*. Patvirtinti Mažeikių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2012 m. sausio 25 d. įsakymu, Nr. A1-183. [Žiūrėta 2015-10-03]. Prieiga per internetą: <http://www.mazeikiuligonine.lt/istatai.pdf>.
96. *Viešoji įstaiga Mažeikių ligoninė*. [Žiūrėta 2015-10-03]. Prieiga per internetą: <http://www.mazeikiuligonine.lt/?mid=1>.
97. Viršilienė, O. (2010). Naujosios viešosios vadybos principu taikymas savivaldybės veikloje: Mažeikių rajono atvejis. *Magistro darbas*. Šiauliai: ŠU.
98. Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimai „Vilmorus“. (2014). *Lietuvos korupcijos žemėlapis. Gyventojų nuomonė*. [Žiūrėta 2015-11-03]. Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Gyventojai_BENDRAS.pdf.
99. Vizbarienė, R. (2013). Valstybės kontrolė: korupcijos prevencija valstybės įstaigose – dar silpna. [Žiūrėta 2016-08-03]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/archive/article/2013/10/24/valstybes-kontrolė-korupcijos-prevencija-valstybes-istaigose-dar-silpna>.
100. *VŠĮ Mažeikių ligoninės korupcijos prevencijos 2014-2016 metų programa*. [Žiūrėta 2015-10-03]. Prieiga per internetą: <http://www.mazeikiuligonine.lt/korupcija-programa.pdf>.
101. *VšĮ Kėdainių ligoninės korupcijos prevencijos programa 2014 – 2016 metams*. [Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą: <http://www.kedainiuligonine.lt/veikla/korupcijos-prevencija/ligonines-korupcijos-prevencijos-programa/>.

- Monstavičienė D., „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis“
102. *VšĮ Klaipėdos Jūrininkų ligoninė korupcijos prevencijos programa 2014 – 2016 metams.* [Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą: <http://www.jurlig.lt/korupcijos-prevencijos-klaipedos-jurininku-ligonineje-programa/>.
 103. *VšĮ Visagino ligoninės korupcijos prevencijos programa.* [Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą:
http://www.visaginoligone.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=31.
 104. *VšĮ Respublikinės Kauno ligoninės korupcijos prevencijos 2014-2016 metų programa.*[Žiūrėta 2015-12-19]. Prieiga per internetą:
<https://www.kaunoligone.lt/korupcijos-prevencija/>.
 105. *VšĮ Vilniaus miesto klinikinės ligoninės korupcijos prevencijos programa.* [Žiūrėta 2016-01-20]. Prieiga per internetą: <http://vmkl.lt/korupcijos-prevencija/2668-vs-j-vilniaus-miesto-klinikines-ligonines-korupcijos-prevencijos-programa>.
 106. Žukauskienė., R. (2008). *Kiekybiniai ir kokybiniai metodai.* Vilnius.
 107. Žydžiūnaitė, V., Jonušaitė, S. (2004). Socialinio pedagogo profesinė adaptacija mokyklos bendruomenėje: kokybinės diagnostikos rezultatai. *Specialusis ugdymas.* Nr. 1 (10).
 108. Quality assurance. Health. (2010). [Žiūrėta 2016-02-19]. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/health-u/care_for_me/quality_assurance/.

PRIEDAI

VIEŠOJI ĮSTAIGA MAŽEIKIŲ LIGONINĖ

Šiaulių universitetas socialinių,
humanitarinių mokslų ir menų
fakultetas
Viešojo administravimo
katedrai
P. Višinskio g. 19, Šiauliai

PAŽYMA
APIE MAGISTRINIO DARBO PRISTATYMĄ

2016-11-21 Nr. *PG-608*
Mažeikiai

Pažymime, kad Šiaulių universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto, viešojo valdymo magistratūros ISVVM14/I grupės studentė, VŠĮ Mažeikių ligoninės vyriausioji finansininkė Daiva Monstavičienė 2016 m. lapkričio 18 d. Mažeikių ligoninės administracijai ir skyrių vedėjams pristatė savo magistrinį darbą „Korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimas sveikatos priežiūros institucijose: Mažeikių rajono ligoninės atvejis“ praktinio tyrimo rezultatus ir tobulinimo kryptis.

Direktorius

Albinas Lidžius

KORUPCIJOS KONTROLĖS IR PREVENCIJOS PROGRAMŲ ĮGYVENDINIMAS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOSE: MAŽEIKIŲ RAJONO LIGONINĖS ATVEJIS

I N T E R V I U

Korupcija – „tai elgesys, nukrypstantis nuo vyraujančių normų bei standartų ir siekiantis asmeninės naudos sau“ (Ionescu, 2013). Transparency International Lietuvos skyriaus (2001-2008 m.), Specialiųjų tyrimų tarnybos (2011-2015 m.) užsakytų tyrimų ir „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ duomenimis, sveikatos sistemos įstaigos/ligoninės yra vienos iš labiausiai korumpuotų institucijų. Todėl šiuo interviu siekiama išsiaiškinti Mažeikių rajono ligoninėje vykdomos korupcijos kontrolės ir prevencijos programų įgyvendinimo situaciją, įgyvendinimo kliūtis ir galimybes bei numatyti kontrolės ir prevencijos įgyvendinimo tobulinimo kryptis. Jūsų nuomonė yra labai svarbi ir reikalinga.

Dėkoju už pagalbą ir nuoširdžius atsakymus.

Pagrindiniai duomenys apie informantą

- Jūsų amžius _____
- Jūsų išsilavinimas _____
- Jūsų darbo stažas šiose pareigose _____
- Jūsų pareigos _____

Korupcijos prevencijos programų plėtra Lietuvoje

Analitinis blokas, apimantis tiesioginių sociopolitinių, kultūrinių, ekonominių kontekstų, susijusių su korupcijos prevencijos programos kūrimu, analizę.

1. Ar pakankamas dėmesys nacionaliniuose teisės aktuose ir programose teikiamas korupcijos prevencijos kūrimui? Pagrįskite savo nuomonę.

2. Įvardinkite teisinės bazės kliūtis, trukdančias prevencijos programos sistemai funkcionuoti visu pajėgumu:

3. Ar valstybės įstaigos tinkamai nustato ir įvertina savo vykdomos veiklos sritis, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė? Pateikite pavyzdžių.

4. Veiksmingai sumažinti korupciją galima tik tada, jeigu kovos su korupcija priemonės nukreipiamos ne korupcijos padariniams, bet prielaidoms šalinti, t. y. skiriamas tinkamas dėmesys korupcijos prevencijai. Ar pritariate? Pateikite pavyzdžių.

5. Pasak Transparency International, Specialiųjų tyrimų tarnybos atliekamus tyrimus apie Lietuvoje labiausiai korumpuotas institucijas – sveikatos sistema yra pirmoje vietoje. Kaip manote, kas lemia sveikatos srityje korupcijos atsiradimo priežastis bei jos pasekmes? Kokios jos?

6. Kas galėtų sustabdyti korupcijos plitimą, prevencijos gerėjimą sveikatos apsaugos institucijose?

Analitinis blokas, apimantis Mažeikių ligoninės korupcijos prevencijos programos analizę.

7. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl LR Nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos įgyvendinimo 2015-2019 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo. Ar Mažeikių ligoninė yra pasitvirtinusi šį veiklos planą, ar vadovaujasi plano tikslais, uždaviniais bei priemonėmis? Pateikite pavyzdžių.

8. Kaip LR korupcijos prevencijos įstatyme (2002) išvardytos korupcijos prevencijos priemonės yra efektyvios kovoje su korupcijos kontrole ir prevencija Mažeikių ligoninėje?

Prašome Jūsų užpildyti apklausos lapą, pažymint Jums tinkamą atsakymo variantą, žymint .

Eil. Nr.	Korupcijos prevencijos priemonės	Korupcijos prevencijos priemonių lygio įvertinimas		
		Pilnai vykdoma	Vykdoma nepilnai	Nėra vykdoma
1.	korupcijos rizikos analizė;	☐	☐	☐
2.	kovos su korupcija programos;	☐	☐	☐
3.	teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas (teisės aktų ar jų projektų antikorpucinis vertinimas);	☐	☐	☐
4.	informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, pateikimas;	☐	☐	☐
5.	informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams;	☐	☐	☐
6.	visuomenės švietimas ir informavimas;	☐	☐	☐
7.	nustatytų korupcijos atvejų paviėšinimas;	☐	☐	☐
8.	kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės.	☐	☐	☐

9. Kaip, Jūsų nuomone, vykdoma korupcijos kontrolės ir prevencijos programa? Pateikite pavyzdžių.

10. Kokiuose Mažeikių ligoninės gydymo skyriuose daugiausiai jaučiama, kad reikia vykdyti korupcijos prevencijos programą bei jos kontrolę? Pateikite pavyzdžių.

Korupcijos prevencijos programa, SSGG aspektu

Šis blokas skirtas korupcijos kontrolės ir prevencijos programos silpnybėms, stiprybėms bei grėsmėms ir galimybėms iširti.

11. Ar ligoninės vadovybė yra nustačiusi strateginius tikslus bei uždavinius dėl korupcijos kontrolės ir prevencijos programos? Pateikite pavyzdžių.

12. Identifikuokite problemas, kurios galimai išryškėjo korupcijos kontrolės ir prevencijos programoje?

13. Identifikuokite privalumus, kurios galimai išryškėjo korupcijos kontrolės ir prevencijos programoje?

14. Kaip manote, kokias teikia galimybes vykdoma prevencija?

Korupcijos prevencijos programa kaip socialinis poveikis

Šis blokas skirtas korupcijos kontrolės ir prevencijos programos įgyvendinimui, kontrolės tobulinimui įvertinti.

15. Kaip manote, su kokiomis problemomis susiduria korupcijos prevencijos programos rengėjai, kaip tas problemas sprendžia? Pateikite pavyzdžių.

16. Kad Mažeikių ligoninėje korupcijos prevencija būtų veiksmingai įgyvendinama, reikia vykdyti nuosekliai visus etapus. Jūsų nuomone kokie jie turėtų būti?

17. Kaip turėtų būti vykdomas visuomenėje švietimas ir informavimas apie prevencijos programą?

18. Ar palaikomas ryšys su kitomis sveikatos priežiūros institucijomis programos įgyvendinime? Ar dalijatės gerąja patirtimi?

19. Kaip turėtų būti skatinamas skaidrus ir atviras viešųjų paslaugų teikimas, rizikos veiksnių valdymas, kad mažėtų korupcijos apraiškos ir būtų veiksminga prevencijos programa? Pateikite pavyzdžių.

20. Ar sukurta korupcijos prevencijos programa pagerino sveikatos priežiūros pas gydytojus paslaugų kokybę? Ar visuomenė tinkamai įvertino veiklos procesą?

21. Pateikite rekomendacijų korupcijos kontrolės ir prevencijos programos tobulinimui, Mažeikių ligoninėje?

AČIŪ UŽ SUGAIŠTĄ LAIKĄ.